

**BABA TÜKENMİŞLİĞİ VE BABA-ÇOCUK
ETKİLEŞİMİ ARASINDAKİ İLİŞKİNİN
İNCELENMESİ**

**2023
YÜKSEK LİSANS TEZİ
ÇOCUK GELİŞİMİ VE EĞİTİMİ**

Esra YAZGAN

**Tez Danışmanı
Prof. Dr. Şehnaz CEYLAN**

**BABA TÜKENMİŞLİĞİ VE BABA-ÇOCUK ETKİLEŞİMİ ARASINDAKİ
İLİŞKİNİN İNCELENMESİ**

Esra YAZGAN

Tez Danışmanı

Prof. Dr. Şehnaz CEYLAN

T.C.

Karabük Üniversitesi

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Çocuk Gelişimi ve Eğitim Anabilim Dalında

Yüksek Lisans Tezi

Olarak Hazırlanmıştır

KARABÜK

Haziran 2023

Esra YAZGAN tarafından hazırlanan “BABA TÜKENMİŞLİĞİ VE BABA-ÇOCUK ETKİLEŞİMİ ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ” başlıklı bu tezin Yüksek Lisans Tezi olarak uygun olduğunu onaylarım.

Prof. Dr. Şehnaz CEYLAN

.....

Tez Danışmanı, Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Anabilim Dalı

Bu çalışma, jürimiz tarafından Oy Birliği ile Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Anabilim Dalında Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir. 15/06/2023

Ünvanı, Adı SOYADI (Kurumu)

İmzası

Başkan : Doç. Dr. Fatma ELİBOL (GSBF)

.....

Üye : Prof. Dr. Şehnaz CEYLAN (KBÜ)

.....

Üye : Dr. Öğr. Üyesi Fatma Betül KURNAZ (KBÜ)

.....

KBÜ Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Yönetim Kurulu, bu tez ile, Yüksek Lisans derecesini onamıştır.

Prof. Dr. Müslüm KUZU

.....

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürü

“Bu tezdeki tüm bilgilerin akademik kurallara ve etik ilkelere uygun olarak elde edildiğini ve sunulduğunu; ayrıca bu kuralların ve ilkelerin gerektirdiği şekilde, bu çalışmadan kaynaklanmayan bütün atıfları yaptığımı beyan ederim.”

Esra YAZGAN

ÖZET

YÜKSEK LİSANS TEZİ

BABA TÜKENMİŞLİĞİ VE BABA-ÇOCUK ETKİLEŞİMİ ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ

Esra YAZGAN

Karabük Üniversitesi

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Anabilim Dalı

Tez Danışmanı:

Prof. Dr. Şehnaz CEYLAN

Haziran 2023, 115 sayfa

Bu araştırmada, 1-3 yaşları arasında çocuğu olan babaların tükenmişlik düzeyleri ile baba-çocuk etkileşimi arasındaki ilişkinin incelenmesi amaçlanmıştır. Bu amaçla araştırmada ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. Çalışma grubuna, 2022-2023 yılları arasında, normal gelişim gösteren çocuğa sahip 92 gönüllü baba dahil edilmiştir. Araştırmanın veri toplama aşaması, Karabük Zübeyde Hanım İl Halk Kütüphanesinin Bebek Kütüphanesi Bölümünde yapılmıştır. Katılımcılar telefonla önceden bilgilendirilerek çalışmaya davet edilmiştir. Araştırmada, ölçme aracı olarak, Bayoğlu vd., (2013) tarafından uyarlaması yapılmış olan PICCOLO ve Arıkan vd., (2020) tarafından uyarlama çalışmaları yapılan Ebeveyn Tükenmişliği Değerlendirmesi kullanılmıştır. Ayrıca demografik değişkenleri belirlemek için kişisel bilgi formu uygulanmıştır. PICCOLO, video kaydı izlenerek puanlanan bir etkileşim gözlem formudur. Bu nedenle araştırmacının güvenilirlik durumunu tespit etmek için videoların %13'ü, iki değerlendirici tarafından kodlanmıştır. Puanlayıcılar arası korelasyonun yüksek bulunması ve ölçeklerin Cronbach Alfa katsayılarının yeterli düzeyde

olduğunun tespit edilmesinin ardından veriler SPSS programı kullanılarak analiz edilmiştir. Araştırma sonucunda, babaların tükenmişlik durumlarını belirleyen alt faktörlerle, PICCOLO alt faktörleri arasında ilişki olduğu bulunmuştur. Çocuğun cinsiyeti, çocuğun yaşı, kardeş sayısı, babaların öğrenim durumu, ebeveynin yaşı, mesleki sınıfı ve vardiyalı çalışma durumu gibi demografik özelliklerin babaların çocuklarıyla etkileşim kalitesini etkileyen faktörler arasında olduğu bulunmuştur. Babaların tükenmişlik durumlarını etkileyen faktörlerin ise eşlerinin öğrenim durumu, algılanan gelir durumu ve vardiyalı çalışma durumlarının olduğu belirlenmiştir.

Anahtar Sözcükler : Baba Tükenmişliği; Baba-Çocuk Etkileşimi; 1-3 Yaş

Bilim Kodu : 116001

ABSTRACT

Ph. D. Thesis

EXAMINATION OF THE RELATIONSHIP BETWEEN FATHER BURNOUT AND FATHER-CHILD INTERACTION

Esra YAZGAN

**Karabük University
Institute of Graduate Programs
Department of Child Development and Education**

Thesis Advisor:

Prof. Dr. Şehnaz CEYLAN

June 2023, 115 sayfa

In this study, the association between father-child interaction and father's degrees of burnout among those with children ages 1-3 was investigated. Relational screening approach was employed in the study for this reason. 92 volunteer fathers with children who were developing normally were included in the study group between 2022 and 2023. The data collection phase of the research was carried out in the Baby Library Section of the Karabuk Zubeyde Hanım Provincial Public Library. By calling them in advance, participants were informed that they were invited to the study. As a measurement technique in the study, the Parental Burnout Assessment, as modified by Bayoğlu et al. (2013) and Arıkan et al. (2020), was employed. In order to establish demographic factors, a personal information form was also used. A video clip is used to score the PICCOLO interaction observation form. In order to assess the researcher's dependability, two evaluators coded 13% of the films. The data were examined using the SPSS program once it was determined that there was a strong correlation between

the planners and that the scales' Cronbach Alpha coefficients were adequate. According to the research, there is a connection between the PICCOLO sub-factors and the sub-factors that affect a father's level of burnout. It was discovered that factors influencing the quality of fathers' interactions with their children included demographic characteristics like the child's gender, age, and number of siblings, as well as the fathers' educational attainment, parents' age, occupational class, and status as shift workers. The degree of education of their spouses, their perceived income position, and whether they work in shifts have all been found to influence the burnout status of fathers.

Key Word : Father Burnout; Father-Child Interaction; 1-3 Years

Science Code : 116001

TEŞEKKÜR

Bu tez çalışmasının planlanmasında, araştırılmasında, yürütülmesinde ve oluşumunda ilgi ve desteğini esirgemeyen, güler yüzü, samimiyeti, enerjisi ve özgün fikirleri ile çalışmama katkı sağlayan değerli hocam Prof. Dr. Şehnaz CEYLAN'a teşekkürlerimi sunarım.

Attığım her adımda emeği olan annem, babam, kardeşlerim; Celile, Erdal, Kübra ve Derya' ya en içten teşekkürlerimi sunarım.

Her zaman sevgiyle yanımda olan, varlığıyla huzur veren ve desteğini benden esirgemeyen Levent ÖZCAN'a teşekkürlerimi sunarım.

Tez çalışmama katılım sağlayan, çocuklarını mutlu etmek için her yolu deneyen, değerli zamanlarını çalışmam için ayıran, kıymetli anne ve babalara teşekkürlerimi sunarım.

Gülbahar KIZILBOĞA'ya Sultan AKALIN ÖNDER'e, Birsu KARAER ÖZTÜRK'e, Merve YETKİN'e ve Gümüş İlkokulunda görev yapan öğretmen arkadaşlarıma, çalışma süresi boyunca gördüğüm destekler ve katkılar için tüm kalbimle teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa</u>
KABUL	ii
ÖZET.....	iv
ABSTRACT	vi
TEŞEKKÜR.....	viii
İÇİNDEKİLER	ix
ŞEKİLLER DİZİNİ.....	xiv
ÇİZELGELER DİZİNİ	xv
KISALTMALAR	xvii
BÖLÜM 1	1
GİRİŞ	1
1.1. ARAŞTIRMANIN AMACI	1
1.1.1. Alt Amaçlar	2
1.2. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ	3
BÖLÜM 2	6
GENEL BİLGİLER	6
2.1. EBEVEYN ÇOCUK ETKİLEŞİMİ	6
2.2. EBEVEN ÇOCUK ETKİLEŞİMİNİN GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE DEĞİŞİMİ	7
2.3. BABA-ÇOCUK ETKİLEŞİMİ	8
2.4. BABA ETKİLEŞİMİNİ ETKİLEYEN FAKTÖRLER	9
2.5. BABALARIN ÇOCUKLARIN GELİŞİMİNE OLAN KATKISI	10
2.5.1. Babaların Bilişsel Gelişimi Desteklemedeki Rolü	11
2.5.2. Babaların Sosyal ve Duygusal gelişimi Desteklemedeki Rolü	11
2.5.3. Babaların Dil Gelişimini Desteklemedeki Rolü	12
2.5.4. Babanın Fiziksel ve Motor Gelişimi Desteklemedeki Rolü	13
2.6. EBEVEYN TÜKENMİŞLİĞİ.....	13
2.7. EBEVEYN TÜKENMİŞLİĞİ SENDROMUNUN TARİHİ	16
2.8. EBEVEYN TÜKENMİŞLİĞİ KURAMI	16

2.9. EBEVEYN TÜKENMİŞLİĞİ EVRELERİ	18
2.9.1. Birinci Evre: İdeal ebeveyn, İdealleştirilmiş Aile	20
2.9.2. İkinci Evre: Aşırı Yalıtım	20
2.9.3. Üçüncü Evre: Kendini Feda Etmek	20
2.9.4. Dördüncü Evre: Hüsrân	21
2.9.5. Beşinci Evre: Enerji Kaybı	21
2.9.6. Altıncı Evre: Bedensel ve Duygusal Tükenme.....	21
2.9.7. Yedinci Evre: Çocuklara Karşı Duygusal Uzaklaşma.....	22
2.9.8. Sekizinci Evre: Ebeveyn Yeterliliğinin ve Verimliliğinin Kaybı.....	22
2.10. EBEVEYN TÜKENMİŞLİĞİ İÇİN RİSK FAKTÖRLERİ	23
2.10.1. Sosyo-Demografik Risk Faktörleri.....	24
2.10.2. Kişisel Risk Faktörleri	26
2.10.3. Çocuğa Ait Faktörler	29
2.10.4. Çift Hayatına Dair Risk Faktörleri	31
2.10.5. Eğitsel Risk Faktörleri	32
2.10.6. Özel Koşullara Bağlı Faktörler	32
2.11. EBEVEYN TÜKENMİŞLİĞİ SONUÇLARI.....	33
2.11.1. Bireysel sonuçlar	33
2.11.2. Eşleri Etkileyen Sonuçlar	34
2.11.3. Çocuklara Yönelik Sonuçlar.....	35
2.12. BABA TÜKENMİŞLİĞİ VE BABA-ÇOCUK ETKİLEŞİMİ ARASINDAKİ İLİŞKİ	35
BÖLÜM 3	37
GEREÇ VE YÖNTEM	37
3.1. ARAŞTIRMANIN MODELİ.....	37
3.2. ARAŞTIRMANIN YERİ VE TARİHİ	37
3.3. ARAŞTIRMANIN ÇALIŞMA GRUBU	37
3.4. VERİ TOPLAMA ARAÇLARI.....	39
3.4.1. Kişisel Bilgi Formu	39
3.4.2. Çocuklarla Ebeveynlik Etkileşimleri: Sonuçlarla Bağlantılı Gözlemlerin Kontrol Listesi (PICCOLO).....	40
3.4.3. Ebeveyn Tükenmişliği Değerlendirmesi (ETD).....	41
3.5. VERİLERİN TOPLANMASI	42

	<u>Sayfa</u>
3.6. VERİLERİN ANALİZİ.....	43
3.6.1. Güvenirlilik Analizi	44
3.7. ARAŞTIRMANIN ETİK YÖNÜ.....	45
3.8. ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI	45
BÖLÜM 4	46
BULGULAR.....	46
4.1. ÖLÇEK PUANLARINA İLİŞKİN BULGULAR	46
4.2. ARAŞTIRMA SORULARININ YANITLANMASI.....	48
4.2.1. Araştırmanın Birinci Sorusunun Yanıtlanması.....	48
4.2.2. İkinci Araştırma Sorusunun Yanıtlanması.....	50
4.2.2.1. Çocuğun Cinsiyetine Göre İncelenmesi.....	50
4.2.2.2. Çocuğun Yaşına Göre İncelenmesi	51
4.2.2.3. Kardeş Sayısına Göre İncelenmesi	52
4.2.2.4. Ebeveynlerin Öğrenim Durumuna Göre İncelenmesi.....	53
4.2.2.5. Ailenin Algılanan Gelir Durumuna Göre İncelenmesi.....	55
4.2.2.6. Babaların Mesleki Sınıfına Göre İncelenmesi	56
4.2.2.7. Babaların Vardiyalı Çalışma Durumuna Göre İncelenmesi.....	57
4.2.2.8. Babaların Yaşına Göre İncelenmesi	58
4.2.3. Araştırmanın Üçüncü Sorusunun Yanıtlanması	59
4.2.3.1. Çocuğun Cinsiyetine Göre İncelenmesi.....	60
4.2.3.2. Çocuğun Yaşına Göre İncelenmesi	60
4.2.3.3. Kardeş Sayısına Göre İncelenmesi	61
4.2.3.4. Ebeveynlerin Öğrenim Durumuna Göre İncelenmesi.....	62
4.2.3.5. Ailenin Algılanan Gelir Durumuna Göre İncelenmesi.....	64
4.2.3.6. Babaların Mesleki Sınıfına Göre İncelenmesi	66
4.2.3.7. Babaların Vardiyalı Çalışma Durumuna Göre İncelenmesi.....	67
4.2.3.8. Babaların Yaşına Göre İncelenmesi	68
BÖLÜM 5	70
TARTIŞMA	70
5.1. ARAŞTIRMANIN BİRİNCİ SORUSUNUN TARTIŞILMASI VE YORUMLANMASI.....	70

5.2. İKİNCİ ARAŞTIRMA SORUSUNUN TARTIŞILMASI VE YORUMLANMASI.....	72
5.2.1. Çocuğun Cinsiyetine Göre İncelenmesi	72
5.2.2. Çocuğun Yaşına Göre İncelenmesi	73
5.2.3. Kardeş Sayısına Göre İncelenmesi	74
5.2.4. Ebeveynlerin Öğrenim Durumuna Göre İncelenmesi	75
5.2.5. Ailenin Algılanan Gelir Durumuna Göre İncelenmesi.....	76
5.2.6. Babaların Mesleki Sınıfına Göre İncelenmesi.....	77
5.2.7. Babaların Vardiyalı Çalışma Durumuna Göre İncelenmesi	77
5.2.8. Babaların Yaşına Göre İncelenmesi	78
5.3. ARAŞTIRMANIN ÜÇÜNCÜ SORUSUNUN TARTIŞILMASI VE YORUMLANMASI.....	79
5.3.1. Çocuğun Cinsiyetine Göre İncelenmesi	79
5.3.2. Çocuğun Yaşına Göre İncelenmesi	80
5.3.3. Kardeş Sayısına Göre İncelenmesi	81
5.3.4. Ebeveynlerin Öğrenim Durumuna Göre İncelenmesi	81
5.3.5. Ailenin Algılanan Gelir Durumuna Göre İncelenmesi.....	82
5.3.6. Babaların Mesleki Sınıfına Göre İncelenmesi.....	83
5.3.7. Babaların Vardiyalı Çalışma Durumuna Göre İncelenmesi	84
5.3.8. Babaların Yaşına Göre İncelenmesi	85
BÖLÜM 6	87
SONUÇ VE ÖNERİLER	87
6.1. SONUÇLAR	87
6.2. ÖNERİ.....	89
6.2.1. Ebeveynler İçin Öneriler.....	89
6.2.2. Araştırmacılar İçin Öneriler.....	90
6.2.3. Kurum ve Kuruluşlar İçin Öneriler.....	91
KAYNAKLAR	92
EK AÇIKLAMALAR A. TEST SONUÇLARI VE İZİNLER.....	103
EK 1. Kolmogorov Testi Sonuçları.....	104
EK 2. Kişisel Bilgi Formu.....	107

	<u>Sayfa</u>
EK 3. Piccolo Kullanım Eğitimi.....	108
EK 4. Ebeveyn Tükenmişliği Değerlendirmesi.....	109
EK 5. Karabük Üniversitesi Etik Kurul Onayı.....	109
EK 6. Zübeyde Hanım İl Halk Kütüphanesi İzin Formu	111
EK 7. Veli Onam Formu	112
EK 8. ETD Ölçek İzni	113
EK 9. PICCOLO Ölçek İzni.....	114
ÖZGEÇMİŞ	115

ŞEKİLLER DİZİNİ

	<u>Sayfa</u>
Şekil 2.1. Baba etkileşimini etkileyen faktörler.	10
Şekil 2.2. Ebeveyn tükenmişliğinin riskler ve kaynaklar teorisi gösterimi.....	18
Şekil 2.3. Tükenme öncesi evreler ve tükenme sonrası evreleri gösteren şema.	19
Şekil 2.4. Risk faktörlerini gösteren şema	24

ÇİZELGELER DİZİNİ

Sayfa

Çizelge 2.1. Ebeveyn etkileşimi alanları.....	7
Çizelge 3.1. Katılımcılara İlişkin Demografik Bilgiler.	38
Çizelge 4.1. Ebeveyn Tükenmişliği Değerlendirmesi'ne İlişkin Betimsel İstatistikler	46
Çizelge 4.2. PICCOLO'ya İlişkin Betimsel İstatistikler.....	47
Çizelge 4.3. ETD ve PICCOLO arasındaki ilişki bulguları.....	48
Çizelge 4.4. Baba-etkileşim kalitesinin çocuğun cinsiyetine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan Mann Whitney U Testi sonuçları.....	51
Çizelge 4.5. Babaların çocuklarıyla etkileşim kalitesinin çocuğun yaşına göre farklılaşma durumunu belirlemek üzere yapılan Kruskal Wallis H Testi sonuçları.....	52
Çizelge 4.6. Babaların çocuklarıyla etkileşim kalitesinin çocuklarının kardeşi olup olmamasına göre farklılaşma durumunu belirlemek üzere yapılan Mann Whitney U Testi sonuçları.....	53
Çizelge 4.7. Babaların çocuklarıyla etkileşim kalitesinin çocuğun ebeveynlerinin öğrenim durumuna göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan Mann Whitney U Testi sonuçları	54
Çizelge 4.8. Babaların çocuklarıyla etkileşim kalitesinin algılanan gelir durumuna göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan Mann Whitney U Testi sonuçları	55
Çizelge 4.9. Babaların çocuklarıyla etkileşim kalitesinin babanın mesleki sınıfına göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan Mann Whitney U Testi sonuçları	56
Çizelge 4.10. Babaların çocuklarıyla etkileşim kalitesinin vardiyalı çalışma durumlarına göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan Mann Whitney U Testi sonuçları.....	57
Çizelge 4.11. Babaların çocuklarıyla etkileşim kalitesinin kendi yaşına göre farklılaşma durumunu belirlemek üzere yapılan Kruskal Wallis H Testi sonuçları.....	59
Çizelge 4.12. Babaların tükenmişliklerinin, çocuklarının cinsiyetine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan Mann Whitney U Testi sonuçları.....	60
Çizelge 4.13. Babaların tükenmişliklerinin, çocuklarının yaşına göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan Kruskal Wallis H Testi sonuçları.....	61

Çizelge 4.14. Babaların tükenmişliklerinin çocuklarının kardeşi olup olmasına göre farklılaşma durumunu belirlemek üzere yapılan Mann Whitney U Testi sonuçları.....	62
Çizelge 4.15. Babaların tükenmişliklerinin, çocuğun ebeveynlerinin öğrenim durumuna göre farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan Mann Whitney U Testi sonuçları.....	63
Çizelge 4.16. Babaların tükenmişliklerinin, algılanan gelir durumuna göre farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan Mann Whitney U Testi sonuçları.....	65
Çizelge 4.17. Babaların tükenmişliklerinin, mesleki sınıflarına göre farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan Mann Whitney U Testi sonuçları.....	66
Çizelge 4.18. Babaların tükenmişliklerinin, vardiyalı çalışma durumlarına göre farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan Mann Whitney U Testi sonuçları.....	67
Çizelge 4.19. Babaların tükenmişliklerinin, kendi yaşlarına göre farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan Kruskal Wallis H Testi sonuçları.....	68

KISALTMALAR

ETD : Ebeveyn Tükenmişliği Değerlendirmesi

PICCOLO : Çocuklarla Ebeveynlik Etkileşimleri: Kontrol Listesi Sonuçlarla Bağlantılı Gözlemler Aracı/ Ebeveyn-Çocuk Etkileşimi Gözlem Formu

BÖLÜM 1

GİRİŞ

Bu bölümde araştırmanın amacına, alt amaçlarına ve önemine yer verilmiştir.

1.1. ARAŞTIRMANIN AMACI

Ebeveyn-çocuk arasında kurulan olumlu etkileşimin niteliğinin, çocukların gelişim alanları üzerinde önemli bir etkisi vardır (Kars, 2017; Hall vd., 2014). Oyun, çocuk eğitimi ve gelişimi için önemli bir kavramdır. Ebeveynin oyunu nasıl tanımladığı, oyuna ne kadar değer verdiği ve katıldığı erken çocukluk gelişimi ve ebeveyn-çocuk etkileşimi için önemlidir (Lin ve Li, 2018). Oyunculuk ise ebeveyn ve çocuğun oyun etkileşimleri sırasında ebeveynin yaratıcılığı, hayal gücünü, mizahı ve merakı kullanma yeteneği olarak tanımlanmaktadır (Menashe-Grinberg ve Atzaba-Poria, 2017). Bebekler ve küçük çocuklar, kendilerine bakan yetişkinlerden oynadıkları etkileşimler bağlamında, bilişsel, sosyal, duygusal ve davranışsal beceriler de dahil olmak üzere çeşitli beceriler öğrenirler (Cabrera ve Roggman, 2017).

Ebeveyn oyunculunun, ebeveynlik davranışlarıyla ilişkili olduğu gösterilmiştir. Örneğin annelerin oyunculuk seviyelerinin yüksek olması; sıcaklık, kabul etme, kontrolcü olma, kısıtlayıcı olmama ve reddetme gibi davranışlarla ilişkilendirilmiştir (Menashe-Grinberg ve Atzaba-Poria 2017). Babaların çocuklar ve anneler üzerindeki etkisine dair güçlü kanıtlara rağmen babalarla ilişki kurmak, ebeveynlik müdahalelerinin daha az dile getirilen yönlerinden biridir (Panter-Brick vd., 2014). Bununla birlikte, çoğu çalışma annelere odaklanmıştır ve özellikle baba ve anne davranışlarının çocuğun uyumsuzluğuyla ilişkili olduğu belirli kalıpları incelerken, babalar hakkında çok daha az şey bilinmektedir (Menashe-Grinberg ve Atzaba-Poria (2017).

Anderson vd., (2013) yaptıkları çalışmada, kaliteli ebeveynlik davranışları içerisinde duygusal yakınlık, cesaretlendirme, duyarlılık, öğretme ve ebeveynin oyunculuğunu değerlendirdikleri görülmektedir. Baba-çocuk etkileşim davranışlarının belirli kriterleri arasında sıcaklık, yanıt verme, duyarlılık, keşfetmeyi teşvik etme, dil ve bilişsel uyarım ve aktif oyun yer almaktadır (Anderson vd., 2013). Etkileşimin kaliteli olmasını sağlayan bu kriterler, babaların çocuklarıyla oyun oynaması, onlara kitap okuması sırasında gözlemlenmektedir (Cabrera, 2020). Ebeveyn tükenmişliği, kronik ebeveynlik stresine sürekli olarak maruz kalmaktan kaynaklanan, ebeveynlerin ebeveynlik rolleri tarafından kronik ve ezici stresin sonucunda bitkin ve yorgun hissetmelerine neden olan bağlama özgü bir sendromdur (Mikolajczak vd., 2021). Ping vd., (2022) yaptıkları çalışmada, babaların gösterdiği ebeveynlik stresi ve olumsuz ebeveynlik tarzlarının ebeveyn tükenmişliğini olumsuz olarak etkilediğini; tükenmişlik durumunun ise çocukların davranış sorunlarını arttırdığını göstermiştir.

Ebeveyn tükenmişliği, ebeveyn-çocuk etkileşim kalitesini etkileyen faktörlerden biridir. Çocuklardaki davranış problemlerinin meydana gelmesinde önemli rolü olduğu belirtilmektedir. Ancak literatürde yeni bir kavram olması nedeniyle bu konuda araştırmalar sınırlıdır (Kalkışım, 2019). Bu çalışmada 1-3 yaşlarındaki çocukların babalarıyla kurdukları oyun etkileşimiyle ebeveyn tükenmişliği arasındaki ilişki farklı sosyo-demografik faktörler ve diğer değişkenler açısından incelenmiştir.

1.1.1. Alt Amaçlar

Problem cümlesi:1-3 yaşları arasında çocuğu olan babaların çocuklarıyla etkileşim kalitesiyle baba tükenmişliği arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

1. Ebeveyn Tükenmişliği Değerlendirmesi'nin alt boyutlarıyla (duygusal tükenme, duygusal mesafe, bıkkınlık duygusu ve önceki ebeveyn benliği ile karşılık) PICCOLO ölçme aracında bulunan duygusal yakınlık, duyarlılık, cesaretlendirme ve öğretme alt boyutlarında anlamlı bir ilişki var mıdır?
2. Ebeveyn-Çocuk Etkileşimi Gözlem Formu (PICCOLO) alt boyutlarıyla çocuğun cinsiyeti, çocuğun yaşı, ebeveynlerin öğretim düzeyi, ailedeki kardeş

sayısı, ailenin gelir durumu, babaların mesleki sınıfı vardiyalı çalışma durumu ve baba yaşı arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

3. Ebeveyn Tükenmişlik Değerlendirmesi'nin alt boyutlarıyla (duygusal tükenme, duygusal mesafe, bıkkınlık duygusu ve önceki ebeveyn benliği ile karşılıklı) çocuğun cinsiyeti, çocuğun yaşı, ebeveynlerin öğretim düzeyi, ailedeki kardeş sayısı, ailenin gelir durumu, babaların mesleki sınıfı vardiyalı çalışma durumu ve baba yaşı arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

1.2. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ

Ebeveyn-çocuk etkileşimi, ebeveyne ve çocuğa özgü olan duyguların, davranışların ve beklentilerin birleşiminden oluşmaktadır (Bayoğlu vd., 2013). Ebeveyn-çocuk oyun etkileşimleri üzerine yapılan araştırmalarda annelerle yapılan çalışmaların babalara göre üç kat daha fazla yürütüldüğü vurgulanmıştır (Cabrera ve Roggman, 2017). Anneler gibi babaların da çocuğun refahı ve aile işleyişi için hem olumlu hem de olumsuz rolleri ve etkileri vardır. Babalık, ihmal edilmemesi gereken çocuk gelişiminin önemli bir yönüdür (Panter-Brick vd., 2014). Babayla ilgili araştırmalarda karşılaşılan en büyük zorluk; etkileşimin kalitesinin, hassas ve duyarlı olma derecesinin belirlenememesidir (Cabrera, 2020). Hem yurtdışında hem Türkiye' de bu konuda yapılan çalışmalar genellikle etkileşimin niteliğini değil niceliğini araştırmıştır (Cabrera, 2020; Tayan vd., 2019). Ayrıca az sayıda çalışma erken çocukluk döneminde baba-çocuk etkileşimine odaklanmıştır (Hall vd., 2014). Bir meta-sentez çalışmasında, Türkiye'de yapılan araştırmalar incelendiğinde 0-3 yaşları arasındaki çocuklarla çok az sayıda çalışma yapıldığı görülmüştür (Kırman ve Doğan, 2017).

Ebeveynliğin stresli bir iş olduğu kabul edilmektedir. Ancak ebeveyn stresinin ebeveynlerde tükenmişliğe neden olduğunun ve ebeveynleri %2-12 oranında etkilediğinin fark edilmesinden beri ebeveyn tükenmişliği dikkat çekmektedir (Roskam vd., 2017). Geçmişten beri insanlar hem ebeveynlik yapmış hem de çalışmış olsalar da iş tükenmişliği üzerine yapılan binlerce araştırma varken ebeveyn tükenmişliğiyle ilgili 50'den az yayın bulunmaktadır. Bu tutarsızlığın nedeninin, bilimde söz sahibi kişilerin tarihsel olarak erkekler olması ve çalışmanın geleneksel

olarak erkeklerin, ebeveynliğin ise kadınların alanı olduğunun düşünülmesidir. Ancak ebeveyn tükenmişliği acil olarak araştırılması gereken ve dünya çapında kadın erkek fark etmeksizin milyonlarca ebeveyni etkileyen bir sorundur (Mikolajczak vd., 2021). Roskam ve Mikolajczak, (2020) yaptıkları çalışmada, babaların da ebeveyn tükenmişliği riskinden muzdarip olduğunu göstermiştir. Ancak yapılan çalışmalar, araştırma örneklemi dikkate alınırken babaları büyük ölçüde göz ardı etmiştir. Bu çalışma babaları araştırması açısından önemlidir.

Ebeveyn tükenmişliğiyle ilgili yapılan ilk araştırmalar, iş tükenmişliğinden ayrı bir sendrom olarak kavramsallaştırılmadığı için iki tükenmişlik türü de aynı araçlarla ölçülmüştür (Roskam vd., 2018). Sanchez-Rodriguez vd., (2019) tarafından yapılan analizde, 1989-2018 yılları arasında ebeveyn tükenmişliğiyle ilgili 39 makale olduğu ve bunların 19'unun 2017-2018 yılları arasında yayınlandığı belirtilmiştir. Ebeveynlik tükenmişliğine ilişkin ampirik araştırmalar son yıllarda hızla gelişmesine rağmen ebeveyn tükenmişliğinin öncüllerine ilişkin çalışmalar hala yetersiz kalmaktadır (Wang vd., 2022). Her iki ebeveynin de görüldüğü çalışmalarda ise babaların katılım oranları düşük olmaktadır (Norberg vd., 2014).

Ebeveyn tükenmişliği, ebeveyn-çocuk etkileşim kalitesini etkileyen faktörlerden biridir. Çocuklardaki davranış problemlerinin meydana gelmesinde önemli rolü olduğu görülmektedir. Ancak literatürde yeni bir kavram olması nedeniyle bu konuda yapılan araştırmalar sınırlıdır (Kalkışım, 2019). Oyun etkileşimleri ise çocukların gelişiminin sağlıklı bir şekilde ilerleyebilmesi için önemli bir unsurdur. Ebeveynlerin çocuklarla oyun oynaması, çocuklarla sağlıklı etkileşimler kurulması ve çocukların sosyal-duygusal gelişimlerinin desteklenmesi için ideal bir adım olarak görülmektedir (Schneider vd., 2022). Ebeveyn tükenmişliğinin, ebeveyn-çocuk etkileşimine etkisi düşünüldüğünde ciddi sonuçları olan bir kavramdır. Örneğin, ebeveyn tükenmişliği çocuklara yönelik ihmal ve şiddet içeren davranışların sıklığının %31'ini açıklamaktadır. Bu sonuç, ebeveyn tükenmişliğini tedavi etmek ve önlemek için etkili müdahaleler geliştirmeye yönelik acil ihtiyacı vurgulamaktadır (Mikolajczak ve Roskam, 2018).

Belçika’da ebeveyn tükenmişliği, ebeveynlerin %2-12’ini etkilerken (Roskam vd., 2017); Japonya’da yaşayan ebeveynlerin oranı %4,2 ile %17,3 arasında değişmektedir (Kawamoto vd., 2018). Ebeveynlerin ve çocuklarının tükenmişlikteki savunmasızlık durumlarıyla daha iyi başa çıkmalarına yardımcı olmak, ebeveynlerdeki tükenmişlik olgusunu önlemek, anlamak veya tedavi etmek amacıyla özel müdahaleler geliştirilmesi gerekmektedir (Hubert ve Aujoula, 2018). Ebeveyn stresinin; ebeveynin sıcaklığı, duyarlılığı, ebeveynlik tutumları üzerine etkisi göz önüne alındığında, ebeveyn-çocuk etkileşimi ve tükenmişlik durumları arasındaki ilişkinin araştırılması önemlidir (Schneider vd., 2022). Türkiye’deki ebeveynlik tarzlarının diğer ülkelerden farklı olduğu düşünüldüğünde, Türkiye’nin kültürel arka planı altında baba tükenmişliği ve baba-çocuk etkileşimi üzerine araştırma yapmak eşsiz bir değer ve önem taşımaktadır.

BÖLÜM 2

GENEL BİLGİLER

Bu bölümde ebeveyn-çocuk etkileşiminin geçmişten günümüze değişimi, baba-çocuk etkileşimini etkileyen faktörler, baba-çocuk etkileşiminin çocuk gelişimine katkısı incelenmiştir. İkinci kısımda ise ebeveyn tükenmişliği sendromu kuramı, tarihi, ebeveyn tükenmişliğinin risk faktörleri ve sonuçları açıklanmıştır.

2.1. EBEVEYN ÇOCUK ETKİLEŞİMİ

Ebeveyn-çocuk etkileşimi, ebeveyne ve çocuğa özgü olan davranışların, duyguların ve beklentilerin birleşimidir. Olumlu ebeveynlik etkileşimleri, sağlıklı çocuklarda ve gelişimsel gecikme yaşayan çocuklarda, gelişimi desteklemektedir (Bayoğlu vd., 2013). Nitelikli ebeveyn çocuk etkileşimleri, duygusal yakınlık (sıcaklık, sevgi, fiziksel yakınlık ve çocuğa karşı olumlu ifadeler), duyarlılık, cesaretlendirme (keşif, çaba, girişim, merak, yaratıcılık ve oyunun aktif olarak desteklenmesi) ve öğretme (paylaşılan sohbet ve oyun, bilişsel uyarım, açıklamalar ve sorular) davranışlarını yeterli düzeyde sergilemeyi içermektedir (Bayoğlu vd., 2013). Duyarlılık, ebeveynin çocuğun ipuçlarını gözlemleyip karşılık vermesi; çocuğun ihtiyaçları, ruh halleri, ilgi alanları ve yetenekleri hakkındaki farkındalığı anlamına gelmektedir (Jeon vd., 2013). Park ve No, (2021) çalışmasında, baba-çocuk etkileşimini, etkileşim faaliyetinin türüne göre rutin, öğrenme ve oyun etkileşimi olarak sınıflandırmıştır. Oyun etkileşimi, ebeveyn-çocuk arasında karşılıklı bir doğayla karakterizedir ve çocukların ebeveynleriyle iş birliği yapmaları, ortak hedefler aramaları özelliğine dayanmaktadır (Menashe-Grinberg ve Atzaba-Poria, 2017). Çizelge 2.1' de ebeveynlerin etkileşim alanları gösterilmiştir (Anderson, 2012).

Çizelge 2.1. Ebeveyn etkileşimi alanları

Ebeveynlik Alanları	Babalığa Bakış açısı
Duygusal Yakınlık: Sıcaklık, fiziksel yakınlık ve çocuğa karşı olumlu ifadeler kurma	Fiziksel ve sözlü sevgi gösterileri, kucaklaşma, rahatlık sağlama, olumlu iletişim
Duyarlılık: Çocuğun ipuçlarına, duygularına, sözlerine, ilgi alanlarına ve davranışlarına yanıt verme	Çocukların yanında olmak, incindiklerinde yardım etmek, fiziksel ve duygusal güvenlik sağlamak, çocukların ilgi alanlarını desteklemek, birebir iletişim kurmak
Cesaretlendirme: Oyun, keşif, merak, inisiyatif, becerilerine ve yaratıcılığa aktif destek olma	Başarıları paylaşmak için yanında olmak, vazgeçmemeyi öğretmek, rehberlik etmek ve dünyaya hazırlamak, çalışmayı öğretmek, istendiğini hissettirmek ve takdir etmek
Öğretme: Birlikte konuşma ve oyun oynama, bilişsel uyarım, açıklama yapma ve sorular sorma	Doğruyu yanlıştan ayırmak, disiplin ve otorite figürü sağlamak; toplumsal değerleri, cinsiyet farklılıklarını anlamak, rol model olmak, soruları cevaplamak ve oyun oynamak
Oyunculuk (yeni alan): Karşılıklı keyif alma, özgün ve aktif oyun	Fiziksel, kaba motor oyun türlerine dahil olmak, kovalamak, çocukları güldürmek, eğlenmek

2.2. EBEVEN ÇOCUK ETKİLEŞİMİNİN GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE DEĞİŞİMİ

Antik dönemde ve Orta Çağda çocuğa bakış açısı çocuğun bakımı ve korunmasıyla ilgili değildir, çocuğun soyu devam ettirmek üzerine olduğudur. 19. yüzyıldan itibaren çalıştırılması yasaklanmakla birlikte zorunlu eğitim söz konusu olmuştur. Çocukların korunmasıyla ilgili ilk gerçek çalışma 1989 yılında Uluslararası Çocuk Hakları Sözleşmesiyle yapılmıştır. “Çocuğun yüksek yararını” temel alan Çocuk Hakları Sözleşmesi ülkelerin dikkatini çocuğa çekmiş ve çocukların gelişiminden, sağlığından ve mutluluğundan anne babaları sorumlu tutmuştur (Mikolojzak ve Roskam, 2019). 20. yüzyılda yetkililer, çocuğa karşı hiçbir koşulda şiddet kullanmama ve çocukların haklarına tam olarak saygı duyma gibi bazı olumlu ebeveynlik hedefleri ve ilkeleri koymuşlardır. Hükümetin ebeveynlik alanındaki mevzuatı geçmişten günümüze daha da artmıştır. Çocuk haklarına ve ebeveyn sorumluluklarına verilen önem ebeveynlerin istedikleri gibi çocuk yetiştirme yetkisini azaltmış, ebeveynlerden beklenen talepler artmasına rağmen ebeveyn-çocuk arasındaki çatışmalar artmıştır (Roskam vd., 2017).

21. yüzyılda ebeveyn olmak daha da zorlaşmıştır. Dergi, gazete ve kitaplarda, gün içerisinde sık kullanılan sosyal medyada, reklamlarda insanlar mükemmel görünmektedir. Bu durum ebeveynler üzerinde toplumsal baskı oluşturur ve farkında olmadan baskıyı içselleştirir (Mikolajczak ve Roskam, 2019). Mükemmel olma arzusuyla şekillenen içselleştirilmiş sosyal normlar ve kişilerin inşa ettikleri öz inançları, bilinçli veya bilinçsiz olarak bireyler üzerinde öz baskıya ve strese sebep olur (Hubert ve Aujoula, 2018). Ebeveyn stresiyse çocuk gelişimini yakından etkilemektedir. Çocuk, doğuştan sahip olduğu genetik faktörler ve çevresel faktörlerin etkileşimiyle büyüyüp ve gelişmektedir. Çevresel faktörler arasında olan ebeveynler, çocukların davranışlarında önemli bir rol oynarlar (Kim vd., 2014). Örneğin, kronik anne depresyonuna maruz kalan çocukların, bilişsel açıdan ve içselleştirme-dışsallaştırma davranışları gösterme açısından risk altında olduğu bulunmuştur (Chazen-Cohen vd., 2009). Ping vd., (2022) babaların gösterdiği ebeveynlik stresi ve olumsuz ebeveynlik tarzlarının ebeveyn tükenmişliğini etkilediğini, babaların ebeveyn tükenmişliği arttıkça çocukların içselleştirme ve dışsallaştırma davranışlarının da arttığını bulmuştur. Sıcak, destekleyici ve duyarlı ebeveynlik davranışları, birçok gelişim alanı için olumlu sonuçlar sağlamaktadır (Chazen-cohen vd., 2009).

2.3. BABA-ÇOCUK ETKİLEŞİMİ

Baba-çocuk etkileşim davranışlarının belirli alanları arasında sıcaklık veya şefkat, yanıt verme ve duyarlılık, keşfetmeyi teşvik etme, dil ve bilişsel uyarım ve aktif oyun yer almaktadır (Anderson vd., 2013). Çocuklarıyla oynayan, onlara kitap okuyan babaların gözlemleri ebeveyn-çocuk etkileşiminin kalitesini yansıtmaktadır (Cabrera, 2020). Çalışmalar, ebeveyn duyarlılığı yüksek olan babaların, işbirlikçi ve üçlü işlevsel etkileşimler sergilediğini göstermiştir (Olhaberry vd., 2022). Literatür çalışmaları incelendiğinde, babaların çocuklarıyla etkileşim kalitesinin yüksek olması hem babalığa ilişkin tutum ve davranışları artırması hem de çocuk gelişimini desteklemesi açısından olumlu katkılar sağlamaktadır (Öztürk ve Aksoy, 2019).

Anneler ve babalar çocuklarıyla oyun oynamalarına rağmen anneler genellikle çocuklarıyla dikey etkileşimler kurarak çocuğa bakım verme faaliyetlerinden sorumludur. Anneler çocuklarıyla etkileşim kurarken daha çok empatik konuşma

yapma, yapılandırma, yönlendirme, öğretme ve bunlara dahil olma eğilimindedirler. Babalarsa çocuklarla geçirdikleri zamanı bakım işlerinden çok oyun oynayarak geçirirler ve akran etkileşimi gibi daha yatay etkileşimler oluştururlar. Dolayısıyla anneler vakitlerinin çoğunu fiziksel faaliyetler ve rutin bakım faaliyetlerine harcarken, babalar daha çok oyun etkileşimi sürdürürler (Menashe-Grinberg ve Atzaba-Poria 2017; Cabrera ve Roggman, 2017). Hem biyolojik hem de kültürel nedenlerden dolayı oyun, anne-çocuk etkileşiminden çok baba-çocuk etkileşiminin karakteristiğidir. Baba oyunları, annelere göre daha şakacı ve doğaldır. Babalar daha fiziksel ve hareketli oyunlar oynama eğilimindedirler (Cabrera ve Roggman, 2017).

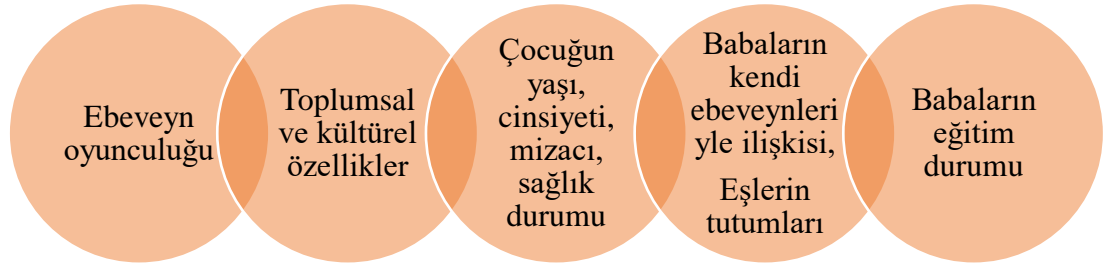
2.4. BABA ETKİLEŞİMİNİ ETKİLEYEN FAKTÖRLER

Baba-çocuk etkileşimleri kültürel ve toplumsal özelliklerden etkilenebilmektedir. Örneğin, Kuzey Amerika'daki babalar bakıcılıktan çok çocukla sosyal etkileşim içinde olduğu için oyuna aktif katılma olasılıkları daha yüksek bulunmuştur (Boechler vd., 2003). Baba-çocuk etkileşimi, sosyo-demografik faktörlerden, çocuğun mizacı ve sağlık durumundan, babaların oyunculuk becerilerinden ve kendi ebeveynleri ile olan çocukluk deneyimlerinden etkilenmektedir. Araştırmalar, yürümeye başlayan çocukluk dönemindeki destekleyici, duyarlı ve teşvik edici baba davranışlarının demografik ve sosyoekonomik faktörlerden etkilendiğini göstermektedir (Sethna, vd., 2017). Babaların kişisel, sosyal ve kültürel özellikleri, annenin çalışma durumu ve babanın katılımını destekleyen tutumlara sahip olması, çocuğun mizacı, yaşı gibi çok sayıda faktör, baba katılımının niteliğini etkileyebilmektedir (Uludağlı, 2017). Eğitim seviyesi yüksek ve ekonomik durumu iyi olan babaların çocuklarıyla daha kaliteli etkileşimlerde buldukları vurgulanmaktadır (Tamis- Lemonda vd., 2004). Eğitim seviyesi yüksek ebeveynlerin daha duyarlı olduğu, çocuklarıyla daha olumlu ve hassas ilişkiler kurduğu, bilişsel olarak uyarıcı deneyimler sağladıkları bulunmuştur (Sethna, vd., 2017). Babaların etkileşimleri çocukların cinsiyetine, mizacına ve sağlık durumuna göre de farklılık göstermektedir (Tamis- Lemonda vd., 2004).

Oyunculuk, ebeveynlik davranışlarını etkileyen kişisel faktörler arasında bulunmaktadır. Ebeveyn oyunculuğu, ebeveynin çocukla oyun etkileşimleri sırasında yaratıcılığı, hayal gücünü, mizahı ve merakı kullanma yeteneği olarak

tanımlanmaktadır (Menashe-Grinberg ve Atzaba-Poria, 2017). Yüksek düzeyde oyunculuğun, ebeveynlerin ebeveynlik rollerini uygun şekilde yerine getirmelerine yardımcı olduğu bildirilmiştir (Kim vd., 2014). Babanın mutluluğu, iş-aile dengesinin olumlu değerlendirilmesi ve anne-çocuk etkileşim düzeyi gibi faktörler, baba-çocuk etkileşimini etkileyen faktörlerdendir (Park ve No, 2021).

Babaların kendi çocukluk deneyimleri de ebeveyn-çocuk etkileşim kalitesini etkilemektedir. Örneğin, kendi ebeveynleriyle yakın ilişkileri olduğunu bildiren babaların, kendi çocuklarına karşı daha duyarlı ve öğretici olduğu, daha iyi ilişkiler sürdürdüğü görülmüştür (Shannon vd., 2005). Babaların bebeğe erken bağlanma stilleri de ilerleyen yaşlarda, baba-çocuk etkileşiminin kalitesini öngörmektedir. Güvenli bağlanma stilleri ve duyarlı davranışlar baba-çocuk etkileşimini güçlendiren ve çocuğun gelişimini etkileyen önemli bir faktördür (Hall vd., 2014; Lindstedt vd., 2021). Baba etkileşimini etkileyen faktörler şekil 2.1.'de gösterilmiştir.

Şekil 2.1. Baba etkileşimini etkileyen faktörler.

2.5. BABALARIN ÇOCUKLARIN GELİŞİMİNE OLAN KATKISI

Bebekler ve küçük çocuklar, kendilerine bakan yetişkinlerle kurdukları oyun etkileşimleri bağlamında bilişsel, sosyal, duygusal ve davranışsal beceriler de dahil olmak üzere çeşitli beceriler öğrenirler (Cabrera ve Roggman, 2017). Bebeklik ve erken çocukluk döneminde ebeveyn etkileşimlerinin destekleyiciliği, çocukların bilişsel ve sosyal gelişim alanlarını desteklerken, okul başarılarına da katkıda bulunmaktadır (Roggman vd., 2013; Innocenti vd., 2013).

2.5.1. Babaların Bilişsel Gelişimi Desteklemedeki Rolü

Ebeveynlerle kurulan etkileşimin kalitesi, çocukların üç yaşındaki yürütücü işlevlerini belirlemektedir (Towe-Goodman vd., 2014). Yürütücü işlevlerin akıl yürütmek, harekete geçmeden önce düşünmek için zaman ayırmak, sorunlarla başa çıkmak, odaklanmak gibi önemli görevleri vardır (Diamond, 2013). Duygu düzenlemenin yürütme işlevinin gelişimi üzerinde önemli bir etkisi vardır. Erken çocukluk boyunca öğrenme için önemli olan davranışların ortaya çıkmasında, duygu düzenleme kritik bir gerekliliktir (Jeon vd., 2013; Towe-Goodman vd., 2014). Ebeveynlerin yürümeye başlayan çocuklarla kurdukları destekleyici etkileşimlerin çocukların ileri yaşlarda duygu düzenlemesi ve öz düzenleme becerileriyle ilişkili olduğu bulunmuştur. Çocukların gelişimi ve okula hazır bulunuşluklarında duygu düzenleme önemli bir beceridir (Jeon vd., 2013). İlgili, çocuğun ihtiyaçlarına uyum sağlayan, duygusal olarak destekleyici, bilişsel olarak uyarıcı ve çocuklarının gelişimini sıcak bir şekilde destekleyen ebeveynler yürütücü işlevi tanımlayan öz düzenleyici düşünce ve davranışı da geliştirecek beceriler için ortam sağlamaktadır (Carlson, 2009).

Çocukluk dönemindeki olumlu ebeveynlik etkileşimi ve destek sağlamak çocukların daha ileri bilişsel sonuçlarına katkıda bulunmaktadır (Rocha vd., 2020). Destekleyici baba davranışları, çocukların iki ve üç yaşındaki bilişsel işlevsellik puanlarını arttırmaktadır (Cabrera vd., 2007). Baba çocuk etkileşiminin kalitesi üç aydan itibaren etkili olmaktadır. Doğumun üçüncü ayında, baba-bebek etkileşimlerinde daha içine kapanık ve depresif davranışlar sergileyen babaların çocukları, iki yaşında daha düşük zihinsel gelişim puanı almıştır. İlgili ve duyarlı, daha az kontrolcü olan babaların çocuklarıysa daha yüksek zihinsel gelişim puanı almıştır (Sethna vd., 2017).

2.5.2. Babaların Sosyal ve Duygusal gelişimi Desteklemedeki Rolü

Duyarlı ve sıcak ebeveyn davranışları, çocuklara kontrol ve güven duyguları verdiği için onların olumlu sosyal davranışlarını desteklemektedir (Schofield vd., 2012). Keşfetmeyi ve öğrenmeyi teşvik eden bir aile ortamı, sosyal-duygusal gelişime destek olmakta çocuğun okul başarısını arttırmaktadır (Chazen-cohen vd., 2009). Baba sıcaklığı ve babaların olumlu katılımı çocukların okula hazır bulunuşluklarını

etkilemektedir (Han-Hee ve Ko, 2021). Çalışmalar, oyun kalitesi yüksek olan baba-çocuk etkileşimlerinin, çocuklar için agresif davranışların azalmasını sağlayan sonuçları olduğunu göstermiştir (Chazen-cohen vd., 2009; Anderson vd., 2017). Doğum sonrası babalarda görülen depresif belirtilerin, çocuklarda davranışsal ve duygusal sorunlarla ilişkili olduğu görülmüştür (Nath vd., 2016).

Babalarıyla etkileşim düzeyi yüksek olan çocukların benlik saygısının ve öznel mutluluk düzeylerinin yüksek olduğu görülmüştür (Park ve No, 2021). Ebeveynlik davranışlarının yakınlığı çocukların duygusal zeka gelişimini ve yaratıcı kişilik özelliklerini desteklemektedir (Kim vd., 2014). Üçüncü aydan itibaren kopuk ve uzak baba-çocuk etkileşimlerinin, çocuklarda ilerleyen zamandaki dışsallaştırma problemlerini öngördüğü bulunmuştur (Ramchandani vd., 2013). Babaların iki yaşındaki çocuklarıyla oyundaki duyarlılığının on yaşındaki çocukların uyumu için çok önemli olduğu görülmüştür (Grossman vd., 2002). Babaların duyarlı ebeveynliğinin, çocuklarıyla evlerinde bulunmasının ve çocuk bakımına artan katılımlarının duygusal ve davranışsal gelişim üzerinde olumlu faydaları olduğunu gösteren birçok çalışma bulunmaktadır (Sethna vd., 2017).

2.5.3. Babaların Dil Gelişimini Desteklemedeki Rolü

Destekleyici ebeveynlik davranışları, çocukların daha yüksek kelime dağarcığı puanları ile ilişkilendirilmiştir (Chazen-cohen vd., 2009). Oyun etkileşim kalitesi yüksek olan babaların çocukları, üç yaşında dil gelişimi ve bilişsel gelişim testinden daha yüksek puanlar almıştır (Tamis-LeMonda vd., 2004). Araştırmalar babaların da anneler kadar çocukların sosyo-duygusal yeterlilik, duygu düzenlemesi ve kelime dağarcığı gelişimi konusunda gelişimsel olarak destekleyici olduğunu göstermektedir (Cabrera ve Roggman, 2017). Babaların olumlu davranışlarının, 24 ve 36 aylık çocukların dil, bilişsel ve sosyo-duygusal gelişim alanlarındaki sonuçlarıyla güçlü bir ilişkiye sahip olduğu görülmüştür (Anderson vd., 2013). Birçok araştırma sonucu, babaların duyarlılığının ve öğreticiliğinin çocukların bilişsel ve dilsel sonuçlarına katkı sağladığını göstermektedir (Vilaseca vd., 2019).

2.5.4. Babanın Fiziksel ve Motor Gelişimi Desteklemedeki Rolü

Araştırmalar, annelerin ve babaların oyun tarzlarının farklılık gösterdiğini, babaların daha çok fiziksel, heyecan verici ve itiş kakış oyunu oynama eğilimindeyken annelerin genellikle daha didaktik ve kısıtlayıcı oyun oynadıklarını göstermiştir. Bu durum çocukları beklenmedik durumlarda inisiyatif alma, keşfetme, risk alma ve engelleri aşma becerilerini geliştirmeye teşvik etmektedir (Menashe-Grinberg ve Atzaba-Poria, 2017). Ayrıca erkek çocuklar bebeklik döneminde, sekiz aylıkken ve üç-dört yaşlarındayken, kız çocuklarına göre daha fazla fiziksel oyun oynama eğilimindedir (Amodia-Bidakowska vd., 2020).

Motor gecikmesi olan çocuklarla yapılan bir çalışmada, çocukların anne-babalarıyla benzer motor davranışlar sergiledikleri ve oyun oynama derecelerinin benzer olduğu görülmüştür. Bu çalışmada, normal gelişim gösteren çocuklardan farklı olarak, babaların çocuklarını, annelerden daha fazla kucağında tuttuğu görülmüştür. Ebeveynlerin duyarlılığı, anne ve babaların çocuklarla oyun oynama becerileriyle ilişkili olan, tek etkileşimli davranış olarak vurgulanmıştır (Chiarello vd., 2006).

2.6. EBEVEYN TÜKENMİŞLİĞİ

Ebeveyn tükenmişliği, kronik ebeveynlik stresine sürekli olarak maruz kalmaktan kaynaklanan, ebeveynlerin ebeveynlik rolleri nedeniyle yaşadıkları kronik ve ezici stres sonucunda bitkin ve yorgun hissetmelerine neden olan bağlama özgü bir sendromdur (Mikolajczak ve Roskam, 2018; Gerain ve Zech, 2018; Mikolajczak vd., 2021). Ebeveyn tükenmişliği, risk faktörleri (ebeveynlik stresini önemli ölçüde artıran) ve koruyucu faktörler (ebeveynlik stresini önemli ölçüde azaltan) arasındaki uzun süreli dengesizlikten kaynaklanır (Mikolojczak ve Roskam, 2018). Ebeveyn tükenmişliği, ebeveynlik bağlamıyla ilgili yaşanan kaynaklarla ilgili duygusal bir bozukluktur (Roskam vd., 2017). Kaynaklar/koruma faktörleri ebeveyn stresini önemli ölçüde azaltmaya yardımcı olan faktörlerdir. Stresi azaltan faktörlere örnek olarak ebeveynlik öz şefkatinin yüksek olması, yüksek duygusal zekaya sahip olmak, iyi çocuk yetiştirme uygulamaları, ebeveynin boş zamana sahip olması, olumlu ortak

ebeveynlik uygulamaları, ailede dış desteğin olması vb. verilebilir (Mikolajczak ve Roskam, 2018).

Çoğunlukla hayat dolu ve keyif veren bir deneyim olan ebeveynlik bazen tam tersi hayatı zorlaştıran ve engelleyen bir deneyim olmaktadır. Ebeveynler yetersiz kaynaklar ve ebeveynlik stresiyle sürekli karşı karşıya kaldıklarında ebeveyn tükenmişliği geliştirebilirler (Mikolajczak vd., 2021). Ebeveyn tükenmişliği yaşayan bireyler ebeveynlik rolleri sebebiyle tükenmiş hissederek, çocuklarıyla birlikte olmaktan zevk alamazlar ve zamanla onlarla kurdukları etkileşim daha da azalır (Roskam vd., 2018; Hubert ve Aujoula, 2018). Ebeveyn tükenmişliği yaşayan insanların sadece çocukları için ne yapması gerektiğini düşünmek bile yolun sonuna gelmiş gibi hissetmelerine neden olmaktadır. Zamanla ebeveynler, kendini çocuklardan uzaklaştırır ve otomatik pilota hareket etmeye başlarlar. Ebeveynler adeta "Hayatta kalma modundadır". Duş aldırma, yatma vakti, yemek yedirmek gibi günlük temel rutinler haricinde artık çocuklarla ilişkilerine yatırım yapamazlar. Çocuklarla birlikte olmaktan hoşlanmazlar ve ebeveynlik konusunda ciddi bir tatmin eksikliği yaşarlar. Sonunda, artık kendilerini olmak istedikleri ebeveyn olarak tanıyamaz duruma gelirler (Mikolajczak vd., 2021).

Ebeveyn tükenmişliği sıradan, geçici ebeveynlik stresiyle aynı belirtilere sahip değildir. Ebeveyn tükenmişliği aşırı strese kronik olarak maruz kalmaktan kaynaklanmaktadır. Ebeveynler tükenmişlik yaşarken yalnızca psikolojik olarak değil aynı zamanda bedensel olarak da rahatsızlık yaşarlar. Örneğin, ebeveyn tükenmişliği yaşayan bireylerin saç kortizol seviyelerinin (99,9 pg/mg), şiddetli kronik ağrısı olan hastalardan (83,1 pg/mg) ve partner şiddeti mağdurlarından (81,9 pg/mg) daha yüksek olduğu bulunmuştur. Ayrıca saç kortizol seviyeleri tükenmişlik yaşamayan ebeveynlerden %213 kat daha yüksek bulunmuştur. Bu durum tükenmişliğin ebeveynleri biyolojik olarak da etkilediğini dolayısıyla önemini göstermektedir (Brianda vd., 2020). Ayrıca ebeveyn tükenmişliğinin ebeveynlerden beklenen taleplerin aniden artmasıyla ilgili geçici bir durum olmadığını, "yalnızca yorgun veya tembel ebeveynlerin kafasında" yaşanmadığının göstergesidir. Ebeveyn tükenmişliği hipotalamik-hipofiz-adrenal eksenini değiştirebilen ve kortizol düzeylerinin artmasına yol açabilen ve sonunda ebeveynlerin fiziksel sağlığı için bir tehdit oluşturan ciddi ve

uzun süreli bir durumdur (Brianda vd., 2020). Bununla birlikte, kortizol seviyelerindeki hafif yükselmelere uzun süre maruz kalmanın, tip 2 diyabet, hipertansiyon, kardiyovasküler olaylar ve ölüm riskinin artması gibi birçok ciddi sonucu vardır (Chiodini vd., 2019). Bu nedenle aşırı kortizol salgılanmasının zararlı etkileri göz önüne alındığında, ebeveyn tükenmişliği hafife alınmamalıdır (Brianda vd., 2020).

Ebeveyn tükenmişliğindeki tükenmişlik kelimesi, İngilizce karşılığı “burn out” Türkçe karşılığı “yanma” kelimesinden gelmektedir. Hem mesleki tükenmişlikte hem de ebeveyn tükenmişliğinde “yanma” aşamasından önce “ısınma-burn in” aşaması yaşanmaktadır. Isınma evresinde bireyde aşırı bir sahiplenme, tutku ve arzu görülmektedir. Buradan tükenmişlik aşamasına gelinmeden önce yaşanan birtakım olaylar vardır. Yani tükenmişlik sendromu sinsice ve yavaş gelişen bir süreçtir, aniden yakalanılmaz. Kişi hedefine ulaşacak enerjiyi toplamadan ideallerine ulaşmaya çalıştığında sonunda işlerine devam edecek enerjisi tamamen bitmektedir. Havacılık sanayisinde uçağın yakıtının bitmesi anlamında kullanılan “burn out” kelimesi, bu nedenle tükenmişlik için de kullanılmaktadır (Mikolojzak ve Roskam, 2019).

Ebeveyn tükenmişliği yaşayan bireyler sadece çocuklarının iyiliği için ne yapmaları gerektiğini düşünürler bu durum onların yolun sonuna gelmiş gibi hissetmelerine neden olur. Zamanla ebeveynler kendilerini çocuklarından ayırmaya ve otomatik pilota hareket etmeye başlarlar. *"Ebeveyn tam anlamıyla hayatta kalma modundadır"*. Yatma vakti, yemek vakti, okul vakti gibi temel rutinlerin dışında artık çocuklarıyla ilişkilerine yatırım yapamazlar, ebeveynlik konusunda tatmin eksikliği yaşarlar ve zamanla çocuklarıyla birlikte olmaya katlanamayacak duruma gelirler (Mikolajczak vd., 2021).

Ebeveyn tükenmişliği, depresyon, iş tükenmişliği ve ebeveyn stresinden farklı olmakla birlikte benzersiz ve bağlama özgü bir sendromdur. Çünkü tükenmişlik yaşayan birçok işçi için, aile hayatı güvenli bir sığınak olarak görülebilirken, tükenmişlik yaşayan birçok ebeveyn için iş güvenli bir yer gibi görünmektedir (Roskam vd., 2017). Tıpkı iş stresinin her zaman iş tükenmişliğine yol açmaması gibi, ebeveyn stresi de her zaman ebeveyn tükenmişliğine yol açmaz. Hem çalışanlar hem de ebeveynler, stresin

etkisini telafi edecek yeterli kaynaklara sahiplerse ebeveynler çok fazla strese dayanabilirler (Mikolojzak vd., 2018).

2.7. EBEVEYN TÜKENMİŞLİĞİ SENDROMUNUN TARİHİ

Tükenmişlik, duygusal olarak zorlayıcı durumlara sürekli maruz kalmanın neden olduğu duyarsızlaşma, duygusal tükenme ve kendini gerçekleştirmede azalmayı içeren üç evrenin yaşandığı bir sendromdur (Rionda vd., 2021). Tükenmişlik kavramı, tarihsel olarak ilk kez Graham Greene'in 1960 yılında "A Burnt-Out Case (Bir Tükenmişlik Vakası)" adlı kitabında geçmektedir. Kitapta tükenmişlik sendromu yaşadığı için mesleğinden ve hayattan keyif alamayan bir mimar konu edilmiştir. Kitabın yayınlanmasından beş yıl sonra Psikolog Herbert Freudenberger tarafından psikoloji alanında tükenmişlik sendromunun tanımı yapılmıştır.

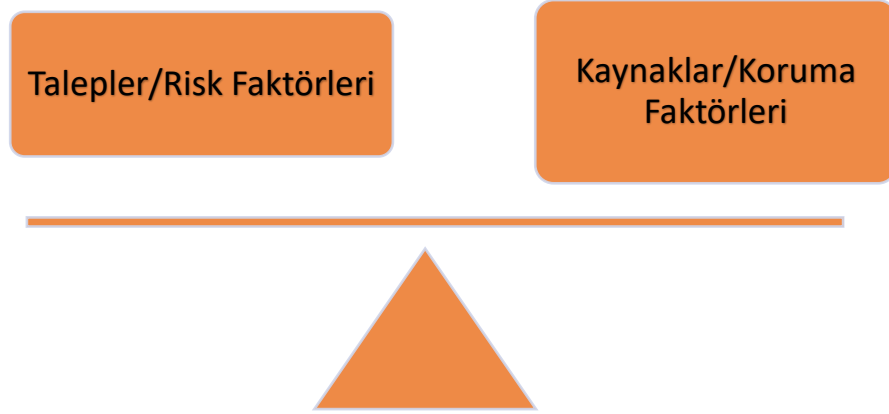
Freudenberger'den sonra Psikolog Christina Maslach bu konuda çalışmalar yapmıştır. Maslach doktorların mesleki hayatlarında hastalarını insan olarak görmekten ziyade vaka olarak görme davranışlarını inceleyerek hastalara karşı yabancılaşma davranışını incelemiştir. Freudenberger ve Maslach tükenmişlik sendromunun farklı nedenlerden kaynakladığını belirtmiştir. Freudenberger'a göre tükenmişlik sendromu çalışan insanların bireysel özelliklerinden kaynaklanırken, Maslach'a göre çalışma koşulları tarafından şekillenen çevresel etkenlerden kaynaklanmıştır (Mikolajczak ve Roskam, 2019). İki tanım arasındaki ortak noktaysa tükenmişliğin bir sendrom olarak kabul edilmesidir. Sendrom, aynı anda var olan ve diğer semptomlardan klinik olarak ayırt edilen, belirli bir durumu tanımlayan semptom ve işaretler bütünü olarak tanımlanmaktadır (Edu-Valsania vd., 2022). Ebeveyn tükenmişliği sendromuna ise Mikolajczak ve Roskam, (2018) tarafından "Riskler ve Kaynaklar Arasındaki Denge Teorisi" ile çizilen kuramsal bir çerçeve çizilmiştir.

2.8. EBEVEYN TÜKENMİŞLİĞİ KURAMI

Ebeveyn tükenmişliğini tedavi etmek ve önlemek için öncelikle kuramsal olarak anlamak gerekmektedir. BR2 teorisi bir ebeveynin neden belirli zamanda tükenmiş olduğunu açıklayabilen ve risk altındaki ebeveynleri tespit edebilen teoridir. Ebeveyn

tükenmişliği teorisinin temelini atmak için kaynaklar ve talepler arasında kurulan “denge” kavramı kullanılmaktadır (Mikolajczak ve Roskam, 2018). Örgütsel psikolojide, işyerindeki bir bireyin refahının, bir taraftaki taleplerle diğer taraftaki kaynaklar arasındaki dengenin sonucu olduğu belirtilmektedir. Mesleki tükenmişlikte İş Talepleri-Kaynaklar (JD-R) modeli kuramsal çerçeveyi açıklamak için kullanılmaktadır. JD-R modeli, tükenmişliği önlemeyi veya azaltmayı amaçlayan işyeri müdahaleleri için kullanılmaktadır (Demerouti vd., 2001; Hakanen vd., 2008). Mikolajczak ve Roskam, (2018) tarafından JD-R’nin temel ilkeleri, ebeveyn tükenmişliğine *"ebeveyn, kaynakları ve talepleri karşılamak için yetersiz kaldığında ebeveyn tükenmişliği geliştirir"* şeklinde aktarılmıştır. Böylece ebeveyn tükenmişliğini açıklamak için BR2 (Between Risk and Resources) modeli oluşturulmuştur. BR2 modeline göre ebeveyn tükenmişliği; taleplerle (risk faktörleri), kaynaklar (koruma faktörleri) arasındaki kronik dengesizlikten kaynaklanmaktadır (Mikolajczak ve Roskam, 2018).

Ebeveynlik talepleri, ebeveynlikte mükemmeliyetçilik, zayıf ebeveynlik alışkanlıkları, düşük duygusal zeka, aileden ve partnerden destek eksikliği gibi ebeveynlik stresini önemli ölçüde artırabilecek faktörleri ifade ederken; ebeveynlik kaynakları ebeveynlik öz empatisi, olumlu ebeveynlik, yüksek duygusal zeka, iyi ebeveynlik alışkanlıkları, boş vakte sahip olma ve ortak ebeveynlik gibi ebeveynlik stresini önemli ölçüde azaltabilecek faktörleri ifade etmektedir (Wang vd., 2022). Kaynakların da bazen kendi içinde risk taşıdığını tamamen risksiz olmadığını belirtilir. Örneğin anne babaların çocuklarıyla etkileşim kurarken kendilerini stresli hissetmemeleri, anne-baba-çocuk ilişkisinin kaliteli olduğu anlamına gelmemektedir. Başka bir örnek olarak eşlerden birinin, diğer eşin destekleyici katkısını reddetmemesi, eşinin çabalarına değer verdiği anlamına gelmemektedir (Cheng vd., 2021). Aşağıda Riskler ve Kaynaklar Teorisinin gösterimi verilmiştir (Mikolajczak ve Roskam, 2018).

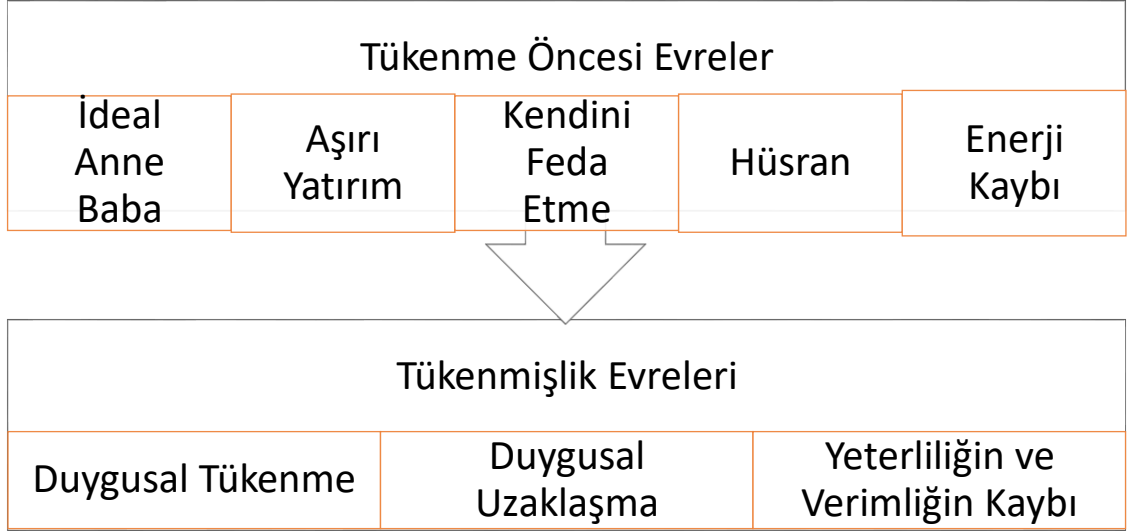
Şekil 2.2. Ebeveyn tükenmişliğinin riskler ve kaynaklar teorisi gösterimi.

Risk ve kaynak faktörleri teorik olarak Bronfenbrenner'in (1979) beş seviyesinden herhangi birine (birey, mikrosistem, mezosistem, ekzosistem ve makrosistem) ait olabilir. Ekzosistem ve makrosistem seviyeleri, ebeveynlerin görevleri ve bilişleri üzerindeki etkileri yoluyla ebeveyn stresini sıklıkla artıran veya azaltan uzak faktörlerdir. Örneğin kreşler, ebeveyn işlerini hafiflettiği için ebeveyn stresini azaltabilir. Çocuk yetiştirmeye ilgili devlet tavsiyeleri (örneğin, günde beş meyve ve sebze, altı yaşından önce televizyon izlenmemesi) ebeveynler tarafından benimsenirse ve ebeveynlik standartlarını yükseltirse ebeveyn stresini artırabilir (Mikolajczak ve Roskam, 2018).

2.9. EBEVEYN TÜKENMİŞLİĞİ EVRELERİ

Ebeveyn tükenmişliği sendromu, tükenmişlik öncesi evreler ve tükenmişlik sonrası evreler olarak iki kısımda incelenmektedir. Tükenmişlik öncesinde idealleştirilmiş aile, aşırı yalıtım, kendini feda etme, hüsrana ve yılgınlık olmak üzere beş evre görülür. Her ebeveynde tükenmişlik öncesi yaşanan beş büyük evre aynı sıralamada ilerlemeyebilir ya da bütün evreler geçirilmemektedir. Birçok ebeveyn birden beşe kadar olan evreleri yaşasa da çoğu ebeveyn tükenmişlik sendromuna yakalanmazlar. Yanmanın yoğunluğunu 2.11. kısımda belirtilen risk faktörleri belirlemektedir ve ebeveynleri altıncı, yedinci ve sekizinci evreye karşı kırılgan hale getirmektedir (Mikolajczak ve Roskam, 2019). Tükenme öncesi aşamalar, aşırı mevcudiyet, mükemmeliyetçilik, çocuğa karşı aşırı yatırım, yüksek hırslar ve taleplerle karakterize

edilmektedir. Ebeveynler hedeflerinin ne kadar ulaşılamaz olduğunu ve önlerinde ne kadar çok engel olduğunu fark ettiklerinde, tükenmişlik geliştirme riskleri yükselmektedir (Hubert ve Aujoula, 2018).

Şekil 2.3. Tükenme öncesi evreler ve tükenme sonrası evreleri gösteren şema.

Ebeveyn tükenmişliği yaşamaya başlayan ebeveynler son üç evreye geçmektedir. Son üç evre bıkkınlık, duygusal uzaklaşma ve ebeveynlik rolünde verimsizlik duygusu olarak ilerlemektedir (Norberg, 2007; Roskam vd., 2017; Mikolajzak ve Roskam, 2019). Mesleki tükenmişlikten farklı olarak üç evreden ikisinin ciddi şekilde görülmesi ebeveyn tükenmişliği için yeterlidir. Mesleki tükenmişlikte üç evrenin üçünün de görünmesi gerekmektedir (Mikolajzak ve Roskam, 2019). Ebeveyn tükenmişliğinin alt boyutları bireysel olarak değişebilmektedir. Bu farklılıklar, belirli risk(kaynak) ve/veya koruyucu faktörlerin(talepler) kişiden kişiye farklılık göstermesiyle açıklanmaktadır (Vigorous vd., 2022). Hansotte vd.'ye (2021) göre, ebeveynlerin tükenmişlik durumlarını yansıtan iki ebeveyn profili vardır. Birincisi yüksek düzeyde ebeveyn başarısı eksikliği ve düşük düzeyde duygusal tükenme ile karakterize etkisiz bir profilken, ikincisi yüksek düzeyde tükenme ve düşük düzeyde ebeveyn başarısı eksikliğiyle görünen bıkkın bir profildir.

2.9.1. Birinci Evre: İdeal Ebeveyn, İdealleştirilmiş Aile

Birinci evrede ebeveynler ideal ebeveyn olmak için çabalarken mükemmel bir anne, mükemmel bir baba olmak isterler. İdeal anne-baba olma arzusunun nedeni genellikle anneyle babanın kendi ailelerinde yaşadıkları eksiklikten kaynaklanabilmektedir. Eksikliğin nedeni boşanma, psikolojik olarak dengesizlik gösteren ya da ihmal ya da kötü muamele eden ailelerle bağlantılıdır. Ebeveynler bu durumun farkında olsun ya da olmasın kendi içlerindeki çocuğu iyileştirmek için sahip olmak istedikleri aileyi inşa etmeye çalışmaktadır (Mikolajczak ve Roskam, 2019).

2.9.2. İkinci Evre: Aşırı Yatırım

Ebeveyn bu evrede, anne babalık rolünün önemine inanarak çocuklarına aşırı yatırım yapmaktadır. Küçük çocukların bakımı, günlük rutinler, ileri yaştaki çocukların okul ihtiyaçları, okul dışı faaliyetlere katılma, çocuklarla oyun oynama gibi aktivitelere gönüllü olarak yatırım yaparlar. Ancak çocuk hastalanmışsa ya da engelliye çocuğun bakımı mecburi olmaktadır (Mikolajczak ve Roskam, 2019). Araştırmalara göre, hasta çocukların ebeveynlerinin, sağlıklı çocukların ebeveynlerine göre daha yüksek ebeveynlik tükenmişliği seviyelerine sahip olduğunu bulunmuştur (Norberg, 2007). Gerain ve Zech, (2018) araştırmasında, yalnızca fiziksel hastalıkları ve engelleri olan çocukların değil duygusal ve öğrenme bozukluğu olan çocukların ebeveynlerinin de daha yüksek duygusal tükenme yaşadıklarını belirtmektedir.

2.9.3. Üçüncü Evre: Kendini Feda Etmek

Bu evrede her şeye yetişebileceğine inanan ve kendisine fazla güvenen ebeveyn çocuklarına bakmak için bütün enerjisini vermektedir. Genellikle çocuklarına vakit yaratmak için kendi hobilerini, kişisel ihtiyaçlarını, eşiyile ilişki durumunu ihmal ederler. Kendini feda eden ebeveyn gün içerisinde yemek yeme, tuvalete gitme gibi zorunlu ihtiyaçları dahi unutabilir duruma gelmektedir (Mikolajczak ve Roskam, 2019).

2.9.4. Dördüncü Evre: Hüsrân

Bu evrede, başlangıçta ufak problemler karşısında hayal kırıklığı ve tatminsizlik yaşayan ebeveynler hüsrân duygusu yaşamaktadır. İlerleyen zamanda başaramamanın verdiği hüsrân duygusu yoğunlaştığında ebeveyn duygusal olarak acı çekebilmektedir (Mikolajczak ve Roskam, 2019). Tükenmiş ebeveynler artık olmak istedikleri ebeveyn olmadıklarını fark ettiklerinde utanma duygusu yaşadıklarını belirtmektedir (Mikolajczak vd., 2017).

2.9.5. Beşinci Evre: Enerji Kaybı

Dördüncü evrede yaşanan hüsrân duygusu kalıcı hale geldiğinde ebeveyn en başından beri biriken yorgunluğu hissetmeye başlamaktadır. Ebeveynlik rolü gereği neleri kaybettiğini ve feda ettiğini idrak eden ebeveyn, anne baba olmanın artık yeterli gelmediğini, ihtiyaçları karşılayamadığını düşünür. Arzu ettikleriyle gerçek durum arasında uçurum olan bu evre kritiktir. Çünkü bundan sonraki süreçte ebeveyn tükenmişlik sendromu yaşamaktadır. Bu durumu ebeveyni yakından tanıyan kişiler fark etmektedir. “Sen hiç böyle yapmazdın” veya “Bu saatte hiç uyumazdın” gibi yorumlar gelir ancak genel çoğunlukla bu durumun genel bir yorgunluk olduğu düşünüldüğünden fark edilmemektedir (Mikolajczak ve Roskam, 2019).

2.9.6. Altıncı Evre: Bedensel ve Duygusal Tükenme

Sendromun başladığı altıncı evrede fiziksel ve psikolojik olarak yaşanan yorgunluk, ebeveynlerin günlük eylemleri gerçekleştirme yeteneğini azaltarak enerji düşüşüne neden olmaktadır (Vigouroux vd., 2022). Kişiden kişiye değişmekle beraber ebeveynler artık dayanamayacak, tahammül edemeyecek gibi hissetmektedir (Mikolajczak ve Roskam, 2019). Ebeveynler sabah uyanıp çocuklarıyla yeni bir güne başlamak zorunda kaldıklarında kendilerini yorgun hissederler. Ebeveynlik rolleri hakkında sabrının sonuna geldiğini düşünmek ebeveyn rolü tarafından daha çok duygusal olarak tükenmiş hissetmesine neden olur (Mikolajczak vd., 2018). Depresif ve anksiyete semptomlarının yanı sıra yüksek düzeyde ebeveynlik stresi, anne

tükenmişliğiyle ilişkilidir. Ayrıca ebeveynlerde görülen yüksek kaygı düzeyi de yüksek düzeyde duygusal tükenmeyle ilişkilendirilmiştir (Lebert-Charron vd., 2018).

2.9.7. Yedinci Evre: Çocuklara Karşı Duygusal Uzaklaşma

Sendromun diğer aşaması çocuklarından duygusal olarak uzaklaşmadır. Tükenmiş ebeveynlerin ebeveynlik faaliyetlerine verecek enerjisi kalmadığı için çocuklarıyla olan ilişkilere giderek daha az dahil olurlar ve çocuklar için asgari olanı yaparlar. Ebeveyn çocuk etkileşimleri işlevsel/araçsal yönlerle sınırlıdır (Mikolajczak vd., 2018; Mikolajczak ve Roskam, 2019). Duygusal uzaklaşma evresinde, ebeveynler araçsal etkileşimleri (yemek yönetimi, hijyen, okul öğrenimi) sürdürürken, çocuklarla oyun oynama sarılma gibi duygusal etkileşimlerde azalma yaşamaktadır (Vigouroux vd., 2022). Ebeveyn tükenmişliğine giren ebeveynler, çocuklarını yetiştirirken sahip olmaları gereken sabrı kaybederler, ebeveynlik sorumluluklarından kaçmaya çalışırlar ve yavaş yavaş çocuklarının fiziksel ve duygusal gereksinimlerini görmezden gelmeye başlarlar (Roskam vd., 2017). Ebeveynlerin çocukların kendilerine anlattıklarını dikkate almadıkları ve çocukları dalgın dalgın dinledikleri görülmektedir. Ebeveynler, çocukları okula götürmek, giydirmek, karnını doyurmak gibi sadece yapılması gerekli olan işleri yaparken, etkileşim kurmaya önem vermemektedir (Mikolajczak ve Roskam, 2019). Roskam vd., (2018) duygusal uzaklaşmanın ebeveyn tükenmişliğinin son aşaması olduğunu belirtmektedir.

2.9.8. Sekizinci Evre: Ebeveyn Yeterliliğinin ve Verimliliğinin Kaybı

Son boyut ebeveyn rolündeki etkisizlik duygusudur. Ebeveyn kendisini başarılı hissetmemekte, ebeveynlik rolünde verimlilik ve/veya tatmin duygusu yaşamamaktadır (Vigouroux vd., 2022). Bu evrede ebeveynler sorunları sakince ve etkili bir şekilde ele alamayacaklarını hissederler (Mikolajczak vd., 2018). Kasıtlı olarak çocuklara karşı koydukları duygusal mesafeyi korurlar, duygusal çabayı azaltarak, çocuklar için yalnızca temel ebeveynlik hizmetlerini sağlarlar. Ebeveyn-çocuk etkileşimi işlevsel/araçsal düzeyde sınırlı kalmaktadır (Mikolajczak vd., 2017).

Küçük yaşta çocuklara sahip olmak, duygusal tükenme için bir risk faktörüdür; daha büyük çocuklara sahip olmaksızın duygusal uzaklaşma ve ebeveyn başarısızlığı için bir risk faktörüdür (Vigouroux vd., 2022). Duygusal tükenmenin ebeveynleri ebeveyn tükenmişliği riskine soktuğu ve duygusal mesafeye yol açtığı bu nedenle ebeveyn tükenmişliğinde giriş rolünü oynadığını belirtilmiştir (Vigouroux vd., 2022). Blanchard vd., (2021) ise ebeveyn tükenmişliğine giriş rolünü oynayan faktörün duygusal uzaklaşma boyutu olduğunu ve ebeveyn tükenmişliği alt boyutları arasında duygusal mesafe koymanın önemli rolünü vurgulamaktadır.

Roskam vd., (2018) yapıları çalışmaya, ebeveyn tükenmişliği alt boyutlarına ebeveyn verimliliğinin kaybı maddesi yerine “bıkkınlık duyguları” ve “önceki ebeveyn benliği ile karşıtlık” belirtilerini ekledikleri görülmektedir. Bıkkınlık duyguları yaşayan tükenmiş ebeveynler, ebeveynlik rollerinden aldıkları zevki kaybederler. Önceki ebeveynlik benliği ile karşıtlık boyutu ise tükenmeden önce olduğu ebeveyn ile dönüştüğü ebeveyn arasındaki karşıtlıktan oluşmaktadır.

2.10. EBEVEYN TÜKENİMLİĞİ İÇİN RİSK FAKTÖRLERİ

Ebeveyn tükenmişliğinin kaynaklar ve talepler arasında dengesizlikten kaynaklandığı kuramsal çerçeve bölümünde açıklanmıştır. Tükenmişliğin stresle ilişkili bir bozukluk olduğu göz önüne alındığında talepler/risk faktörleri ebeveyn stresini önemli ölçüde artıran faktörler olarak belirtilir. Ebeveyn mükemmeliyetçiliği, düşük duygusal zeka, zayıf çocuk yetiştirme uygulamaları, ebeveynlik görevleri ve artan ev işleri, partnerden destek eksikliği, aileden ve çevreden destek eksikliği, stresi arttıran talep/risk faktörlerine örnek olarak gösterilebilir (Mikolajczak ve Roskam, 2018). Ebeveynlikle ilgili spesifik stresörler arasında günlük güçlükler (ev işleri, ev ödevi, ev-okul-ders dışı etkinlikler), akut stresörler (boğulan bir çocuk, kaçan bir ergen) ve kronik stresörler (duygudurum bozuklukları, kronik veya ciddi bir hastalığı olan bir çocuk) bulunur. Kronik ebeveynlik stresi sadece ebeveynin refahını değil aynı zamanda ebeveynlik uygulamalarını, ebeveyn-çocuk etkileşimi ve çocuk gelişimini olumsuz etkilemektedir (Mikolajczak vd., 2017).

Ebeveyn tükenmişliği için birçok risk faktörü bulunmaktadır. Ebeveynlerde tükenmişlik sendromu altı başlık altında toplanabilir: sosyodemografik faktörler, kişiye ve çocuğa bağlı faktörler, çift hayatına bağlı faktörler, eğitime bağlı faktörler ve son olarak özel koşullara bağlı faktörlerdir. Çalışmalar en önemli risk faktörlerinin çift hayatına, kişiye ve eğitime ilişkin faktörler olduğunu göstermektedir (Mikolajczak ve Roskam, 2019).

Şekil 2.4. Risk faktörlerini gösteren şema

2.10.1. Sosyo-Demografik Risk Faktörleri

Sosyodemografik faktörler arasında ebeveynin ve çocukların yaşının ebeveyn tükenmişliğini diğer sosyodemografik değişkenlere göre daha fazla etkilediği bulunmuştur (Vigorous vd., 2022). Çocuğun yaşının küçük olması ve ergenlik döneminde olması daha yorucu bir risk faktörüdür. Ebeveyn yaşıyla ilgili olarak bireyin ergenlik döneminde anne-baba olması ve 45-50 yaşlarında olması risk faktörüdür. Bu yaşların riskli olmasının nedeni ebeveynlerin ilerleyen yaşı nedeniyle sağlık durumlarında yaşanan değişimlerdir (Mikolajczak ve Roskam, 2019). Ebeveyn tükenmişliğinde yaşın rolüne ilişkin mevcut diğer çalışmalar da genç yaşın ebeveyn tükenmişliği için risk faktörü olduğunu belirtmektedir. Daha genç ebeveynler için özgürlük ihtiyacıyla aile yaşamının gerektirdiği sorumluluklara uyum sağlayamamaları onları tükenmişliğe karşı daha riskli duruma taşımaktadır (Kawamoto vd., 2018; Sorkkila ve Aunola, 2020). Vigorous vd., (2022) çalışmasında çocukların yaşının ebeveyn tükenmişliği ve boyutları üzerinde ebeveyn yaşından daha güçlü bir etkiye sahip olduğunu belirtmiştir.

Çocukların yaşının artmasıyla ebeveyn tükenmişliği riskinin azalmasının nedeni kısmen de olsa çocukların ihtiyaçlarındaki ve ebeveynlerden taleplerindeki yaşa bağlı

azalmadan kaynaklanmaktadır (Vigouroux ve Scola, 2018). Tükenmiş profile sahip ebeveynlerin, küçük yaşta çocukları olduğu görülmüştür. Bu risk, ebeveyn 35 yaşın altında olduğunda daha çok yükselmektedir. Ayrıca çocuklar büyüdükçe, ebeveynlerin duygusal olarak uzaklaşma olasılığı daha da yükselmektedir. Bu duygusal mesafenin artmasının nedeninin çocukların öz düzenleme kapasitelerinin ve kimlik gelişimlerinin değişmesi nedeniyle sosyo-duygusal gelişimde görülen farklılaşma olduğu düşünülmektedir (Vigouroux vd., 2022).

Cinsiyet de tükenmişlik için önemli bir faktördür. Modern toplum artık “çifte çalışan-çifte bakıcı” yapılarına daha çok sahip olsa da “iyi ebeveyn” sosyal beklentileri hala annelerin üzerindedir (Van Bakel vd., 2018). Kadınlar geleneksel anlamda “aile bakıcıları” olduklarından, insanlar genellikle kariyerleri nedeniyle ailelerine bakamayan kadınların vasıfsız anneler olduğunu düşünürler. Bu algı kadınların genellikle iş ve aile deneyimlerinden kaynaklanan psikolojik çatışmalarla karşılaştıklarında erkeklere göre daha fazla stres yaşamalarına neden olmaktadır (Meeussen ve Laar, 2018). Anneler çocuk bakımında babalardan daha aktif görev üstlendikleri için erkeklerin de aile içinde görev ve sorumlulukları artsa da kadınların sorumluluğu hala daha fazladır. Bu açıdan bakıldığında anneler daha fazla tükenmişlik riski taşımaktadır (Meeussen ve Laar, 2018; Mikolajczak ve Roskam, 2019; Furutani vd., 2020). Jaramillo vd., (2016) annelerin duygusal tükenme yaşama sıklığının babalara göre dört kat daha fazla olduğunu bazı ailelerdeyse her iki tarafta da tükenme yaşandığını belirtmiştir. Sonuç olarak, anneler babalara göre daha fazla ebeveynlik tükenmişliği yaşama eğilimindedirler. Ayrıca kadınların kariyer hırsı ne kadar yüksekse, iş ve aile rollerini dengelemeleri o kadar zorlaşır ve ebeveynlik tükenmişliği belirtileri yaşama olasılıkları o kadar artmaktadır (Meeussen ve Laar, 2018).

Üçüncü sosyodemografik faktör, ailedeki çocuk sayısının artmasıdır. Bakılması gereken çocuk sayısı arttıkça giderilecek ihtiyaç ve harcanacak zaman da artmaktadır. Birden fazla çocuğa bakım veren ya da birden fazla hastalığı olan çocukla ilgilenen ebeveynler daha fazla tükenmişlik yaşamaktadır (Gerain ve Zech, 2018). Çocuk sayısının üçe kadar çıkması ebeveyn tükenmişliği için risk faktörüdür ancak üç çocuktan sonra risk artışında fark olmamaktadır. Çünkü üçüncü çocuktan sonra tükenen ebeveynler dördüncü çocuğu yapmazlar ya da yaşça büyük çocuklar

kardeşlerinin bakımına yardım ettiği için ebeveynlere düşen iş yükü azalmaktadır (Mikolajczak ve Roskam, 2019). Çocuk sayısı arttıkça ebeveynlik rolü için gereksinimler yükseldiği için ebeveynler daha fazla duygusal tükenme yaşamaktadır (Mikolajczak vd., 2017).

Çoklu gebelikler de tükenmişlik için risk faktörüdür. Çünkü çoklu gebelikler hem erken doğumla sonlanma riski taşımaktadır hem de aile üzerindeki maddi ve duygusal olarak daha çok yük oluşturmaktadır (Mikolajczak ve Roskam, 2019). Sorkkila ve Aunola (2020), çalışmalarında ebeveyn yaşının, mali durumun kötü algılanmasının, ebeveynin çalışma durumunun ve çocukların özel ihtiyaçlarının ebeveyn tükenmişliğini etkilediğini göstermiştir. Özel gereksinimli veya gelişimsel geriliğe sahip çocuğu olan ebeveynler, daha yüksek düzeyde ebeveyn tükenmişliği yaşamaktadır. Ebeveynler parçalanmış aileye sahipse sıklıkla daha fazla çocuk sahibi olma eğilimi göstermektedir ve bu durum da tükenmişlik için risk faktörüdür. Aile de görev ve sorumlulukları tek başına üstlenen yalnız ebeveynler de aynı şekilde daha fazla risk altında bulunmaktadır (Mikolajczak ve Roskam, 2019; Furutani vd., 2020).

2.10.2. Kişisel Risk Faktörleri

Kişisel risk faktörleriyle ilgili en önemli unsurlar ebeveynin evlilikle ve ebeveynlikle ilgili ilişkileri tanıma, anlama, ifade etme, dinleme becerileri ve kişilikle ilgilidir. Duydukları heyecanı anlamayan ve tanımlayamayan, çocuklarının duygularını tespit edemeyen, duygulara karşılık veremeyen ebeveynler daha çok tükenmişlik riski taşımaktadır. Özellikle küçük çocuklar ve ergenler ebeveyn üzerinde daha çok baskı oluştururlar. Küçük çocuklar ebeveynlerine bağımlı oldukları için belirgin öfke ve sevinç patlamaları yaşarlar. Ergenler ise duygularını daha örtük, ölçsüz, hırçın şekilde gösterdikleri için ebeveynlerin daha fazla duygusal çaba göstermelerine yol açarlar. Anne ve babalar bu davranışları anlayıp problemi çözemediklerinde daha çatışmalı ve verimsiz ebeveyn-çocuk ilişkisi yaşanmasına neden olmaktadır (Vigouroux ve Scola, 2018; Mikolajczak ve Roskam, 2019).

Ebeveynin ebeveynlik inançları yani ebeveynin idealleriyle gerçek yaşam arasındaki uçurumun derecesi de tükenmişliği etkilemektedir (Mikolajczak ve Roskam, 2019).

Ebeveynin mükemmel ebeveyn olmayı hedeflemesi ebeveyn tükenmişliği riskini yükseltirken bireylerin duygusal yeterliliklerinin yüksek olması tükenmişlik riskini azaltmaktadır (Lin vd., 2021). Vigouroux ve Scola, (2018) benlik saygısının ve duygusal zekanın düşük olmasını ebeveyn tükenmişliği için risk faktörleri olarak belirtmektedir.

Kişilik de bireylerin tükenmişliğini etkileyen önemli bir kişisel risk faktörüdür. Kişilik, insanların çalışma ortamlarını nasıl algıladıklarını, iş taleplerini ve kaynaklarını nasıl yönettiklerini ve bunlarla nasıl başa çıkacaklarını belirler. Araştırmalar, Beş Büyük Kişilik Modelinde öne sürülen “dışadönüklük, nevrotiklik, uyumluluk, vicdanlılık ve deneyime açıklık” kişilik özelliklerinin tükenmişlikle önemli ölçüde ilişkili olduğunu göstermektedir. Nevrotik bireylerin genellikle endişeli ve gergin oldukları, yoğun olumsuz duygulanım yaşadıkları görülmektedir (Prinzle vd., 2009; Finch vd., 2012). Nevrotiklik düzeyi yüksek olan ebeveynler, çocukları yaramazlık yaptıklarında onların kötü niyetli olduklarını düşünebilir, çocuklarına rehberlik edemez ve çocuklarla kurdukları etkileşimden uzaklaşabilirler. Aşırı korumacı ve bazen de katı bir ebeveynlik tarzı izledikleri görülmektedir (Prinzle vd., 2009).

Vicdanlı bireylerin öz disiplin, düzen ve planlama özellikleri yüksektir. Özellikle suçluluk duygusu gibi olumsuz duyguları daha az bildirirler ve olumsuz duyguları otomatik olarak daha iyi düzenlerler (Vigouroux ve Scola, 2018). Uyumluluk, dostça, empatik ve işbirlikçi davranışlarla karakterizedir. Uyumlu bireyler yardımsever, sıcak, fedakar ve sevecen davranışlar göstermektedir (Marsh vd., 2013; Edu-Valsania vd., 2022). Uyumlu kişilik özelliklerine sahip bireyler çocuklarının ihtiyaçlarını daha iyi karşılarlar, çocuklarıyla kurdukları ilişkilerde daha nitelikli davranışlar gösterirler. Dışa dönüklük; kişilerarası etkileşimin miktarını, yoğunluğunu, aktivite düzeyini ve neşe kapasitesini yansıtmaktadır. Dışa dönük bireyler, çevresindeki insanları takdir eden, aktif, konuşkan, sosyal kişilerdir. Dışadönüklüğün, disiplin etkileşimlerinde daha aktif ve olumlu davranışlar ortaya çıkararak olumlu ebeveynliği artırdığı düşünülmektedir. (Prinzle vd., 2009). Bu nedenle dışadönük ve uyumlu kişilikler tükenmişliğe karşı koruyucu bir özellik göstermektedir (Edu-Valsania vd., 2022).

Vigouroux vd., (2017) vicdanlı ve uyumlu ebeveynlerin daha az tükenmişlik yaşadığını bildirmiştir. Nevrotik veya duygusal istikrara sahip olmayan kişilerin tükenmişlik sendromu yaşama olasılığı daha yüksektir. Wang vd., (2022) yaptığı çalışmada uyumlu kişiliğe sahip babaların daha düşük düzeyde ebeveyn tükenmişliği yaşarken; nevroitik babalarinsa daha yüksek düzeyde ebeveyn tükenmişliği yaşadığını göstermiştir. Ayrıca yüksek nevroitiklik ebeveynlik yeterlilik duygusunu da azaltmaktadır. Çalışmalar, ebeveyn yeterlilik duygusunun pozitif ebeveynlik davranışlarıyla ilişkili olduğunu göstermektedir (De Haan vd., 2013). Örneğin, kendini yetkin hisseden bireyler, çocuklarına daha fazla ilgi göstermekte, daha fazla proaktif ve öğretici davranışlar sergilemekte ve daha az cezalandırıcı davranışlar uygulamaktadır (De Haan vd., 2013). Bu nedenle ebeveyn yeterliliği duygusunun yüksek olması, olumlu ebeveyn tutumlarını desteklerken ebeveyn tükenmişliği riskini azaltmaktadır (Wang vd., 2022). Deneyime açık kişilik yapısı da tükenmişlik üzerinde koruyucu etkilere sahiptir (Edu-Valsania vd., 2022).

Vigouroux vd., (2017) yaptıkları çalışmada, kişilik özellikleri arasında ebeveyn tükenmişliğini en güçlü şekilde etkileyen faktörün nevroitiklik olduğunu belirtmiştir. Nevrotiklik düzeyi yüksek olan bireylerin stres kaynağı yokluğunda dahi diğer kişiliklere sahip bireylerden daha fazla sıkıntı ve tatminsizlik yaşadıkları görülmüştür. Gerain ve Zech, (2018) çocukların özel gereksinimli olup olmadıkları fark etmeksizin nevroitik bireylerin tükenmişliğin her yönü için daha çok risk faktörü taşıdıklarını belirtmektedir. Ayrıca, ebeveyn kişiliklerinden özellikle duygusal istikrar, vicdanlılık ve uyumluluk, çocukların kişilik gelişimini olumlu yönde etkilemektedir. Bu etki çocuk yetiştirme uygulamaları yoluyla gerçekleşirken daha kaliteli ebeveyn-çocuk etkileşimlerine katkı sağlamaktadır (Schofield vd., 2012; Vigouroux ve Scola, 2018).

Ebeveyn psikolojik esnekliği, ebeveynlerin çocuklarıyla etkileşim halindeyken olumsuz düşüncelerini, duygularını ve dürtülerini (örneğin, öfke, kendinden şüphe duyma, bağırma arzusu) tamamen kabul etme, ebeveyn-çocuk ilişkisini sürdürmek için eylemlerini yönetme becerisini ifade etmektedir. Ebeveyn psikolojik esnekliğinin yüksek olması sıcaklık ifade etme ve sınır koyma gibi etkili ebeveynlik davranışlarını daha iyi yönlendirmelerini sağlamaktadır (Burke ve Moore, 2015). Ebeveynlik psikolojik esnekliği ile ebeveynlik yeterlilik duygusunun, ebeveyn tükenmişliği

üzerinde tamamlayıcı ve destekleyici bir etkisi vardır (Wang vd., (2022). Araştırmalar, ebeveyn psikolojik esnekliğinin çocuklarda görülen içselleştirme ve dışsallaştırma sorunlarını azalttığını göstermektedir (Brassell vd., 2016). Duygularını kontrol etmeyen ve mükemmeliyetçi olan ebeveynler (Kawato vd., 2018; Furutani vd., 2020) daha az mükemmeliyetçi olan ebeveynlere göre daha fazla tükenmişlik yaşamaktadır (Vigouroux ve Scola, 2018; Mikolajczak vd., 2017). Sorkkila ve Aunola, (2020) yaptıkları çalışmada, kadınların sosyal olarak belirlenen mükemmeliyetçilik düzeylerinin, erkeklerden daha yüksek olması nedeniyle daha fazla ebeveyn tükenmişliği yaşadıklarını belirtmiştir.

Şarta bağlı özsaygı da tükenmişlik yaşanmasına neden olan diğer bir faktördür. Bazı kişiler için finansal başarıyı artırmak sadece para kazanmakla ilgili değildir. Para kazanmak aynı zamanda kişinin kendine olan saygısını artırmak ve değerli bir insan gibi hissetmek için daha fazla para kazanması anlamına gelmektedir. Bu tarz insanlar, benlik saygılarını mali duruma çok fazla dayandırdıkları için özerk ve mutlu hissetme olasılıkları azalmakta ve stres yaşama olasılıkları artmaktadır. Bu durum iş ve aile rolleri arasında çatışmalar yaşanmasına neden olabilir. Çünkü ebeveynlik rollerinde harcanan zamanı veya faaliyetleri, mesleki rollerinin yerine getirilmesi için engel olarak algılayabilirler. Bu durum ebeveyn tükenmişliğiyle sonuçlanabilmektedir (Park vd., 2022).

2.10.3. Çocuğa Ait Faktörler

Araştırmalara göre, ebeveyn özelliklerinin çocukların özelliklerinden daha fazla ağırlık taşıdığı belirtilse de bu durum ağırlıklarının olmadığı anlamına gelmemektedir (Vigouroux ve Scola, 2018; Saliez vd., 2022). Ebeveyn kişiliğinin dışadönük olması ebeveyn çocuk ilişki kalitesini olumlu yönde etkilerken, çocukların uyumlu ve vicdanlı özellik göstermesi de etkileşim kalitesini artırmaktadır. Ebeveyn ve çocuğun sahip olduğu kişilik özellikleri etkileşimin sıcaklığını karşılıklı olarak etkilemektedir (Denissen vd., 2009). Vigouroux ve Scola, (2018) yaptıkları çalışmada, ebeveyn tükenmişliğindeki varyansın %42,3'ünü ebeveynin kişiliğinin, %13,8'ini çocuğun kişiliğinin etkilediğini belirlemiştir.

Ebeveynler çocuklarının kişiliğini algılama şekillerine göre tükenmişlik yaşamaktadır. Araştırmaya göre, ebeveynler çocuklarını yüksek düzeyde nevroitik ve vicdansız olarak algıladıklarında, ebeveynlerin ebeveynlik başarı duygusu azalmış ve duygusal tükenmeleri ve duygusal uzaklaşmaları artmıştır. Uyumluluk ve vicdanlılık düzeyi yüksek çocuklarsa ebeveynlerin başarı duygusunu artırmış, duygusal tükenme ve başarı duygusunu azaltmıştır. Çocukların dışadönüklük ve açıklık özellikleri ile ebeveyn tükenmişliğinin üç boyutu arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Bu sonuç, aile içinde etkileşime giren bireylerin kişilik özelliklerinin duygusal deneyimlerini etkilediğini kanıtlamaktadır. Bununla birlikte, çocukların kişiliği, ebeveyn tükenmişliği için önemli bir risk veya koruyucu faktör olmasına rağmen, bu sendrom için ebeveyn kişiliği daha önemli bir faktördür (Vigouroux ve Scola, 2018). Çocukların vicdanlı, uyumlu, duygusal olarak kararlı kişilik özelliği göstermeleri olumlu ebeveynlik davranışlarını kolaylaştırmaktadır (Schofield vd., 2012). Özellikle küçük yaş grubunda yaygın olarak görülen uyku bozuklukları, ebeveynlerin yüksek düzeyde stres yaşamasına neden olmaktadır. Çocuğun mizacı uyku problemleriyle yakından ilişkilidir. Zayıf ritmikliğe ve düşük duygusal eşiklere sahip olan bebeklerde uyku sorunları ile mizaçları arasında ilişki bulunmuştur. Çocukları uyku bozukluğu olan ebeveynlerin, çocuklarını mizaç olarak huysuz olarak algıladıkları belirtilmektedir (Millikovsky-Ayalon vd., 2015).

Kronik hastalığı olan veya engelli bir çocuğa sahip olan ebeveynler de daha yüksek tükenmişlik riski altındadır (Saliez vd., 2022). Lindström vd., (2010) tarafından çocuğu Tip 1 Diyabet ve Rahatsız Bağırsak Sendromu olan ebeveynlerle yapılan çalışmada, çocukları hasta ebeveynlerin daha yüksek düzeyde tükenmişlik yaşadıkları bildirilmiştir. Bir meta-analiz çalışmasında, Otizm Spektrum Bozukluğuna sahip çocuğu olan ve Down Sendromlu çocuğu olan ebeveynlerin yüksek düzeyde ebeveyn tükenmişliği yaşadıkları görülmüştür (Hayes ve Watson, 2013). Zihinsel engelli çocuğa sahip annelerin yaşadıkları sorunları araştıran bir çalışmada, annelerin yaklaşık yarısının psikolojik bir sorun yaşadığı, dörtte birinin ailede engelli bir çocuğa sahip olmanın diğer aile üyeleri arasındaki ilişkileri olumsuz etkilediğini belirttikleri bildirilmiştir (Bilgin ve Gözüm, 2009).

2.10.4. Çift Hayatına Dair Risk Faktörleri

Aile ortamı, çocuk yetiştirme faaliyetlerinin yürütüldüğü temel yerlerden biridir. İyi bir çevre ve aile ortamı uyumlu bir evlilik ilişkisinin kurulmasına ve geliştirilmesine yardımcı olurken, kaotik bir ortamda yaşamak aile bireyleri üzerindeki baskıyı ve stresi artırmaktadır. Örneğin, demiryolu yakınlarında yaşamak, aile bireyleri arasında iletişimin bağırarak kurulması, ailede disiplinin tutarlı olmaması, çocuklarda saldırganlık, dışsallaştırma ve içselleştirme davranışlarının görülmesine neden olmaktadır (Dumas vd., 2005). Arkadaşlardan sosyal destek almamak ve yaşanan mahalleyi güvensiz olarak algılamak da ebeveynlik stresini artıran etkenlerdendir. Yaşadıkları mahalle hakkında olumsuz izlenimler bildiren ebeveynler kırsal veya metropolde yaşamaları fark etmeksizin daha fazla ebeveynlik stresi bildirmektedir (Lee vd., 2021).

Çift hayatına yönelik bir diğer risk faktörü ortak ebeveynliktir. Ortak ebeveynlik, anne ve baba arasında çocukların bakımı ve eğitimiyle ilgili karar vermek, iş birliği yapmak anlamına gelmektedir. Anne ya da babadan birinin “iyi bir ebeveyn” olmadığını eşine örtük olarak ima etmesi veya açık bir şekilde söylemesi risk faktörüdür (Mikolajczak ve Roskam, 2019). Eşler aynı çocuk yetiştirme anlayışına sahipse ve ebeveynlik davranışları birbiriyle iş birliği içindeyse iyi bir aile destek sistemi gelişmektedir (Mikolajczak vd., 2017). Ebeveyn tükenmişliğinin olumsuz sonuçları sadece tükenmiş kişinin kendisi için değil aynı zamanda aile içinde en yakın bireyler olan eşler için de yayılma etkisi göstermektedir (Gerain ve Zech, 2018). Bazı bireyler, ebeveynlik işleriyle ilgili eşlerine sürekli şikayette buldukları için eşleriyle sık sık çatışma yaşarlar. Bazı bireylerse tükenmişlik yaşadktan sonra kendinden kaçma fikrine kapılırlar ve kasıtlı olarak başkalarıyla aralarına mesafe koyarlar. Bu durum eşleri ve çocuklarıyla aralarındaki duygusal mesafenin artmasıyla sonuçlanmaktadır (Cheng vd., 2021). Eşlerin evlilikte mutlu ve huzurlu olmaları ya da çatışma yaşamaları, bireyleri duygusal olarak da etkilemektedir ve stres ve tükenmişlik yaşamaları için risk faktörü oluşturmaktadır (Gerain ve Zech 2018; Mikolajczak ve Roskam, 2019). Araştırmalar, iş tükenmişliğinin eşler arasında görülen duygusal yabancılaşmadaki varyansın %1'ini açıkladığını, ebeveynlik tükenmişliğininse %8'ini açıkladığını göstermiştir (Mikolajczak vd., 2018b).

2.10.5. Eğitsel Risk Faktörleri

Eğitim seviyesi, tükenmişliği etkileyen diğer bir faktördür. Ebeveynlerin eğitim seviyesinin yüksek olması, tükenmişlik riskini artırmaktadır (Yücel, 2021). Ebeveynlerin işsiz olması, gelir durumunun düşük olması, profesyonel bir mesleğinin olmaması tükenmişliği etkileyen diğer faktörlerdendir (Mikolajczak ve Roskam, 2018). Ailenin imkanları iyi olduğunda, ebeveynler çocuklarla keyifli vakit geçirmek için daha fazla zaman harcayarak çocukları dışarda ücretli aktivitelere gönderebilirler. Bu imkan, ebeveynlerin üzerindeki stres ve baskının azalmasını sağlamaktadır. Aile gelirinin subjektif algısı, gerçek gelirden daha önemlidir. Ebeveynlerin algıladıkları gelir seviyesi yüksek olduğunda, yaşadıkları ebeveynlik stresi ve tükenmişlik düzeyleri düşük olmaktadır (Mikolajczak ve Roskam, 2019).

2.10.6. Özel Koşullara Bağlı Faktörler

Özel koşullar ebeveynin baş etmekte güçlük çektiği yaşamsal olayları içermektedir. Gün içerisinde karşılaştığımız problemler, iş hayatımızda yaşadığımız problemlerin aile hayatına ve çocuklara ayrılan zamanı etkilemesi, mesleki olarak yaşanan tükenmişlik stresi artıran özel koşullardır. Yaşamda karşılaşılan ani ölümler, doğal afetler, trafik kazaları, işten kovulma gibi ani olaylar ebeveynin hayatında karşılaştığı travmatik deneyimler tükenmişlik riskini artıran faktörlerdir (Mikolajczak ve Roskam, 2019). Travma sonrası stres bozukluğu, ebeveyn-çocuk etkileşimi algısını ve kalitesini (duyarlılık, yapılandırma, düşmanca davranmama) olumsuz yönde etkilemektedir (Van- Ee vd., 2013).

Çocukluk çağı kanserinden kurtulan bir çocuğa ebeveynlik yapmak, tükenmişlik için ciddi bir risk faktörü olarak kabul edilmiştir (Norberg vd., 2007). Çünkü bu ebeveynler, çocukları kanseri yenmesine rağmen hala korku ve endişe içinde yaşadıklarını, çocuklarının günlük hayata uyum sağlayabilmesi için “küçük bir makine gibi çalıştıklarını” belirtmektedir (Norberg ve Steneby, 2009).

2.11. EBEVEYN TÜKENMİŞLİĞİ SONUÇLARI

Ebeveyn tükenmişliğinin sonuçları, bireysel olarak, partner ilişkileri açısından ve çocuğa yönelik olarak üç farklı açıdan incelenmektedir.

2.11.1. Bireysel sonuçlar

Ebeveynler genel olarak ebeveynliğin hem çok enerji tükettiği hem de enerji verdiğiyle ilgili bir paradoksa sahiptir. Ebeveynlik bir yandan duygusal kaynakları beslerken diğer yandan var olan kaynakları tüketmektedir. Çoğunlukla olumlu yönler ağır bassa da ağır basmadığı zamanlarda kaynaklar ve talepler arasında dengesizlik açığa çıkarak tükenmişliğe neden olmaktadır (Mikolajczak ve Roskam, 2018). Ebeveyn tükenmişliği, kaynaklar ve talepler arasında algılanan bir boşluktan kaynaklanmaktadır ve hem ebeveynler hem de çocuklar için birçok ciddi sonucu bulunmaktadır (Sarrionandia-Pena, 2019; Mikolajczak, 2021). Yapılan araştırmalar, ebeveyn tükenmişliğinin ebeveynlerin sağlığını etkileyebileceğini, somatik şikayetlerin artmasına ve uyku kalitesinin düşmesine yol açabileceğini göstermiştir (Brianda vd., 2020; Sarrionandia-Pena, 2019). Ebeveyn tükenmişliği, beyinde hipotalamik-hipofiz-adrenal (HPA) ekseninde düzensizlik oluşturmaktadır (Brianda vd., 2020). Bu durum, tükenmiş ebeveynlerde görülen somatik şikayetlerin ve uyku bozukluklarının nedenidir (Mikolajczak vd., 2020).

Tükenmişliğe sahip ebeveynlerin hem kendileri için hem çocuklar için tehlikeli olan sonuçlar doğurabileceği birçok çalışmada belirtilmektedir (Mikolajczak vd., 2018; Brianda vd., 2020). Ebeveyn tükenmişliği yaşayan ebeveynler depresyon ve iş tükenmişliğinden daha yoğun olarak intihar ve kaçma düşüncelerine sahiptirler. İş tükenmişliği intihar ve kaçma düşüncelerinin %6'sını açıklarken ebeveyn tükenmişliği %26'sını açıklamaktadır. Ebeveyn tükenmişliğinde görülen sonuçların iş tükenmişliğinden daha yoğun görülmesinin nedeni, iş tükenmişliği yaşayan bireylerin istedikleri zaman istifa edebilme ya da hastalık izni alma seçeneklerinin olmasına rağmen ebeveynlerin bu seçeneklerinin olmamasıdır. Bu fark, ebeveyn tükenmişliği yaşayan ebeveynlerin, kaçma ve intihar gibi uç çözümler düşünmesinin nedeni olarak düşünülmektedir. İntihar ve kaçış fiziksel kaçış biçimleridir ancak dayanılmaz olarak

algılanan bir durumdan kurtulmanın başka türlü psikolojik yolları da vardır (Mikolajczak vd., 2018). Örneğin Deleuze vd., (2015) tükenen insanların aşırı sigara içmek ve alkol almak dahil olmak üzere, aşırı egzersiz ya da alışveriş yapmak, internet üzerinde çok fazla vakit geçirmek, aşırı yemek yeme gibi davranışları da olumsuz ruh hallerini düzenlemek için tercih edebilecekleri görülmüştür. Ebeveyn tükenmişliğinin bağımlılık ve uyku sorunları için iş tükenmişliğiyle benzer şekilde sonuçları vardır. Çift çatışmaları ve partner yabancılaşması üzerinde güçlü, çocuklara karşı ihmal ve şiddet davranışlarında ve kaçış ve intihar düşünceleri üzerinde belirli bir etkisi vardır (Mikolajczak vd., 2018).

2.11.2. Eşleri Etkileyen Sonuçlar

Çalışmalar, ebeveyn tükenmişliğinin yalnızca durumu doğrudan yaşayanları olumsuz etkilemediğini, aynı zamanda çocuklarını ve eşlerini de etkileyebileceğini göstermiştir (Wang vd., 2022). Ebeveyn, durumu nedeniyle kendisini sorumlu tutarsa partneriyle iletişimi özellikle etkilenebilir. Yapılan bir çalışmada, ebeveynler, çocuklarına karşı hissettikleri olumsuz duygunun bir kısmını, eşlerine de yüklediklerini ifade etmiştir. Eşler arasındaki çatışmalar, aile durumundan bir bütün olarak kaçma arzusuyla birleştiğinde, eşler arasında yabancılaşma düşüncesine yol açmaktadır (Mikolajczak vd., 2018). Ebeveyn tükenmişliğinde çiftlerin çatışması (%5'e karşı %1) ve ayrılık düşüncesi (%8'e karşı %1) iş tükenmişliğinden fazladır (Mikolajczak vd., 2018).

Ebeveyn tükenmişliği, kişilerin hem yaşam doyumunu hem de psikolojik dayanıklılık düzeylerini etkilemektedir (Stanculescu vd., 2020). Lindström vd., (2011) tarafından yapılan araştırmaya göre, kişinin eşiyle arasındaki evlilik doyumu ve iletişim daha az ebeveyn tükenmişliği ile ilişkili bulunmuştur. Kişinin eğitsel hedeflerini ve uygulamalarını kabul eden, ebeveynlik kararlarında iş birliği yapan ve ebeveyn olarak birbirine değer veren partnerler daha düşük ebeveynlik stresi yaşamaktadır (Durtschi vd., 2017). Ayrıca, ortak ebeveynlik ve iletişim becerilerinin yanı sıra daha yüksek düzeyde çift memnuniyeti ebeveyn tükenmişliği riskini azaltmaktadır (Lindström vd., 2011).

Çift memnuniyetsizliği; yakın partner şiddetine, ebeveyn tükenmişliğine ve işlevsiz ebeveynliğe aracılık etmektedir (Prandstetter vd., 2022). Ebeveynler arasında yaşanan çatışmaların çocukların yalnızca dışsallaştırma ve içselleştirme gibi davranış problemleriyle ilgili değil, aynı zamanda uyku ve yeme bozuklukları gibi fiziksel sağlıklarıyla da ilgili olduğu bulunmuştur. Yakın partner şiddetine maruz kalan çocukların yaşam boyu sürecek olumsuz sonuçlar açısından önemli bir risk altında olduğu ve sonuçlarının toplumda hissedildiği açıkça belirtilmektedir (Artz vd., 2014). Babaların eşlerinden memnuniyet düzeyleri çocukların bakımına katılımını etkilerken, annelerin de eşleriyle çatışma durumları anne-çocuk etkileşimindeki duyarlılığı etkilemektedir (Cabrera vd., 2009).

2.11.3. Çocuklara Yönelik Sonuçlar

Yapılan bir çalışmada bazı annelerin ebeveynlik tükenmişliği belirtileri yaşadıklarını fark ettiklerinde, büyük bir suçluluk ve utanç duygusuna sahip olduklarını ve derin bir nefret duygusuna kapıldıkları bildirilmektedir (Hubert ve Aujoula, 2018). Bu duygu çocuklara karşı ihmal ve şiddet davranışlarının yaşanmasına neden olmaktadır. Ebeveyn tükenmişliğinde ebeveyn ihmali ve şiddeti, iş tükenmişliğine oranla daha sık görülmektedir. Bu oran çocuk ihmali %30'a karşı %3 ve çocuk şiddetindeyse %26'ya karşı %1 daha fazla ilişki göstermektedir. Ebeveyn tükenmişliğinin duygusal uzaklaşma boyutunun, çocuk ihmali ve çocuk şiddetine, duygusal tükenmişlik boyutundan daha fazla neden olduğu belirtilmektedir (Mikolajczak vd., 2018).

2.12. BABA TÜKENMİŞLİĞİ VE BABA-ÇOCUK ETKİLEŞİMİ ARASINDAKİ İLİŞKİ

Araştırmalar, baba davranışlarının bir çocuğun yaşamın erken dönemlerindeki gelişimi üzerindeki etkisini vurgulamaktadır. Bazı babalar duyarlı ve teşvik edici davranışlara sahipken, bazıları daha ilgisiz veya müdahaleci davranmaktadır (Hall vd., 2014). Ebeveyn stresi ve ebeveyn tükenmişliği ile ebeveynlerin olumsuz ebeveynlik stillerinin ilişkili olduğu bulunmuştur (Ping vd., 2022). Babaların çocuk bakımına ve eğitimine artan katılımı göz önüne alındığında, babaların ebeveyn tükenmişliği yaygınlığının %5,76 ile %9,71 arasında değiştiği görülmektedir (Wang vd., 2022).

Roskam ve Mikolajczak, (2020) tarafından yapılan çalışmada, tükenmişliğin babalar için annelerden daha zararlı sonuçları olabileceği belirtilmiştir.

Tükenmiş ebeveynler, ebeveynlik stresine kronik olarak maruz kaldıkları için çocuklarına karşı bıkkınlık ve duygusal uzaklaşma davranışları göstermektedir (Arıkan vd., 2020). Ebeveynlerin çocuklarına karşı yaşadıkları duygusal tükenmişlik nedeniyle, çocuklarıyla etkileşimlerini sürdürürken sarılmak, oyun oynamak gibi duygusal etkileşimlerde azalma yaşadıkları görülmektedir (Vigouroux vd., 2022). Yogman vd., (2018) yılında yaptıkları çalışmada, yeterince oyun oynayamayan çocuklarda ve bebeklerde stres engelleyici toksiklerin işlevlerini yerine getirememesi nedeniyle, prososyal davranış gelişimlerinin olumsuz etkilendiği saptanmıştır.

Baba-çocuk etkileşim davranışlarının belirli alanları arasında; sıcaklık, yanıt verme, duyarlılık, keşfetmeyi teşvik etme, dil ve bilişsel uyarım sağlama ve oyun oynama yer almaktadır (Anderson vd., 2013). Kaliteli ebeveynlik davranışları; çocukların bilişsel, dil ve sosyo-duygusal gelişimini, konuşma becerilerini ve okuryazarlık becerilerini artırmaktadır (Roggman vd., 2013). Anderson vd., (2013) yaptıkları çalışmada, ebeveyn oyunculuğunu, kaliteli ebeveynlik davranışları içinde değerlendirmektedir. Ebeveynin oyunu tanımlaması, oyuna değer vermesi ve katılması, erken çocukluk gelişimi ve ebeveyn-çocuk etkileşimi için önemli görülmektedir (Lin ve Li, 2018).

Ebeveyn-çocuk etkileşimi, erken çocukluk gelişimi için gerekli olarak kabul edilmektedir. Ancak araştırmalar, anneleri birincil bakıcılar olarak gördüğü için uzun süre annelere odaklanmıştır (Van-Ee vd., 2013). Babaların da çocukların gelişimi için önemli katkıları vardır ve çocuklarla kurdukları etkileşim biçimleri, onların refahı için önemli bir etkiye sahiptir (Anderson, 2012). Ebeveynlerin yaşadığı stres ve aşırı yorgunluk ebeveynlik işlevini etkilemektedir (Millikovsky-Ayalon vd., 2015). Bu nedenle baba-çocuk etkileşiminin önemi düşünüldüğünde, baba tükenmişliğinin baba-çocuk etkileşimine olan etkisini araştırmak önemlidir.

BÖLÜM 3

GEREÇ VE YÖNTEM

3.1. ARAŞTIRMANIN MODELİ

Bu araştırmada, baba-çocuk etkileşimi ve ebeveyn tükenmişliğinin demografik değişkenler ve diğer değişkenler açısından incelenmesi amaçlanmaktadır. Çalışmada, PICCOLO ve Ebeveyn Tükenmişliği Değerlendirmesi araçları uygulanarak ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. İlişkisel tarama modeli, bağlantıları ve ilişkileri inceleyen araştırmalarda kullanılmaktadır (Büyüköztürk vd., 2020).

3.2. ARAŞTIRMANIN YERİ VE TARİHİ

Araştırma Karabük ilinde 2022-2023 yılları arasında, 1-3 yaşları arasında çocuğu olan babalardan oluşmaktadır. Araştırma Karabük Zübeyde Hanım İl Halk Kütüphanesinin Bebek Bütüphanesi bölümünde yürütülmüştür.

3.3. ARAŞTIRMANIN ÇALIŞMA GRUBU

Çalışmaya katılanlarda temel ölçüt çocukların 1-3 yaşlarında normal gelişim gösteren çocuklar olması ve ebeveynlerin okuryazar olmasıdır. Araştırmada, uygun araştırma örnekleme uygulanmıştır. Uygun araştırma örnekleminde ihtiyaç duyulan sayıya ulaşılan kadar en ulaşılabilir katılımcılardan veri toplanmaktadır (Büyüköztürk vd., 2020). Çalışma grubunu Karabük Bebek Kütüphanesindeki tez çalışmasına yüz yüze katılmak isteyen ebeveynler oluşturmaktadır. Katılımcılara ait demografik bilgiler aşağıda verilmiştir.

Çizelge 3.1. Katılımcılara İlişkin Demografik Bilgiler.

Değişken	Kategori	N	%
Çocuğun Cinsiyeti	Kız	46	50,0
	Erkek	46	50,0
Çocuğun Yaşı	1	26	28,3
	2	45	48,9
	3	21	22,8
Anne Öğrenim Durumu**	İlköğretim	5	5,4
	Lise	20	21,7
	Üniversite	61	66,3
	Lisansüstü	6	6,5
Babanın Mesleki Sınıfı	Hizmet	58	63,0
	Sanayi	34	37,0
Baba Öğrenim Durumu**	İlköğretim	3	3,3
	Lise	28	30,4
	Üniversite	52	56,5
	Lisansüstü	9	9,8
Algılanan Gelir Durumu***	Düşük	1	1,1
	Orta	39	42,4
	İyi	52	56,5
	Yok	52	56,5
Kardeş Durumu*	1 Kardeşi var	1	1,1
	2 Kardeşi var	30	32,6
	3 Kardeşi var	9	9,8
Vardiyalı Çalışma Durumu	Vardiyalı çalışıyorum	49	53,3
	Vardiyalı çalışmıyorum	43	46,7
Baba Yaşı	24-30	12	13,0
	31-35	52	56,5
	36 ve üzeri	28	30,4
Toplam		92	100,0

*1 kardeşi var, 2 kardeşi var ve 3 kardeşi var kategorileri birleştirilerek analize dâhil edilmiştir.

** İlköğretim, lise kategorisiyle; lisansüstü, üniversite kategorisiyle birleştirilerek analize dâhil edilmiştir.

*** Düşük ve orta kategorileri birleştirilerek analize dâhil edilmiştir.

Çizelge 3.1'e bakıldığında araştırmaya katılan çocukların %50'si kızlardan (n=46), %50'si ise erkeklerden (n=46) oluşmaktadır. Çocukların %28,3'ü 1 yaşında (n=26), 48,9'u 2 yaşında (n=45), %22,8'i ise 3 yaşındadır. Araştırmaya katılan çocukların annelerinin %5,4'ü ilköğretim mezunu (n=5), %21,7'si lise (n=20), %66,3'ü üniversite (n=61), %6,5'i ise lisansüstü (n=6) mezunudur. Annelerin %20,7'si çalışırken (n=19), %79,3'ü (n=73) çalışmamaktadır. Araştırmaya katılan çocukların babalarının %63'ü hizmet sektöründe (n=58) çalışmakta, %37'si ise sanayi sektöründe (n=34) çalışmaktadır. Babaların %3,3'ü ilköğretim mezunu (n=3), %30,4'ü lise mezunu

(n=28), %56,5'i üniversite mezunu (n=52), %9,8'i ise lisansüstü (n=9) mezundur. Araştırmaya katılan ailelerin %1,1'i gelirlerinin düşük olduğunu (n=1), %42,4'ü orta düzeyde olduğunu (n=39), %56,5'i ise iyi seviyede olduğunu (n=52) düşünmektedir. Araştırmaya katılan çocukların %56,5'inin kardeşi bulunmamakta (n=52), %1,1'inin 1 kardeşi bulunmakta (n=1), %32,6'sının 2 kardeşi bulunmakta (n=30), %9,8'inin ise 3 kardeşi (n=9) bulunmaktadır. Araştırmaya katılan çocukların %76,1'i ilk çocukken (n=70), %1,1'i ortanca (n=1), %22,8'i ise son (n=21) çocuktur. Araştırmaya katılan babaların; %53,3'ü vardiyalı çalışırken (n=49), %46,7'si vardiyalı çalışmamakta (n=43); %4,3'ü işinin az yoğun olduğunu (n=4), %53,3'ü orta düzey bir yoğunlukta olduğunu (n=49), %42,4'ü ise çok yoğun çalıştığını belirtmişlerdir. Ayrıca babaların %16,3'ü işinin az ağır olduğunu (n=15), %58,7'si orta düzeyde ağır olduğunu (n=54), %25'i ise çok ağır olduğunu düşünmektedir. Araştırmaya katılan çocukların annelerinin %34,8'i 24 ila 29 yaş arasında (n=32), %52,2'si 30 ila 34 yaş arasında (n=48), %13'ü ise 35 ve üzerinde (n=12) bir yaşa sahiptir. Araştırmaya katılan çocukların babalarının %13'ü 24 ila 30 yaş arasında (n=12), %56,5'i 31 ila 35 yaş arasında (n=52), %30,4'ü ise 36 ve üzerinde (n=28) bir yaşa sahiptir. Araştırmaya katılan ebeveynlerin evlilik süreleri incelendiğinde %53,3'ünün 2 ila 5 yıldır evli olduğu (n=49), %29,3'ünün 6 ila 9 yıldır evli olduğu (n=27), %17,4'ü ise 10 ve üzerinde (n=16) yıldır evli olduğu görülmektedir.

3.4. VERİ TOPLAMA ARAÇLARI

Çalışmada veri toplama aracı olarak kişisel bilgi formu, Ebeveyn Çocuk Etkileşimleri: Gözlem Kontrol Listesi (PICCOLO) ve Ebeveyn Tükenmişliği Değerlendirmesi ölçeği kullanılmıştır.

3.4.1. Kişisel Bilgi Formu

Kişisel bilgi formunda, çocuğun yaşı, çocuğun cinsiyeti, babanın yaşı, babanın öğrenim durumu, babanın vardiyalı çalışma durumu, mesleği, ailenin gelir düzeyi, annenin çalışma durumu ve öğrenim düzeyi gibi bilgiler bulunmaktadır (Ek-2).

3.4.2. Çocuklarla Ebeveynlik Etkileşimleri: Sonuçlarla Bağlantılı Gözlemlerin Kontrol Listesi (PICCOLO)

PICCOLO, Türkiye'de ebeveyn-çocuk etkileşimi araştırmalarında kullanılan, ebeveyn-çocuk etkileşiminin kalitesini değerlendirmede pratik ve işlevsel bir araçtır (Bayoğlu vd., 2013). Ebeveyn-Çocuk Etkileşimi Gözlem Formu (PICCOLO), Roggman, vd., tarafından 2013 yılında, ebeveynlerin çocuklarıyla olan etkileşimlerinin kalitesini değerlendirmek amacıyla Amerika Birleşik Devletleri'nde geliştirilmiştir.

Ölçeğin Türkçe uyarlama çalışmaları, Bayoğlu, Ünal, Elibol, Karabulut ve Innocenti tarafından 2013 yılında, gerçekleştirilmiştir. Ölçek kritik ebeveyn davranışlarını belirleyen 29 maddeden oluşmaktadır. Ebeveynler çocukları ile oyun oynarken 10 dakika boyunca, oyun etkileşimleri videoya alınmaktadır. Daha sonra çekilen videolar uygulayıcılar tarafından kodlanmaktadır. Ölçek, duygusal yakınlık, duyarlılık, cesaretlendirme ve öğretme olarak dört alt boyuttan oluşmaktadır. Bu davranışlar ebeveyn-çocuk etkileşiminin kalitesini göstermektedir. Duygusal yakınlık; sıcaklık, sevgi, şefkat gibi olumlu duyguların fiziksel ve sözlü ifadesini yansıtmaktadır. Duyarlılık, bir çocuğun ihtiyaç ve ilgi ifadelerine olumlu tepki vermeyi içermektedir. Cesaretlendirme, ebeveynlerin çocukların çabalarına, oyun oynamalarına, seçim yapmalarına, yaratıcılıklarına ve inisiyatif almalarına verdiği desteği değerlendirmektedir. Öğretim ise bilişsel uyarımı, açıklamaları, konuşmayı, ortak dikkati ve ortak oyunu içermektedir (Roggman vd., 2013).

Araştırmalarda, kodlayıcıların güvenilirliklerini belirlemek için genellikle %15-%20'in arasında değerlendiriciler arası güvenilirlik kontrolleri gerçekleştirilmektedir (Jeon vd., 2013; Vileseca vd., 2019). Güvenirlik kontrollerini sağlayacak araştırmacının da PICCOLO eğitimi almış olmasına dikkat edilmiştir. Bu çalışmada, kodlanan videoların %13'ünde değerlendiriciler arası güvenilirlik kontrolleri gerçekleştirilmiştir. Araştırmacı, çalışma için Gelişimsel Ebeveynlik semineri kapsamında PICCOLO ölçeği kullanım eğitimi almıştır (Ek-3).

3.4.3. Ebeveyn Tükenmişliği Değerlendirmesi (ETD)

Ebeveyn tükenmişliğini araştıran ilk nesil araştırmalarda, ebeveyn tükenmişliği, iş tükenmişliğinden ayrı bir sendrom olarak kavramsallaştırılmamış ve bu nedenle ebeveynlerin tükenmişliği, iki tükenmişlik türü arasında ayırım yapmayan araçlarla ölçülmüştür (Roskam vd., 2018). Örneğin, iş tükenmişliğini ölçmek için oluşturulan MBI (Maslach Tükenmişlik Envanteri), BM (Burnout Measure) ve SMBQ (Shirom-Melma Burnout Questionnaire) gibi araçlar kullanılmıştır (Roskam vd., 2017). Daha sonra Roskam vd., (2017) iş tükenmişliğinden yola çıkarak ebeveyn tükenmişliğine uyarlanmış, Ebeveyn Tükenmişliği Envanteri oluşturulmuştur. Ancak oluşturulan envanter de Ebeveyn Tükenmişliği sendromunun yapısını net bir şekilde açıklamadığı için yalnızca tükenmiş ebeveynlerin ifadelerine dayanarak yeni bir ölçek tasarlanmıştır (Roskam vd., 2018). Roskam vd., (2018) tükenmişlik durumundaki ebeveynlerin tanımına dayalı tümevarım bir yöntem kullanarak yeni bir ebeveynlik tükenmişliği değerlendirme ölçeği (Ebeveyn Tükenmişliği Değerlendirmesi, ETD) geliştirmiştir.

Ebeveyn Tükenmişliği Değerlendirmesi (ETD), Ebeveyn Tükenmişliği'nin dünya çapında yaygınlığını inceleyen 40 ülkeyi kapsayan Uluslararası Ebeveyn Tükenmişliği Araştırmasında (IIPB) kullanılmıştır (Arıkan vd., 2020). Ebeveyn Tükenmişliği Değerlendirmesi ölçeğinin Türk kültürüne uyarlama çalışmaları, Arıkan, Üstündağ-Budak, Akgün, Mikolajczak ve Roskam (2020) tarafından tamamlanmıştır. Bu çalışmada, Arıkan vd., (2020) tarafından uyarlaması yapılan "Ebeveyn Tükenmişliği Değerlendirmesi" ölçeği aracı olarak kullanılmıştır. Ölçek, "hiçbir zamandan" (0) "her güne (6)" yedili likert türündedir ve 23 maddeden oluşmaktadır. Form çalışmanın ek kısmında verilmiştir (Ek-4).

Ebeveyn Tükenmişliği Değerlendirmesi (ETD) "duygusal tükenme, duygusal mesafe, bıkkınlık duygusu ve önceki ebeveyn benliği ile karşıtlık" olarak dört alt boyuttan oluşmaktadır. Duygusal tükenme boyutu, ebeveynlerin günlük işlerini düşündüklerinde bile yorgun ve gergin hissetmelerine neden olan duygusal bir durumla karakterizedir. Duygusal mesafe, yaşanan ruhsal yorgunluk nedeniyle ebeveynlerin çocuklarına karşı daha az sıcaklık ve duyarlılık göstermesi ile karakterizedir. Bu boyutta, ebeveynler yalnızca günlük zorunlu olan işleri yaparlar,

etkileşimler sınırlı düzeyde kalmaktadır. Üçüncü boyut olan bıkkınlık durumunda ebeveynler artık ebeveynlik rollerinden zevk alamazlar ve ebeveynliğe karşı hissettikleri heyecanı kaybederler. Son boyut olan önceki ebeveyn benliği ile karşıtlık durumu, ebeveynin tükenmeye başlamadan önceki durumuyla dönüştüğü ebeveyn arasındaki karşıtlıktan oluşmaktadır (Arıkan vd., 2020).

3.5. VERİLERİN TOPLANMASI

Araştırma için veri toplama süreci başlamadan önce Karabük Zübeyde Hanım İl Halk Kütüphanesine dilekçe ile yazılı başvuru yapılarak, araştırmanın yürütülebilmesi için gerekli izinler alınmıştır (Ek-5). Araştırma için öncelikle, Karabük İli Bebek Kütüphanesine üye olan ebeveynlerin iletişim numarası alınmıştır. Çalışmaya katılmak isteyen ailelere, telefonla çalışma hakkında bilgi verilerek çalışma için davet edilmiştir. Katılımcıların uygun olduğu ve bebek kütüphanesinin onay verdiği gün ve saatler için ailelere randevu verilmiştir. Araştırma için görüşme yapılan yaklaşık 400 aileden 92'si çalışmaya katılmayı kabul etmiştir.

Çalışmaya gelen ailelerden öncelikle veli izni alınarak “Kişisel Bilgi Formu” ve “Ebeveyn Tükenmişliği Değerlendirmesi” belgelerini doldurması istenmiştir. Ebeveyn-çocuk etkileşimini değerlendirmek için farklı türde oyuncakların olduğu bir masa hazırlanmıştır. Masada isteğe göre oynamayı tercih edebilecekleri oyuncak bebek, oyuncak sebze ve meyveler, yemek takımı, bebek kitapları, legolar ve bloklar, farklı müzik aletleri bulundurulmuştur. Video çekimine başlamadan önce “burası bu saatte size ait, istediğiniz gibi oyun oynayabilirsiniz” şeklinde açıklama yapılmıştır. Video çekimi bitiminde, ailelere oyun etkileşimi kalitesini artırmak için oyun sırasındaki performansa göre bilgilendirme yapılmıştır. Bu nedenle veri toplama süresi yaklaşık bir saat sürmüştür. Veri toplama süreci toplam yedi ay sürmüştür. Videolar sonraki süreçte değerlendirilirken ilk üç dakika ortama alışma süreci olarak dikkate alınmamıştır. Her bir video puanlanırken hata payını azaltmak için farklı zamanlarda tekrar tekrar izlenmiştir. Videolar izlenirken hata payını düşürmek için üç videodan fazlası üst üste izlenmemeye dikkat edilmiştir.

Video çekimi sırasında babaların genellikle kısık ve tekdüze bir ses tonu kullandıkları için ses tonunu oyun etkileşimi için değiştirmedeği görülmüştür. Ses tonu için babalara neden kısık sesle konuştukları sorulduğunda genellikle “yüksek sesle konuştuğumda korkuyor bu yüzden çekiniyorum” şeklinde yanıtlar alınmıştır. Ayrıca duygusal yakınlık boyutuyla ilgili olarak “canım, tatlım vb.,” sevgi sözcüklerini az sayıda babanın etkileşim için kullandığı gözlemlenmiştir. Bu tür sözcükler yerine genellikle videolarda “kızım, oğlum” kelimeleri kullanılmıştır. Bu durumun kültürel nedenlerden kaynaklandığı düşünülmektedir.

3.6. VERİLERİN ANALİZİ

Veri toplama sürecinin tamamlanmasının ardından veriler, SPSS programına aktarılmıştır. Veride kayıp-uç değer olup olmadığı sınılanmış ve kayıp-uç değerlerin olmadığı tespit edilmiştir. Ölçeklerin genelini ve alt boyutlarının güvenilirliği, Cronbach Alfa İç Tutarlılık katsayısı aracılığıyla tespit edilmiştir. Alfa katsayısı; 0,5'ten düşük ise kabul edilemez düzeyde güvenilir, 0,5 ila 0,6 arasında ise zayıf düzeyde güvenilir, 0,6 ila 0,7 arasında ise kabul edilebilir düzeyde güvenilir, 0,7 ila 0,9 arasında ise iyi düzeyde güvenilir, 0,9 ve üzerinde ise mükemmel düzeyde güvenilir olarak yorumlanmıştır (Kılıç, 2016).

PICCOLO ölçeğinin puanlayıcı güvenilirliğinin sağlanması amacıyla baba-çocuk etkileşim videolarından 12'sinin rastgele seçilerek başka bir puanlayıcı tarafından puanlanması sağlanmış ve her iki puanlama arasındaki korelasyona bakılmıştır. Puanlayıcılar arası korelasyonun yüksek ve ölçeklerin Cronbach Alfa katsayılarının yeterli düzeyde olduğunun tespit edilmesinin ardından gerçekleştirilecek analizlere karar vermek amacıyla ölçek puanları Kolmogorov-Smirnov Testi aracılığıyla (Ek-1) sınılanmış. Örneklem sayısının 50'den büyük olması sebebiyle Kolmogorov testi sonuçları raporlaştırılmış, ölçek puanlarının hem değişkenlerin kategorilerine göre hem de genel olarak normal dağılım göstermediği tespit edilmiştir. Ölçekler ve puanlayıcıların puanlamaları arasındaki ilişki Spearman Sıra Farkları Korelasyon katsayısı aracılığıyla sınılanmış ve korelasyon katsayısının 0,00 ila 0,30 arasında olması düşük, 0,30 ila 0,70 arasında olması orta, 0,70 ila 1,00 arasında olması yüksek ilişki olarak yorumlanmıştır (Büyüköztürk, 2018).

Ölçek puanlarının değişkenlere göre anlamlı farklılık gösterip göstermediği Mann Whitney U testi ve Kruskal Wallis H testi aracılığıyla sınanmıştır. Birimler arasındaki anlamlı farklılığın büyüklüğünü hesaplamak amacıyla $r = Z / \sqrt{N}$ formülü kullanılmış, hesaplanan değer 0,1 olması küçük, 0,3 olması orta, 0,5 olması büyük etki büyüklüğü olarak yorumlanmıştır (Cohen, 1988).

3.6.1. Güvenirlilik Analizi

Alfa katsayısı Ebeveyn Tükenmişliği Ölçeği'nin; geneli için 0,899 ile iyi düzeyde güvenilir, Duygusal Tükenme [Emotional Exhaustion (EX)] alt boyutu için 0,805 ile iyi düzeyde güvenilir, Bıkkınlık Duygusu [Feelings of Being Fed Up (FU)] alt boyutu için 0,536 ile zayıf düzeyde güvenilir, Önceki Ebeveyn Benliği ile Karşıtlık [Contrast with Previous Parental Self (CO)] alt boyutu için 0,609 ile kabul edilebilir düzeyde güvenilir, Duygusal Mesafe [Emotional Distancing (ED)] alt boyutu için ise 0,738 ile iyi düzeyde güvenilir tespit edilmiştir.

Alfa katsayısı Ebeveyn Çocuk Etkileşimi Gözlem Formu'nun (PICCOLO) geneli için 0,895 ile iyi düzeyde güvenilir, Duygusal Yakınlık alt boyutu için 0,534 ile zayıf düzeyde güvenilir, Duyarlılık alt boyutu için 0,772 ile iyi düzeyde güvenilir, Cesaret alt boyutu için 0,816 ile iyi düzeyde güvenilir, Öğretme alt boyutu için 0,800 ile iyi düzeyde güvenilir tespit edilmiştir.

PICCOLO Ebeveyn Çocuk Etkileşim Ölçeği uzmanlar/araştırmacılar tarafından ebeveyn ile çocuğunun etkileşimini içeren video kayıtlarının izlenmesi ile doldurulmaktadır. Puanlayıcı güvenirliliğinin tespit edilmesi amacıyla araştırma verisindeki 12 video kaydı rastgele seçilmiş ve ikinci bir puanlayıcı tarafından puanlama gerçekleştirilmiştir. İkinci puanlayıcının seçiminde Çocuk Gelişimi Bölümünde yüksek lisans yapan ve PICCOLO uygulayıcı eğitimi almış bir kişi olması özelliklerine dikkat edilmiştir. İki puanlayıcının puanlamaları arasındaki ilişki Spearman Sıra Farkları Korelasyon katsayısı aracılığıyla sınanmıştır. Analiz sonuçlarına göre 1. ve 2. puanlayıcının PICCOLO ölçeğinin toplam puanlamaları arasında yüksek düzeyde ($r=,982$, $p<,01$), duygusal yakınlık alt boyutu puanlamaları arasında yüksek düzeyde ($r=,969$, $p<,01$), duyarlılık alt boyutu puanlamaları arasında

yüksek düzeyde ($r=,942$, $p<,01$), cesaretlendirme alt boyutu puanlamaları arasında yüksek düzeyde ($r=,998$, $p<,01$) ve öğretme alt boyutu puanlamaları arasında yüksek düzeyde ($r=,986$, $p<,01$) anlamlı ilişki bulunduğu tespit edilmiştir.

3.7. ARAŞTIRMANIN ETİK YÖNÜ

Araştırma Karabük Üniversitesi etik kurul onayı kapsamında gerçekleşmiştir (Ek-5). Araştırma yapılan ortamın kullanımı için kütüphaneden izin alınmıştır (Ek-6). Verilerin toplanması aşamasında çalışmaya katılacak babaların, veli onam formu ile yazılı olarak onayları alınmıştır (Ek-7). Araştırmaya başlamadan önce, ölçekler için kullanım izni alınmıştır (Ek-8\Ek-9). Video kayıtlarının gizliliğine önem verilmiş olup çalışma bittikten sonra bu kayıtlar silinmiştir. Araştırmanın bütününde bilim, araştırma ve yayın etiğine uyulmuştur.

3.8. ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI

Katılımcıların gönüllü olarak, uygulamalı bir etkinliğe katıldıkları görülmektedir. Yalnızca gönüllü ebeveynlerin katılımı ve çalışmanın normal gelişim gösteren çocuklarla yapılması sınırlılığıdır. Çocukların normal gelişim gösterme durumu ebeveynlerinden alınan gelişimsel bilgiler doğrultusunda öğrenilmiştir.

BÖLÜM 4

BULGULAR

Bu bölümde baba-çocuk etkileşimiyle, ebeveyn tükenmişliği toplam ve alt puanları arasında karşılaştırma yapılmıştır. Baba-çocuk etkileşimi kalitesi PICCOLO alt boyutları (duygusal yakınlık, duyarlılık, cesaretlendirme, öğretme) ile ebeveyn tükenmişliği ETD alt boyutlarıyla (duygusal tükenme, öndeki ebeveyn benliğiyle karşıtlık, bıkkınlık duygusu, duygusal mesafe) ölçülmüştür.

4.1. ÖLÇEK PUANLARINA İLİŞKİN BULGULAR

Aşağıdaki çizelgelerde Ebeveyn Tükenmişliği Değerlendirmesi'ne (ETD) ve Ebeveyn-Çocuk Gözlem Formuna (PICCOLO) ait veriler gösterilmiştir. Ebeveyn Tükenmişliği Değerlendirmesi'ne (ETD) ilişkin betimsel istatistikler Çizelge 4.1'de verilmiştir. PICCOLO Ebeveyn-Çocuk Etkileşimi Gözlem Formu'na (PICCOLO) ilişkin betimsel istatistikler çizelge 4.2'de verilmiştir.

Çizelge 4.1. Ebeveyn Tükenmişliği Değerlendirmesi'ne İlişkin Betimsel İstatistikler

Ölçek/Alt Boyut	N	X	SS	En Düşük	En Yüksek
Duygusal Tükenme (EX)	92	6,96	7,09	0,00	43,00
Önceki Ebeveyn Benliği ile Karşıtlık (CO)	92	1,91	3,07	0,00	15,00
Bıkkınlık Duygusu (FU)	92	1,90	2,81	0,00	17,00
Duygusal Mesafe (ED)	92	2,26	3,14	0,00	18,00
Ebeveyn Tükenmişliği Toplam	92	13,04	14,40	0,00	93,00

Çizelge 4.1'deki bulgulara göre, araştırmaya katılan babaların ebeveyn tükenmişliği ölçeğinin duygusal tükenme alt boyutundan aldıkları puanların ortalamasının (\bar{X}) 6,96, standart sapmasının (SS) 7,09, bu alt boyuttan alınan en düşük puanın 0, en yüksek puanın ise 43 olduğu görülmektedir. Önceki ebeveyn benliği ile karşıtlık alt boyutundan aldıkları puanların ortalamasının (\bar{X}) 1,91, standart sapmasının (SS) 3,07, bu alt boyuttan alınan en düşük puanın 0, en yüksek puanın ise 15 olduğu

görülmektedir. Bıkkınlık duygusu alt boyutundan aldıkları puanların ortalamasının (\bar{X}) 1,90, standart sapmasının (SS) 2,81, bu alt boyuttan alınan en düşük puanın 0, en yüksek puanın ise 17 olduğu görülmektedir. Duygusal mesafe alt boyutundan aldıkları puanların ortalamasının (\bar{X}) 2,26, standart sapmasının (SS) 3,14, bu alt boyuttan alınan en düşük puanın 0, en yüksek puanın ise 18 olduğu görülmektedir. Araştırmaya katılan babaların ebeveyn tükenmişliği ölçeğinden almış oldukları toplam puanların ortalamasının (\bar{X}) 13,04, standart sapmasının (SS) 14,40, ölçeğin genelinden alınan en düşük puanın 0, en yüksek puanın ise 93 olduğu görülmektedir. ETD alt boyutlarından alınan en düşük ve en yüksek puanlar kontrol edildiğinde çalışmaya katılan babaların Ebeveyn Tükenmişliği seviyelerinin düşük olduğu görülmektedir.

Çizelge 4.2. PICCOLO'ya İlişkin Betimsel İstatistikler

Ölçek/Alt Boyut	N	\bar{X}	SS	Min.	Maks.
Duygusal Yakınlık	92	11,33	1,79	5,00	14,00
Duyarlılık	92	13,16	1,60	4,00	14,00
Cesaretlendirme	92	12,58	2,09	4,00	14,00
Öğretme	92	11,05	3,48	3,00	16,00
PICCOLO Toplam	92	48,12	7,46	18,00	58,00

Çizelge 4.2'deki bulgulara göre, araştırmaya katılan babaların PICCOLO ebeveyn-çocuk etkileşimi ölçeği duygusal yakınlık alt boyutundan aldıkları puanların ortalamasının (\bar{X}) 11,33, standart sapmasının (SS) 1,79, bu alt boyuttan alınan en düşük puanın 5, en yüksek puanın ise 14 olduğu görülmektedir. Duyarlılık alt boyutundan aldıkları puanların ortalamasının (\bar{X}) 13,16, standart sapmasının (SS) 1,60, bu alt boyuttan alınan en düşük puanın 4, en yüksek puanın ise 14 olduğu görülmektedir. Cesaretlendirme alt boyutundan aldıkları puanların ortalamasının (\bar{X}) 12,58, standart sapmasının (SS) 2,09, bu alt boyuttan alınan en düşük puanın 4, en yüksek puanın ise 14 olduğu görülmektedir. Öğretme alt boyutundan aldıkları puanların ortalamasının (\bar{X}) 11,05, standart sapmasının (SS) 3,48, bu alt boyuttan alınan en düşük puanın 3, en yüksek puanın ise 16 olduğu görülmektedir. Araştırmaya katılan babaların PICCOLO'dan almış oldukları toplam puanların ortalamasının (\bar{X}) 48,12, standart sapmasının (SS) 7,46, ölçeğin genelinden alınan en düşük puanın 18, en yüksek puanın ise 58 olduğu görülmektedir. Araştırmaya katılan babaların; ölçeğin duygusal yakınlık, duyarlılık ve cesaretlendirme alt boyutlarında 11 puanın üzerinde,

öğretme alt boyutunda 9 puanın üzerinde, ölçeğin genelinde ise 42 puanın üzerinde bir ortalamaya sahip olmaları çocuklarıyla etkileşiminin yüksek düzeyde olduğunu göstermektedir.

4.2. ARAŞTIRMA SORULARININ YANITLANMASI

Araştırmasının birinci sorusu ETD ile PICCOLO arasındaki ilişkiyi; araştırmanın ikinci sorusu PICCOLO ile sosyodemografik değişkenler arasındaki ilişkiyi; araştırmanın üçüncü sorusu ETD ile sosyodemografik değişkenler arasındaki ilişkiyi incelemektedir.

4.2.1. Araştırmanın Birinci Sorusunun Yanıtlanması

Bu bölümde, araştırmanın “Ebeveyn Tükenmişliği Değerlendirmesi (ETD) ile Ebeveyn-Çocuk Etkileşimi Gözlem Formu (PICCOLO) arasında ilişki var mıdır?” sorusuna yanıt aranmıştır. Ebeveyn Tükenmişliği Değerlendirmesi alt boyutları ile Ebeveyn-Çocuk Etkileşimi Gözlem Formu alt boyutları arasındaki ilişki olduğu bulunmuştur.

Çizelge 4.3. ETD ve PICCOLO arasındaki ilişki bulguları

Ölçek/Alt Boyut	PICCOLO				
	Duygusal Yakınlık	Duyarlılık	Cesaretlendirme	Öğretme	Toplam
Duygusal Tükenme (EX)	-,034	,278**	,238*	,305**	,257*
Önceki Ebeveyn Benliği ile Karşılıklı (CO)	-,015	,276**	,194	,184	,178
Bıkkınlık Duygusu (FU)	-,033	,184	,089	,177	,118
Duygusal Mesafe (ED)	-,075	,236*	,166	,130	,108
Toplam	-,059	,314**	,242*	,265*	,226*

**p<,01
*p<,05

Çizelge 4.3 incelendiğinde, babaların ebeveyn tükenmişliği ölçeğinin duygusal tükenme alt boyutundan almış olduğu puanların; PICCOLO'nun duygusal yakınlık alt boyutu puanlarıyla arasında anlamlı bir ilişkinin bulunmadığı ($p>,05$; $r=-,034$), duyarlılık alt boyutu puanlarıyla arasında pozitif yönde düşük düzeyde anlamlı bir ilişkinin bulunduğu ($p<,01$; $r=,278$), cesaretlendirme alt boyutu puanlarıyla arasında pozitif yönde düşük düzeyde anlamlı bir ilişkinin bulunduğu ($p<,05$; $r=,238$), öğretme alt boyutu puanlarıyla arasında pozitif yönde orta düzeyde anlamlı bir ilişkinin bulunduğu ($p<,01$; $r=,305$), PICCOLO toplam puanlarıyla arasında pozitif yönde düşük düzeyde anlamlı bir ilişkinin bulunduğu ($p<,05$; $r=,257$) tespit edilmiştir.

Çizelge 4.3 incelendiğinde, babaların ebeveyn tükenmişliği ölçeğinin önceki ebeveyn benliği ile karışıklık alt boyutundan almış olduğu puanların; PICCOLO'nun duygusal yakınlık alt boyutu puanlarıyla arasında anlamlı bir ilişkinin bulunmadığı ($p>,05$; $r=-,015$), duyarlılık alt boyutu puanlarıyla arasında pozitif yönde düşük düzeyde anlamlı bir ilişkinin bulunduğu ($p<,01$; $r=,276$), cesaretlendirme alt boyutu puanlarıyla arasında anlamlı bir ilişkinin bulunmadığı ($p>,05$; $r=,194$), öğretme alt boyutu puanlarıyla arasında anlamlı bir ilişkinin bulunmadığı ($p>,05$; $r=,184$), PICCOLO toplam puanlarıyla arasında anlamlı bir ilişkinin bulunmadığı ($p>,05$; $r=,178$) tespit edilmiştir.

Çizelge 4.3 incelendiğinde, babaların ebeveyn tükenmişliği ölçeğinin bıkkınlık duygusu alt boyutundan almış olduğu puanların; PICCOLO'nun duygusal yakınlık alt boyutu puanlarıyla arasında anlamlı bir ilişkinin bulunmadığı ($p>,05$; $r=-,033$), duyarlılık alt boyutu puanlarıyla arasında anlamlı bir ilişkinin bulunmadığı ($p>,05$; $r=,184$), cesaretlendirme alt boyutu puanlarıyla arasında anlamlı bir ilişkinin bulunmadığı ($p>,05$; $r=,089$), öğretme alt boyutu puanlarıyla arasında anlamlı bir ilişkinin bulunmadığı ($p>,05$; $r=,177$), PICCOLO toplam puanlarıyla arasında anlamlı bir ilişkinin bulunmadığı ($p>,05$; $r=,118$) tespit edilmiştir.

Çizelge 4.3 incelendiğinde, babaların ETD'nin duygusal mesafe alt boyutundan almış olduğu puanların; PICCOLO'nun duygusal yakınlık alt boyutu puanlarıyla arasında anlamlı bir ilişkinin bulunmadığı ($p>,05$; $r=-,075$), duyarlılık alt boyutu puanlarıyla arasında pozitif yönde düşük düzeyde anlamlı bir ilişkinin bulunduğu ($p<,05$; $r=,236$),

cesaretlendirme alt boyutu puanlarıyla arasında anlamlı bir ilişkinin bulunmadığı ($p>,05$; $r=,166$), öğretme alt boyutu puanlarıyla arasında anlamlı bir ilişkinin bulunmadığı ($p>,05$; $r=,130$), PICCOLO ölçeği toplam puanlarıyla arasında anlamlı bir ilişkinin bulunmadığı ($p>,05$; $r=,108$) tespit edilmiştir.

Çizelge 4.3 incelendiğinde, babaların ebeveyn tükenmişliği ölçeğinin toplamından almış olduğu puanların; PICCOLO'nun duygusal yakınlık alt boyutu puanlarıyla arasında anlamlı bir ilişkinin bulunmadığı ($p>,05$; $r=-,059$), duyarlılık alt boyutu puanlarıyla arasında pozitif yönde orta düzeyde anlamlı bir ilişkinin bulunduğu ($p<,01$; $r=,314$), cesaretlendirme alt boyutu puanlarıyla arasında pozitif yönde düşük düzeyde anlamlı bir ilişkinin bulunduğu ($p<,05$; $r=,242$), öğretme alt boyutu puanlarıyla arasında pozitif yönde düşük düzeyde anlamlı bir ilişkinin bulunduğu ($p<,05$; $r=,265$), PICCOLO toplam puanlarıyla arasında pozitif yönde düşük düzeyde anlamlı bir ilişkinin bulunduğu ($p<,05$; $r=,226$) tespit edilmiştir.

4.2.2. İkinci Araştırma Sorusunun Yanıtlanması

Bu bölümde, araştırmanın ikinci sorusuna yanıt aranmıştır. Ebeveyn-Çocuk Etkileşimi Gözlem Formu (PICCOLO) puanlarının; çocuğun cinsiyeti, çocuğun yaşı, kardeş sayısı, ebeveynlerin öğrenim durumu, ailenin algılanan gelir durumu, babaların mesleki sınıfı, babaların vardiyalı çalışma durumu ve babaların yaşı arasındaki ilişki incelenmiştir.

4.2.2.1. Çocuğun Cinsiyetine Göre İncelenmesi

Aşağıdaki çizelgede, Ebeveyn-Çocuk Gözlem Formu'nun (PICCOLO) alt boyutları ile çocuğun cinsiyeti arasındaki ilişki gösterilmiştir. Araştırma sonucuna göre PICCOLO'nun duyarlılık boyutunda ilişki olduğu bulunmuştur. Diğer alt boyutlar arasında ilişki olmadığı görülmektedir.

Çizelge 4.4. Baba-etkileşim kalitesinin çocuğun cinsiyetine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan Mann Whitney U Testi sonuçları

Ölçek/Alt Boyut	Kategori	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	Z	P
Duygusal Yakınlık	Kız	46	46,46	2137,00	1056,000	-0,016	0,987
	Erkek	46	46,54	2141,00			
Duyarlılık	Kız	46	41,28	1899,00	818,000	-2,231	0,026*
	Erkek	46	51,72	2379,00			
Cesaretlendirme	Kız	46	42,66	1962,50	881,500	-1,475	0,140
	Erkek	46	50,34	2315,50			
Öğretme	Kız	46	41,30	1900,00	819,000	-1,876	0,061
	Erkek	46	51,70	2378,00			
PICCOLO Toplam	Kız	46	41,01	1886,50	805,500	-1,975	0,048*
	Erkek	46	51,99	2391,50			

*p<0,05

Çizelge 4.4'e göre babaların PICCOLO ölçeğinin duygusal yakınlık alt boyutundan almış olduğu puanlar [U= 1056,000; z=-0,016; p>0,05], cesaretlendirme alt boyutundan almış olduğu puanlar [U= 881,500; z=-1,475; p>0,05], öğretme alt boyutundan almış olduğu puanlar [U= 819,000; z=-1,876; p>0,05] çocuklarının cinsiyetine göre anlamlı farklılık göstermemektedir.

Babaların PICCOLO ölçeğinin duyarlılık alt boyutundan almış olduğu puanlar çocuklarının cinsiyetine göre küçük etki büyüklüğünde anlamlı farklılık göstermektedir [U= 818,000; z=-2,231; p<0,05; r=0,23]. Erkek çocuğu olan babaların sıra ortalamaları (51,72), kız çocuğu olan babaların sıra ortalamalarından (41,28) daha büyüktür. Babaların PICCOLO ölçeğinin toplamından almış olduğu puanlar çocuklarının cinsiyetine göre küçük etki büyüklüğünde anlamlı farklılık göstermektedir [U= 805,500; z=-1,975; p<0,05; r=0,20]. Erkek çocuğu olan babaların sıra ortalamaları (51,99), kız çocuğu olan babaların sıra ortalamalarından (41,01) daha büyüktür.

4.2.2.2. Çocuğun Yaşına Göre İncelenmesi

Aşağıdaki çizelgede, Ebeveyn-Çocuk Gözlem Formu'nun (PICCOLO) alt boyutları ile çocuğun yaşı arasındaki ilişki verilmiştir. Araştırma sonucuna göre PICCOLO'nun öğretme alt boyutu ile çocuğun yaşı arasında ilişki olduğu görülmüştür.

Çizelge 4.5. Babaların çocuklarıyla etkileşim kalitesinin çocuğun yaşına göre farklılaşma durumunu belirlemek üzere yapılan Kruskal Wallis H Testi sonuçları

Ölçek/Alt Boyut	Kategori	N	Sıra Ortalaması	SD	χ^2	P
Duygusal Yakınlık	1 yaş	26	38,40	2	3,596	0,166
	2 yaş	45	50,44			
	3 yaş	21	48,07			
Duyarlılık	1 yaş	26	49,56	2	1,854	0,396
	2 yaş	45	47,34			
	3 yaş	21	40,90			
Cesaretlendirme	1 yaş	26	45,31	2	0,646	0,724
	2 yaş	45	48,54			
	3 yaş	21	43,60			
Öğretme	1 yaş	26	32,48	2	10,535	0,005*
	2 yaş	45	53,51			
	3 yaş	21	48,83			
PICCOLO Toplam	1 yaş	26	36,35	2	5,438	0,066
	2 yaş	45	51,44			
	3 yaş	21	48,48			

*p<0,05

Çizelge 4.5'e göre babaların PICCOLO'nun duygusal yakınlık alt boyutundan almış olduğu puanlar [$\chi^2=3,596$, sd=2, p>0,05], duyarlılık alt boyutundan almış olduğu puanlar [$\chi^2=1,854$, sd=2, p>0,05], cesaretlendirme alt boyutundan almış olduğu puanlar [$\chi^2=0,646$ sd=2, p>0,05] ve PICCOLO'nun toplamından almış olduğu puanlar [$\chi^2=5,438$, sd=2, p>0,05] çocuklarının yaşına göre anlamlı farklılık göstermemektedir. Babaların PICCOLO'nun öğretme alt boyutundan almış olduğu puanlar, çocuğun yaşına göre anlamlı farklılık göstermektedir [$\chi^2=10,535$, sd=2, p<0,05]. Hangi gruplar arasında anlamlı farklılığın bulunduğunu tespit etmek amacıyla gerçekleştirilen Mann Whitney U Testi sonuçlarına göre iki yaşında çocuğu olan babaların öğretme alt boyutu sıra ortalamaları (42,21), bir yaşında çocuğu olan babaların sıra ortalamalarından (25,25) orta etki büyüklüğünde anlamlı düzeyde yüksektir [U=305,500; z=-3,356; p<0,05; r=0,39].

4.2.2.3. Kardeş Sayısına Göre İncelenmesi

Aşağıdaki çizelgede, Ebeveyn-Çocuk Gözlem Formu'nun (PICCOLO) alt boyutları ile kardeş sayısı arasındaki ilişki verilmiştir. PICCOLO ile kardeş sayısı arasında ilişki bulunamamıştır.

Çizelge 4.6. Babaların çocuklarıyla etkileşim kalitesinin çocuklarının kardeşi olup olmamasına göre farklılaşma durumunu belirlemek üzere yapılan Mann Whitney U Testi sonuçları

Ölçek/Alt Boyut	Kategori	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	z	p
Duygusal Yakınlık	Kardeşi olmayanlar	52	46,88	2437,50	1020,500	-0,157	0,875
	Kardeşi olanlar	40	46,01	1840,50			
Duyarlılık	Kardeşi olmayanlar	52	49,13	2554,50	903,500	-1,280	0,201
	Kardeşi olanlar	40	43,09	1723,50			
Cesaretlendirme	Kardeşi olmayanlar	52	47,55	2472,50	985,500	-0,459	0,646
	Kardeşi olanlar	40	45,14	1805,50			
Öğretme	Kardeşi olmayanlar	52	51,62	2684,00	774,000	-2,106	0,035*
	Kardeşi olanlar	40	39,85	1594,00			
PICCOLO Toplam	Kardeşi olmayanlar	52	50,10	2605,00	853,000	-1,476	0,140
	Kardeşi olanlar	40	41,83	1673,00			

*p<0,05

Çizelge 4.6'ya göre babaların PICCOLO ölçeğinin duygusal yakınlık alt boyutundan almış olduğu puanlar [U=1020,500; z=-0,157; p>0,05], duyarlılık alt boyutundan almış olduğu puanlar [U=903,500; z=-1,280; p>0,05], cesaretlendirme alt boyutundan almış olduğu puanlar [U=985,500; z=-0,459; p>0,05] ve PICCOLO ölçeğinin toplamından almış olduğu puanlar [U=853,000; z=-1,476; p>0,05] kardeş sayısına göre anlamlı farklılık göstermemektedir.

Babaların PICCOLO ölçeğinin öğretme alt boyutundan almış olduğu puanlar çocukların kardeşlerinin olup olmamasına göre küçük etki büyüklüğünde anlamlı farklılık göstermektedir [U=774,000; z=-2,106; p<0,05; r=0,21]. Kardeşi olmayan çocukların babalarının sıra ortalamaları (51,62), kardeşi olan çocukların babalarının sıra ortalamalarından (39,85) daha büyüktür.

4.2.2.4. Ebeveynlerin Öğrenim Durumuna Göre İncelenmesi

Aşağıdaki çizelgede, Ebeveyn-Çocuk Gözlem Formu'nun (PICCOLO) ebeveynlerin öğrenim durumuna göre incelemesi verilmiştir. PICCOLO'nun alt boyutları ile annelerin öğrenim durumu arasında ilişki bulunmazken babaların kendi öğrenim durumları arasında ilişki olduğu bulunmuştur.

Çizelge 4.7. Babaların çocuklarıyla etkileşim kalitesinin çocuğun ebeveynlerinin öğrenim durumuna göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan Mann Whitney U Testi sonuçları

Ölçek/Alt Boyut Kategorisi		N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	z	P	
Anne	Duygusal Yakınlık	İlköğretim ve Lise	25	54,10	1352,50	647,500	-1,704	0,088
		Üniversite ve Lisansüstü	67	43,66	2925,50			
	Duyarlılık	İlköğretim ve Lise	25	50,88	1272,00	728,000	-1,144	0,253
		Üniversite ve Lisansüstü	67	44,87	3006,00			
	Cesaretlendirme	İlköğretim ve Lise	25	49,68	1242,00	758,000	-0,747	0,455
		Üniversite ve Lisansüstü	67	45,31	3036,00			
	Öğretme	İlköğretim ve Lise	25	42,18	1054,50	729,500	-0,953	0,341
		Üniversite ve Lisansüstü	67	48,11	3223,50			
	PICCOLO Toplam	İlköğretim ve Lise	25	47,36	1184,00	816,000	-0,189	0,850
		Üniversite ve Lisansüstü	67	46,18	3094,00			
Baba	Duygusal Yakınlık	İlköğretim ve Lise	31	36,27	1124,50	628,500	-2,675	0,007*
		Üniversite ve Lisansüstü	61	51,70	3153,50			
	Duyarlılık	İlköğretim ve Lise	31	40,13	1244,00	748,000	-1,942	0,052
		Üniversite ve Lisansüstü	61	49,74	3034,00			
	Cesaretlendirme	İlköğretim ve Lise	31	37,06	1149,00	653,000	-2,585	0,010*
		Üniversite ve Lisansüstü	61	51,30	3129,00			
	Öğretme	İlköğretim ve Lise	31	36,81	1141,00	645,000	-2,495	0,013*
		Üniversite ve Lisansüstü	61	51,43	3137,00			
	PICCOLO Toplam	İlköğretim ve Lise	31	35,68	1106,00	610,000	-2,777	0,005*
		Üniversite ve Lisansüstü	61	52,00	3172,00			

*p<0,05

Çizelge 4.7'ye göre, babaların PICCOLO'nun duygusal yakınlık alt boyutundan almış olduğu puanlar [U= 647,500; z=-1,704; p>0,05], duyarlılık alt boyutundan almış olduğu puanlar [U= 728,000; z=-1,144; p>0,05], cesaretlendirme alt boyutundan almış olduğu puanlar [U= 758,000; z=-0,747; p>0,05] öğretme alt boyutundan almış olduğu puanlar [U= 729,500; z=-0,953; p>0,05] ve PICCOLO ölçeğinin toplamından almış olduğu puanlar [U= 816,000; z=-0,189; p>0,05] annelerin öğrenim durumuna göre anlamlı farklılık göstermemektedir.

Çizelge 4.7'ye göre babaların PICCOLO'nun duygusal yakınlık alt boyutundan almış olduğu puanlar, kendi öğrenim durumlarına göre küçük etki büyüklüğünde anlamlı farklılık göstermektedir [U= 628,500; z=-2,675; p<0,05; r=0,27]. İlköğretim ve lise mezunu olan babaların duygusal yakınlık alt boyutu sıra ortalamaları (36,27), üniversite ve lisansüstü mezunu olan babaların sıra ortalamalarından (51,70) düşüktür. Babaların PICCOLO'nun duyarlılık alt boyutundan almış olduğu puanlar kendi

öğrenim durumlarına göre anlamlı farklılık göstermemektedir [U=748,000; z=-1,942; p<0,05;].

Babaların PICCOLO'nun cesaretlendirme alt boyutundan almış olduğu puanlar kendi öğrenim durumlarına göre küçük etki büyüklüğünde anlamlı farklılık göstermektedir [U= 653,000; z=-2,585; p<0,05; r=0,26]. İlköğretim ve lise mezunu olan babaların cesaretlendirme alt boyutu sıra ortalamaları (37,06), üniversite ve lisansüstü mezunu olan babaların sıra ortalamalarından (51,30) düşüktür. Babaların PICCOLO ölçeğinin öğretme alt boyutundan almış olduğu puanlar kendi öğrenim durumlarına göre küçük etki büyüklüğünde anlamlı farklılık göstermektedir [U= 645,000; z=-2,495; p<0,05; r=0,26]. İlköğretim ve lise mezunu olan babaların öğretme alt boyutu sıra ortalamaları (36,81), üniversite ve lisansüstü mezunu olan babaların sıra ortalamalarından (51,43) düşüktür. Babaların PICCOLO'nun toplamından almış olduğu puanlar kendi öğrenim durumlarına göre küçük etki büyüklüğünde anlamlı farklılık göstermektedir [U= 610,000; z=-2,777; p<0,05; r=0,28]. İlköğretim ve lise mezunu olan babaların PICCOLO toplam puanı sıra ortalamaları (35,68), üniversite ve lisansüstü mezunu olan babaların sıra ortalamalarından (52,00) düşüktür.

4.2.2.5. Ailenin Algılanan Gelir Durumuna Göre İncelenmesi

Aşağıdaki çizelgede, Ebeveyn-Çocuk Gözlem Formu'nun (PICCOLO) ailenin algılanan gelir durumuna göre ilişkisi verilmiştir. PICCOLO alt boyutları ile algılanan gelir durumu arasında ilişki olmadığı görülmüştür.

Çizelge 4.8. Babaların çocuklarıyla etkileşim kalitesinin algılanan gelir durumuna göre farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan Mann Whitney U Testi sonuçları

Ölçek/Alt Boyut	Kategori	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	Z	P
Duygusal Yakınlık	Düşük ve Orta	40	41,81	1672,50	852,500	-1,509	0,131
	Yüksek	52	50,11	2605,50			
Duyarlılık	Düşük ve Orta	40	47,40	1896,00	1004,000	-0,338	0,736
	Yüksek	52	45,81	2382,00			
Cesaretlendirme	Düşük ve Orta	40	45,18	1807,00	987,000	-0,447	0,655
	Yüksek	52	47,52	2471,00			
Öğretme	Düşük ve Orta	40	46,68	1867,00	1033,000	-0,055	0,956
	Yüksek	52	46,37	2411,00			

PICCOLO	Düşük ve Orta	40	44,74	1789,50	969,500	-0,556	0,578
Toplam	Yüksek	52	47,86	2488,50			

Çizelge 4.8'e göre, babaların PICCOLO'nun duygusal yakınlık alt boyutundan almış olduğu puanlar [U= 852,500; z=-1,509; p>0,05], duyarlılık alt boyutundan almış olduğu puanlar [U= 1004,000; z=-0,338; p>0,05], cesaretlendirme alt boyutundan almış olduğu puanlar [U= 987,000; z=-0,447; p>0,05] öğretme alt boyutundan almış olduğu puanlar [U= 1033,000; z=-0,055; p>0,05] ve PICCOLO'nun toplamından almış olduğu puanlar [U= 969,500; z=-0,556; p>0,05] ailenin algılanan gelir durumuna göre anlamlı farklılık göstermemektedir.

4.2.2.6. Babaların Mesleki Sınıfına Göre İncelenmesi

Aşağıdaki çizelgede, Ebeveyn-Çocuk Gözlem Formu'nun (PICCOLO) babaların mesleki sınıfına göre ilişkisi verilmiştir. PICCOLO'nun bir alt boyutu ile babaların mesleki sınıfı arasında ilişki olduğu bulunmuştur.

Çizelge 4.9. Babaların çocuklarıyla etkileşim kalitesinin babanın mesleki sınıfına göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan Mann Whitney U Testi sonuçları

Ölçek/Alt Boyut	Kategori	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	Z	P
Duygusal Yakınlık	Hizmet	58	47,72	2767,50	915,500	-0,583	0,560
	Sanayi	34	44,43	1510,50			
Duyarlılık	Hizmet	58	49,51	2871,50	811,500	-1,680	0,093
	Sanayi	34	41,37	1406,50			
Cesaretlendirme	Hizmet	58	49,77	2886,50	796,500	-1,640	0,101
	Sanayi	34	40,93	1391,50			
Öğretme	Hizmet	58	51,30	2975,50	707,500	-2,264	0,024*
	Sanayi	34	38,31	1302,50			
PICCOLO Toplam	Hizmet	58	50,79	2946,00	737,000	-2,018	0,044*
	Sanayi	34	39,18	1332,00			

*p<0,05

Çizelge 4.9'a göre, babaların PICCOLO ölçeğinin duygusal yakınlık alt boyutundan almış olduğu puanlar [U=915,500; z=-0,583; p>0,05], duyarlılık alt boyutundan almış olduğu puanlar [U=811,500; z=-1,680; p>0,05], cesaretlendirme alt boyutundan almış olduğu puanlar [U=796,500; z=-1,640; p>0,05] babaların mesleki sınıfına göre anlamlı farklılık göstermemektedir. Babaların PICCOLO'nun öğretme alt boyutundan almış

olduğu puanlar babaların mesleki sınıfına göre küçük etki büyüklüğünde anlamlı farklılık göstermektedir [U=707,500; z=-2,264; p<0,05; r=0,23]. Hizmet sınıfında çalışan babaların öğretim alt boyutu sıra ortalamaları (51,30), sanayi sınıfında çalışan babaların sıra ortalamalarından (38,31) yüksektir.

Babaların PICCOLO formunun toplamından almış olduğu puanlar babaların mesleki sınıfına göre küçük etki büyüklüğünde anlamlı farklılık göstermektedir [U= 737,000; z=-2,018; p<0,05; r=0,21]. Hizmet sınıfında çalışan babaların PICCOLO ölçeğinin toplamından almış olduğu puanların sıra ortalamaları (50,79), sanayi sınıfında çalışan babaların sıra ortalamalarından (39,18) yüksektir.

4.2.2.7. Babaların Vardiyalı Çalışma Durumuna Göre İncelenmesi

Aşağıdaki çizelgede, Ebeveyn-Çocuk Gözlem Formu'nun (PICCOLO) babaların vardiyalı çalışma durumuna göre ilişkisi verilmiştir. PICCOLO alt faktörleri ile babaların vardiyalı çalışma durumu arasında ilişki olduğu bulunmuştur.

Çizelge 4.10. Babaların çocuklarıyla etkileşim kalitesinin vardiyalı çalışma durumlarına göre farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan Mann Whitney U Testi sonuçları.

Ölçek/Alt Boyut	Kategori	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	Z	P
Duygusal Yakınlık	Vardiyalı çalışıyorum	49	41,86	2051,00	826,000	-1,819	0,069
	Vardiyalı çalışmıyorum	43	51,79	2227,00			
Duyarlılık	Vardiyalı çalışıyorum	49	40,42	1980,50	755,500	-2,776	0,005*
	Vardiyalı çalışmıyorum	43	53,43	2297,50			
Cesaretlendirme	Vardiyalı çalışıyorum	49	38,71	1897,00	672,000	-3,194	0,001*
	Vardiyalı çalışmıyorum	43	55,37	2381,00			
Öğretim	Vardiyalı çalışıyorum	49	39,86	1953,00	728,000	-2,560	0,010*
	Vardiyalı çalışmıyorum	43	54,07	2325,00			
PICCOLO Toplam	Vardiyalı çalışıyorum	49	38,03	1863,50	638,500	-3,254	0,001*
	Vardiyalı çalışmıyorum	43	56,15	2414,50			

*p<0,05

Çizelge 4.10'a göre, babaların PICCOLO'nun duygusal yakınlık alt boyutundan almış olduğu puanlar vardiyalı çalışmalarına göre manidar farklılık göstermemektedir [U=826,000; z=-1,819; p>0,05]. Babaların duyarlılık alt boyutundan almış olduğu puanlar vardiyalı çalışmalarına göre küçük etki büyüklüğünde manidar farklılık göstermektedir [U=755,500; z=-2,776; p<0,05; r=0,28]. Vardiyalı çalışan babaların duyarlılık alt boyutu sıra ortalamaları (40,42), vardiyalı çalışmayan babaların sıra ortalamalarından (53,43) düşüktür. Babaların cesaretlendirme alt boyutundan almış olduğu puanlar vardiyalı çalışmalarına göre orta etki büyüklüğünde manidar farklılık göstermektedir [U=672,000; z=-3,194; p<0,05; r=0,33].

Vardiyalı çalışan babaların cesaretlendirme alt boyutu sıra ortalamaları (38,71), vardiyalı çalışmayan babaların sıra ortalamalarından (55,37) düşüktür. Babaların öğretme alt boyutundan almış olduğu puanlar vardiyalı çalışmalarına göre küçük etki büyüklüğünde manidar farklılık göstermektedir [U=728,000; z=-2,560; p<0,05; r=0,26]. Vardiyalı çalışan babaların öğretme alt boyutu sıra ortalamaları (39,86), vardiyalı çalışmayan babaların sıra ortalamalarından (54,07) düşüktür. Babaların PICCOLO'nun toplamından almış olduğu puanlar vardiyalı çalışmalarına göre orta etki büyüklüğünde manidar farklılık göstermektedir [U=638,500; z=-3,254; p<0,05; r=0,33]. Vardiyalı çalışan Babaların PICCOLO toplamından almış olduğu puanların sıra ortalamaları (38,03), vardiyalı çalışmayan babaların sıra ortalamalarından (56,15) düşüktür.

4.2.2.8. Babaların Yaşına Göre İncelenmesi

Aşağıdaki çizelgede, Ebeveyn-Çocuk Gözlem Formu (PICCOLO) alt boyutları ile babaların yaşı arasındaki ilişki verilmiştir. PICCOLO'nun öğretme alt boyutu ile babaların yaşı arasında ilişki olduğu bulunmuştur. Duygusal yakınlık, duyarlılık ve cesaretlendirme boyutları ile ilişki bulunmamıştır.

Çizelge 4.11. Babaların çocuklarıyla etkileşim kalitesinin kendi yaşına göre farklılaşma durumunu belirlemek üzere yapılan Kruskal Wallis H Testi sonuçları

Ölçek	Kategori	N	Sıra Ortalaması	SD	χ^2	P
Duygusal Yakınlık	24-30	12	45,08	2	0,350	0,839
	31-35	52	45,52			
	36 ve üzeri	28	48,93			
Duyarlılık	24-30	12	38,50	2	2,331	0,312
	31-35	52	49,10			
	36 ve üzeri	28	45,11			
Cesaretlendirme	24-30	12	43,00	2	1,546	0,462
	31-35	52	49,34			
	36 ve üzeri	28	42,73			
Öğretme	24-30	12	38,92	2	7,777	0,020*
	31-35	52	53,26			
	36 ve üzeri	28	37,20			
PICCOLO Toplam	24-30	12	39,96	2	3,014	0,222
	31-35	52	50,71			
	36 ve üzeri	28	41,48			

*p<0,05

Çizelge 4.11'e göre; babaların PICCOLO'nun duygusal yakınlık alt boyutundan almış olduğu puanlar [$\chi^2=0,350$, sd=2, p>0,05], duyarlılık alt boyutundan almış olduğu puanlar [$\chi^2=2,331$, sd=2, p>0,05], cesaretlendirme alt boyutundan almış olduğu puanlar [$\chi^2=1,546$, sd=2, p>0,05] ve PICCOLO'nun toplamından almış olduğu puanlar [$\chi^2=3,014$, sd=2, p>0,05] kendi yaşına göre anlamlı farklılık göstermemektedir.

Babaların PICCOLO formunun öğretme alt boyutundan almış olduğu puanlar kendi yaşlarına göre anlamlı farklılık göstermektedir [$\chi^2=7,777$, sd=2, p<0,05]. Hangi gruplar arasında anlamlı farklılığın bulunduğunu tespit etmek amacıyla gerçekleştirilen Mann Whitney U Testi sonuçlarına göre 31 ila 35 yaş arasındaki babaların öğretme alt boyutu sıra ortalamaları (45,47), 36 ve üzeri yaştaki babaların sıra ortalamalarından (31,27) küçük etki büyüklüğünde anlamlı düzeyde yüksektir [U=469,500; z=-2,623; p<0,05; r=0,29].

4.2.3. Araştırmanın Üçüncü Sorusunun Yanıtlanması

Bu bölümde, Ebeveyn Tükenmişliği Değerlendirmesi (ETD) puanlarının; çocuğun cinsiyeti, çocuğun yaşı, kardeş sayısı, ebeveynlerin öğrenim durumu, ailenin algılanan

gelir durumu, babaların mesleki sınıfı, babaların vardiyalı çalışma durumu ve babaların yaşı arasındaki ilişki incelenmiştir.

4.2.3.1. Çocuğun Cinsiyetine Göre İncelenmesi

Aşağıdaki çizelgede, Ebeveyn Tükenmişliği Değerlendirmesinin (ETD) alt boyutları ile çocuğun cinsiyeti arasındaki ilişki verilmiştir. ETD ile çocuğun cinsiyeti arasında ilişki olmadığı bulunmuştur.

Çizelge 4.12. Babaların tükenmişliklerinin, çocuklarının cinsiyetine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan Mann Whitney U Testi sonuçları

Ölçek/Alt Boyut	Kategori	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	z	P
Duygusal Tükenme (EX)	Kız	46	44,85	2063,00	982,000	-0,595	0,551
	Erkek	46	48,15	2215,00			
Önceki Ebeveyn Benliği ile Karşıtlık (CO)	Kız	46	43,67	2009,00	928,000	-1,088	0,276
	Erkek	46	49,33	2269,00			
Bıkkınlık Duygusu (FU)	Kız	46	48,53	2232,50	964,500	-0,767	0,442
	Erkek	46	44,47	2045,50			
Duygusal Mesafe (ED)	Kız	46	43,74	2012,00	931,000	-1,026	0,304
	Erkek	46	49,26	2266,00			
Ebeveyn Tükenmişliği Toplam	Kız	46	44,36	2040,50	959,500	-0,770	0,440
	Erkek	46	48,64	2237,50			

Çizelge 4.12'ye göre, babaların ETD'nin duygusal tükenme alt boyutundan almış olduğu puanlar [U=982,000; z=-0,595; p>0,05], önceki ebeveyn benliği ile karşıtlık alt boyutundan almış olduğu puanlar [U=928,000; z=-1,088; p>0,05], bıkkınlık duygusu alt boyutundan almış olduğu puanlar [U=964,500; z=-0,767; p>0,05], duygusal mesafe alt boyutundan almış olduğu puanlar [U=931,000; z=-1,026; p>0,05] ve ETD toplamından almış olduğu puanlar [U=959,500; z=-0,770; p>0,05] çocuklarının cinsiyetlerine göre anlamlı farklılık göstermemektedir.

4.2.3.2. Çocuğun Yaşına Göre İncelenmesi

Aşağıdaki çizelgede, Ebeveyn Tükenmişliği Değerlendirmesi (ETD) alt boyutlarının çocuğun yaşına göre incelemesi verilmiştir. ETD ile çocuğun yaşı arasında ilişki bulunmamıştır.

Çizelge 4.13. Babaların tükenmişliklerinin, çocuklarının yaşına göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan Kruskal Wallis H Testi sonuçları

Ölçek/Alt Boyut	Kategori	N	Sıra Ortalaması	SD	χ^2	P
Duygusal Tükenme (EX)	1	26	40,37	2	2,775	0,250
	2	45	46,86			
	3	21	53,33			
Önceki Ebeveyn Benliği ile Karşıtlık (CO)	1	26	46,13	2	0,407	0,816
	2	45	47,97			
	3	21	43,81			
Bıkkınlık Duygusu (FU)	1	26	38,62	2	3,897	0,143
	2	45	50,97			
	3	21	46,69			
Duygusal Mesafe (ED)	1	26	46,77	2	0,655	0,721
	2	45	44,64			
	3	21	50,14			
Ebeveyn Tükenmişliği Toplam	1	26	41,56	2	1,319	0,517
	2	45	47,84			
	3	21	49,74			

Çizelge 4.13'e göre, babaların ETD'nin duygusal tükenme alt boyutundan almış olduğu puanlar [$\chi^2=2,775$, sd=2, p>0,05], önceki ebeveyn benliği ile karşıtlık alt boyutundan almış olduğu puanlar [$\chi^2=0,407$, sd=2, p>0,05], bıkkınlık duygusu alt boyutundan almış olduğu puanlar [$\chi^2=3,897$, sd=2, p>0,05], duygusal mesafe alt boyutundan almış olduğu puanlar [$\chi^2=0,655$, sd=2, p>0,05] ve ETD toplamından almış olduğu puanlar [$\chi^2=1,319$, sd=2, p>0,05] çocuklarının yaşına göre anlamlı farklılık göstermemektedir.

4.2.3.3. Kardeş Sayısına Göre İncelenmesi

Aşağıdaki çizelgede, Ebeveyn Tükenmişliği Değerlendirmesi (ETD) alt boyutları ile kardeş sayısı arasındaki ilişki verilmiştir. ETD ile kardeş sayısı arasında ilişki bulunmamıştır.

Çizelge 4.14. Babaların tükenmişliklerinin çocuklarının kardeşi olup olmamasına göre farklılaşma durumunu belirlemek üzere yapılan Mann Whitney U Testi sonuçları

Ölçek/Alt Boyut	Kategori	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	z	p
Duygusal Tükenme (EX)	Kardeşi olmayanlar	52	48,87	2541,00	917,000	-0,972	0,331
	Kardeşi olanlar	40	43,43	1737,00			
Önceki Ebeveyn Benliği ile Karşıtlık (CO)	Kardeşi olmayanlar	52	47,15	2452,00	1006,000	-0,287	0,774
	Kardeşi olanlar	40	45,65	1826,00			
Bıkkınlık Duygusu (FU)	Kardeşi olmayanlar	52	49,82	2590,50	867,500	-1,428	0,153
	Kardeşi olanlar	40	42,19	1687,50			
Duygusal Mesafe (ED)	Kardeşi olmayanlar	52	48,57	2525,50	932,500	-0,877	0,381
	Kardeşi olanlar	40	43,81	1752,50			
Ebeveyn Tükenmişliği Toplam	Kardeşi olmayanlar	52	49,56	2577,00	881,000	-1,255	0,210
	Kardeşi olanlar	40	42,53	1701,00			

Çizelge 4.14'e göre babaların ebeveyn tükenmişliği ölçeğinin duygusal tükenme alt boyutundan almış olduğu puanlar [U=917,000; z=-0,972; p>0,05], önceki ebeveyn benliği ile karşıtlık alt boyutundan almış olduğu puanlar [U=1006,000; z=-0,287; p>0,05], bıkkınlık duygusu alt boyutundan almış olduğu puanlar [U=867,500; z=-1,428; p>0,05], duygusal mesafe alt boyutundan almış olduğu puanlar [U=932,500; z=-0,877; p>0,05], ve ebeveyn tükenmişliği ölçeğinin toplamından almış olduğu puanlar [U=881,000; z=-1,255; p>0,05], çocukların kardeşlerinin olup olmamasına göre anlamlı farklılık göstermemektedir.

4.2.3.4. Ebeveynlerin Öğrenim Durumuna Göre İncelenmesi

Aşağıdaki çizelgede, Ebeveyn Tükenmişliği Değerlendirmesi (ETD) alt boyutları ile ebeveynlerin öğrenim durumları arasındaki ilişki verilmiştir. ETD ile babaların kendi öğrenim durumları arasında ilişki bulunmazken annelerin öğrenim durumları arasında ilişki bulunmuştur.

Çizelge 4.15. Babaların tükenmişliklerinin, çocuğun ebeveynlerinin öğrenim durumuna göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan Mann Whitney U Testi sonuçları

Ölçek/Alt Boyut	Kategori	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	z	p		
Anne	Duygusal Tükenme (EX)	İlköğretim ve Lise	25	39,06	976,50	651,50	-	0,101	
		Üniversite ve Lisansüstü	67	49,28	3301,50	0	1,638		
	Önceki Ebeveyn Benliği ile Karşıtlık (CO)	İlköğretim ve Lise	25	36,36	909,00	584,00	-	0,017	
		Üniversite ve Lisansüstü	67	50,28	3369,00	0	2,387	*	
	Bıkkınlık Duygusu (FU)	İlköğretim ve Lise	25	39,30	982,50	657,50	-	0,097	
		Üniversite ve Lisansüstü	67	49,19	3295,50	0	1,660		
	Duygusal Mesafe (ED)	İlköğretim ve Lise	25	40,72	1018,00	693,00	-	0,189	
		Üniversite ve Lisansüstü	67	48,66	3260,00	0	1,313		
	Ebeveyn Tükenmişliği Toplam	İlköğretim ve Lise	25	37,28	932,00	607,00	-	0,043	
		Üniversite ve Lisansüstü	67	49,94	3346,00	0	2,027	*	
	Baba	Duygusal Tükenme (EX)	İlköğretim ve Lise	31	42,32	1312,00	816,00	-	0,283
			Üniversite ve Lisansüstü	61	48,62	2966,00	0	1,073	
Önceki Ebeveyn Benliği ile Karşıtlık (CO)		İlköğretim ve Lise	31	41,85	1297,50	801,50	-	0,202	
		Üniversite ve Lisansüstü	61	48,86	2980,50	0	1,276		
Bıkkınlık Duygusu (FU)		İlköğretim ve Lise	31	41,85	1297,50	801,50	-	0,211	
		Üniversite ve Lisansüstü	61	48,86	2980,50	0	1,250		
Duygusal Mesafe (ED)		İlköğretim ve Lise	31	44,65	1384,00	888,00	-	0,623	
		Üniversite ve Lisansüstü	61	47,44	2894,00	0	4,92		
Ebeveyn Tükenmişliği Toplam		İlköğretim ve Lise	31	42,18	1307,50	811,50	-	0,267	
		Üniversite ve Lisansüstü	61	48,70	2970,50	0	1,109		

*p<0,05

Çizelge 4.15'e göre, babaların ETD'nin duygusal tükenme alt boyutundan almış olduğu puanlar [U=651,500; z=-1,638; p>0,05], bıkkınlık duygusu alt boyutundan almış olduğu puanlar [U=657,500; z=-1,660; p>0,05] ve duygusal mesafe alt

boyutundan almış olduğu puanlar [$U=693,000$; $z=-1,313$; $p>0,05$] eşlerinin öğrenim durumuna göre anlamlı farklılık göstermemektedir.

Babaların ETD'nin önceki ebeveyn benliği ile karşıtlık alt boyutundan almış olduğu puanlar eşlerinin öğrenim durumlarına göre küçük etki büyüklüğünde anlamlı farklılık göstermektedir [$U= 584,000$; $z=-2,387$; $p<0,05$; $r=0,24$]. Eşleri ilköğretim ve lise mezunu olan babaların önceki ebeveyn benliği ile karşıtlık alt boyutu sıra ortalamaları (36,36), eşleri üniversite ve lisansüstü mezunu olan babaların sıra ortalamalarından (50,28) düşüktür. Babaların ETD'nin toplamından almış olduğu puanlar eşlerinin öğrenim durumlarına göre küçük etki büyüklüğünde anlamlı farklılık göstermektedir [$U=607,000$; $z=-2,027$; $p<0,05$; $r=0,21$]. Eşleri ilköğretim ve lise mezunu olan babaların önceki ebeveyn benliği ile karşıtlık alt boyutu sıra ortalamaları (37,28), eşleri üniversite ve lisansüstü mezunu olan babaların sıra ortalamalarından (49,94) düşüktür.

Çizelge 4.15'e göre, babaların ETD'nin duygusal tükenme alt boyutundan almış olduğu puanlar [$U=816,000$; $z=-1,073$; $p>0,05$], önceki ebeveyn benliği ile karşıtlık alt boyutundan almış olduğu puanlar [$U=801,500$; $z=-1,276$; $p>0,05$], bıkkınlık duygusu alt boyutundan almış olduğu puanlar [$U=801,500$; $z=-1,250$; $p>0,05$] duygusal mesafe alt boyutundan almış olduğu puanlar [$U=888,000$; $z=-0,492$; $p>0,05$] ve ETD toplamından almış olduğu puanlar [$U=811,500$; $z=-1,109$; $p>0,05$] kendi öğrenim durumuna göre anlamlı farklılık göstermemektedir.

4.2.3.5. Ailenin Algılanan Gelir Durumuna Göre İncelenmesi

Aşağıdaki çizelgede, Ebeveyn Tükenmişliği Değerlendirmesi (ETD) alt boyutları ile babaların algılanan gelir durumu arasındaki ilişki verilmiştir. ETD'nin alt boyutları ile algılanan gelir durumu arasında ilişki olduğu bulunmuştur.

Çizelge 4.16. Babaların tükenmişliklerinin, algılanan gelir durumuna göre farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan Mann Whitney U Testi sonuçları

Ölçek/Alt Boyut	Kategori	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	Z	P
Duygusal Tükenme (EX)	Düşük ve Orta	40	51,56	2062,50	837,50	-	0,109
	Yüksek	52	42,61	2215,50	0	1,600	
Önceki Ebeveyn Benliği ile Karşıtlık (CO)	Düşük ve Orta	40	54,89	2195,50	704,50	-	0,005*
	Yüksek	52	40,05	2082,50	0	2,835	
Bıkkınlık Duygusu (FU)	Düşük ve Orta	40	53,24	2129,50	770,50	-	0,026*
	Yüksek	52	41,32	2148,50	0	2,231	
Duygusal Mesafe (ED)	Düşük ve Orta	40	53,00	2120,00	780,00	-	0,034*
	Yüksek	52	41,50	2158,00	0	2,120	
Ebeveyn Tükenmişliği Toplam	Düşük ve Orta	40	54,56	2182,50	717,50	-	0,011*
	Yüksek	52	40,30	2095,50	0	2,545	

*p<0,05

Çizelge 4.16'ya göre, babaların ETD'nin duygusal tükenme alt boyutundan almış olduğu puanlar ailenin algılanan gelir durumuna göre manidar farklılık göstermemektedir [U=837,500; z=-1,600; p>0,05]. Babaların önceki ebeveyn benliği ile karşıtlık alt boyutundan almış olduğu puanlar ailenin algılanan gelir durumuna göre küçük etki büyüklüğünde anlamlı farklılık göstermektedir [U=704,500; z=-2,835; p<0,05; r=0,29]. Düşük ve orta gelire sahip olduğunu düşünen babaların önceki ebeveyn benliği ile karşıtlık alt boyutu sıra ortalamaları (54,89), yüksek gelire sahip olduğunu düşünen babaların sıra ortalamalarından (40,05) yüksektir. Babaların bıkkınlık duygusu alt boyutundan almış olduğu puanlar ailenin algılanan gelir durumuna göre küçük etki büyüklüğünde anlamlı farklılık göstermektedir [U=770,500; z=2,231; p<0,05; r=0,23]. Düşük ve orta gelire sahip olduğunu düşünen babaların bıkkınlık duygusu alt boyutu sıra ortalamaları (53,24), yüksek gelire sahip olduğunu düşünen babaların sıra ortalamalarından (41,32) yüksektir.

Babaların duygusal mesafe alt boyutundan almış olduğu puanlar ailenin algılanan gelir durumuna göre küçük etki büyüklüğünde anlamlı farklılık göstermektedir

[U=780,000; z=2,120; p<0,05; r=0,22]. Düşük ve orta gelire sahip olduğunu düşünen babaların duygusal mesafe alt boyutu sıra ortalamaları (53,00), yüksek gelire sahip olduğunu düşünen babaların sıra ortalamalarından (41,50) yüksektir. Babaların ebeveyn tükenmişliği ölçeğinin toplamından almış olduğu puanlar ailenin algılanan gelir durumuna göre küçük etki büyüklüğünde anlamlı farklılık göstermektedir [U=717,500; z=2,545; p<0,05; r=0,26]. Düşük ve orta gelire sahip olduğunu düşünen babaların ETD toplamından almış olduğu puanların sıra ortalamaları (54,56), yüksek gelire sahip olduğunu düşünen babaların sıra ortalamalarından (40,30) yüksektir.

4.2.3.6. Babaların Mesleki Sınıfına Göre İncelenmesi

Aşağıdaki çizelgede, Ebeveyn Tükenmişliği Değerlendirmesi (ETD) alt boyutları ile babaların mesleki sınıfı arasındaki ilişki verilmiştir. ETD'nin alt boyutları ile babaların mesleki sınıfı arasında ilişki bulunmamıştır.

Çizelge 4.17. Babaların tükenmişliklerinin, mesleki sınıflarına göre farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan Mann Whitney U Testi sonuçları

Ölçek/Alt Boyut	Kategori	N	Sıra	Sıra	U	Z	P
			Ortalaması	Toplamı			
Duygusal Tükenme (EX)	Hizmet	58	49,52	2872,00	811,000	-1,420	0,155
	Sanayi	34	41,35	1406,00			
Önceki Ebeveyn Benliği ile Karşıtlık (CO)	Hizmet	58	48,84	2832,50	850,500	-1,176	0,240
	Sanayi	34	42,51	1445,50			
Bıkkınlık Duygusu (FU)	Hizmet	58	50,05	2903,00	780,000	-1,751	0,080
	Sanayi	34	40,44	1375,00			
Duygusal Mesafe (ED)	Hizmet	58	49,23	2855,50	827,500	-1,328	0,184
	Sanayi	34	41,84	1422,50			
Ebeveyn Tükenmişliği Toplam	Hizmet	58	49,49	2870,50	812,500	-1,406	0,160
	Sanayi	34	41,40	1407,50			

Çizelge 4.17'ye göre, babaların ETD'nin duygusal tükenme alt boyutundan almış olduğu puanlar [U=811,000; z=-1,420; p>0,05], önceki ebeveyn benliği ile karşıtlık alt boyutundan almış olduğu puanlar [U=850,500; z=-1,176; p>0,05], bıkkınlık

duygusu alt boyutundan almış olduğu puanlar [U=780,000; z=-1,751; p>0,05] duygusal mesafe alt boyutundan almış olduğu puanlar [U=827,500; z=-1,328; p>0,05] ve ETD toplamından almış olduğu puanlar [U=812,500; z=-1,406; p>0,05] mesleki sınıflarına göre anlamlı farklılık göstermemektedir.

4.2.3.7. Babaların Vardiyalı Çalışma Durumuna Göre İncelenmesi

Aşağıdaki çizelgede, Ebeveyn Tükenmişliği Değerlendirmesi (ETD) alt boyutları ile babaların vardiyalı çalışma durumu arasındaki ilişki incelenmiştir. ETD ile babaların vardiyalı çalışma durumu arasında ilişki olduğu bulunmuştur. ETD'nin "bıkkınlık duygusu" alt boyutu vardiyalı çalışma durumuna göre değişmektedir.

Çizelge 4.18. Babaların tükenmişliklerinin, vardiyalı çalışma durumlarına göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan Mann Whitney U Testi sonuçları

Ölçek/Alt Boyut	Kategori	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	Z	P
Duygusal Tükenme (EX)	Vardiyalı çalışıyorum	49	45,02	2206,00	981,000	-0,569	0,569
	Vardiyalı çalışmıyorum	43	48,19	2072,00			
Önceki Ebeveyn Benliği ile Karşıtlık (CO)	Vardiyalı çalışıyorum	49	43,24	2119,00	894,000	-1,339	0,181
	Vardiyalı çalışmıyorum	43	50,21	2159,00			
Bıkkınlık Duygusu (FU)	Vardiyalı çalışıyorum	49	41,62	2039,50	814,500	-1,966	0,049*
	Vardiyalı çalışmıyorum	43	52,06	2238,50			
Duygusal Mesafe (ED)	Vardiyalı çalışıyorum	49	45,40	2224,50	999,500	-0,438	0,662
	Vardiyalı çalışmıyorum	43	47,76	2053,50			
Ebeveyn Tükenmişliği Toplam	Vardiyalı çalışıyorum	49	42,89	2101,50	876,500	-1,388	0,165
	Vardiyalı çalışmıyorum	43	50,62	2176,50			

*p<0,05

Çizelge 4.18'e göre, babaların ETD'nin duygusal tükenme alt boyutundan almış olduğu puanlar [U=981,000; z=-0,569; p>0,05], önceki ebeveyn benliği ile karşıtlık alt boyutundan almış olduğu puanlar [U=894,000; z=-1,339; p>0,05], duygusal mesafe

alt boyutundan almış olduğu puanlar [U=999,500; z=-0,438; p>0,05] ve ETD toplamından almış olduğu puanlar [U=876,500; z=-1,388; p>0,05] vardiyalı çalışma durumlarına göre anlamlı farklılık göstermemektedir. Babaların bıkkınlık duygusu alt boyutundan almış olduğu puanlar vardiyalı çalışmasına göre küçük etki büyüklüğünde anlamlı farklılık göstermektedir [U=814,500 z=1,966; p<0,05; r=0,20]. Vardiyalı çalışan babaların bıkkınlık duygusu alt boyutu sıra ortalamaları (41,62), vardiyalı çalışmayan babaların sıra ortalamalarından (52,06) düşüktür.

4.2.3.8. Babaların Yaşına Göre İncelenmesi

Aşağıdaki çizelgede, Ebeveyn Tükenmişliği Değerlendirmesi (ETD) alt boyutları ile babaların yaşı arasındaki ilişki verilmiştir. ETD ile babaların yaşı arasında ilişki bulunmamıştır.

Çizelge 4.19. Babaların tükenmişliklerinin, kendi yaşlarına göre farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan Kruskal Wallis H Testi sonuçları

Ölçek/Alt Boyut	Kategori	N	Sıra Ortalaması	SD	χ^2	P
Duygusal Tükenme (EX)	24-30	12	52,71	2	1,428	0,490
	31-35	52	47,37			
	36 ve üzeri	28	42,23			
Önceki Ebeveyn Benliği ile Karşıtlık (CO)	24-30	12	45,17	2	0,130	0,937
	31-35	52	46,09			
	36 ve üzeri	28	47,84			
Bıkkınlık Duygusu (FU)	24-30	12	54,58	2	3,976	0,137
	31-35	52	48,63			
	36 ve üzeri	28	39,07			
Duygusal Mesafe (ED)	24-30	12	46,83	2	0,456	0,796
	31-35	52	47,88			
	36 ve üzeri	28	43,80			
Ebeveyn Tükenmişliği Toplam	24-30	12	50,67	2	1,065	0,587
	31-35	52	47,74			
	36 ve üzeri	28	42,41			

Çizelge 4.19'a göre, babaların ETD'nin duygusal tükenme alt boyutundan almış olduğu puanlar [$\chi^2=1,428$, sd=2, p>0,05], önceki ebeveyn benliği ile karşıtlık alt boyutundan almış olduğu puanlar [$\chi^2=0,130$, sd=2, p>0,05], bıkkınlık duygusu alt boyutundan almış olduğu puanlar [$\chi^2=3,976$, sd=2, p>0,05], duygusal mesafe alt boyutundan almış olduğu puanlar [$\chi^2=0,456$, sd=2, p>0,05] ve ETD toplamından almış

olduğu puanlar [$\chi^2=1,065$, $sd=2$, $p>0,05$] kendi yaşına göre anlamlı farklılık göstermemektedir.

BÖLÜM 5

TARTIŞMA

Bu bölümde baba-çocuk etkileşimi ve ebeveyn tükenmişliği arasındaki sonuçlar literatür çerçevesinde karşılaştırılmıştır. Ayrıca ebeveynlerin eğitim seviyesi, sosyo-ekonomik düzeyi, vardiyalı çalışma durumu; çocuğun yaşı, kardeş sayısı gibi değişkenler açısından incelenmiştir.

5.1. ARAŞTIRMANIN BİRİNCİ SORUSUNUN TARTIŞILMASI VE YORUMLANMASI

Bu bölümde, Ebeveyn Tükenmişliği Değerlendirmesi (ETD) ve Ebeveyn-Çocuk Etkileşim Gözlem Formu (PICCOLO) arasındaki ilişki incelenmiştir. Araştırma sonucu incelendiğinde, babaların ebeveyn tükenmişliği değerlendirme ölçeğinin “duygusal tükenme” alt boyutuyla, PICCOLO’nun duyarlılık, cesaretlendirme, öğretme boyutları ve PICCOLO toplam puanları arasında ise pozitif yönde bir ilişkinin bulunduğu tespit edilmiştir. Babaların ebeveyn tükenmişliği ölçeğinin “önceki ebeveyn benliği ile karşıtlık” ve “duygusal mesafe” alt boyutları ile PICCOLO’nun duyarlılık alt boyutu arasında pozitif yönde ilişki bulunmuştur. Araştırma bulgularına göre babaların, ETD’nin toplamından almış olduğu puanların; duyarlılık, cesaretlendirme, öğretme ve PICCOLO toplam alt puanlarıyla aralarında pozitif yönde bir ilişki tespit edilmiştir.

Alanyazın incelendiğinde, araştırmalar ebeveynlerin çocuklarıyla kurdukları etkileşimlerin, ebeveynlerin ruhsal durumlarına göre farklı şekilde etkilendiğini göstermiştir. Örneğin Cabrera vd., (2009) yaptıkları çalışmada, depresif semptomlar gösteren babaların çocuk bakımına katılımlarının azaldığını belirtmektedir. Ayrıca bu çalışmaya göre, çift çatışması bildiren babaların, bebekleriyle daha az etkileşimde bulunduğu görülmüştür. Vigouroux vd., (2022) duygusal uzaklaşma evresinde

bulunan ebeveynlerin, çocuklarla sarılma ve oyun oynama gibi duygusal etkileşimlerde azalmalar yaşadıklarını belirtmektedir. Ping vd., (2022) tarafından yapılan çalışmada, babaların olumsuz ebeveynlik stillerinin ve ebeveyn stresinin, baba-çocuk etkileşiminin niteliğini düşürdüğünü ve çocuklarda davranış problemlerini arttırdığını göstermektedir. Buna karşılık, olumlu ebeveynlik stilleri uygulayan babaların iyi ebeveyn-çocuk ilişkileri kurdukları görülmektedir (Skinner vd., 2022; Chen vd., 2023).

Çalışmaya katılan babaların tükenmişlik ölçeğinin hiçbir alt boyutunun, PICCOLO'nun "duygusal yakınlık" boyutunu etkilemediği görülmektedir. Çalışmaya katılan babalar, günün çoğunu çalışarak geçirdiği için ne kadar yorgun hissederse hissetsin gün içinde çocuklarını özlediklerini, onları sevdiklerini belirtmiştir. Çalışmaya katılan babaların bazılarının, tükenmişlik formunda yazan maddeleri okuduklarında, "baba olarak, böyle şeyleri çocuğuma karşı hissedemem, bu olmaz" şeklinde değerlendirdiği ve maddeleri genellikle sıfır olarak puanladığı görülmüştür. Ancak bu babalar, aynı zamanda iş durumları nedeniyle çocuk bakımına katılamadıklarını da dile getirmiştir. Örneğin "babalık rolümden o kadar çok yoruldum ki uyku bana asla yetmiyor" maddesini, geceleri çocuklara bakma işini eşleri üstlendikleri için "hiçbir zaman" uykusuz kalmadıkları şeklinde puanlamıştır. Bu durum, tükenmişlik puanlarının düşük olmasının, her zaman baba-çocuk etkileşim kalitesinin yüksek olacağı anlamına gelmediğini düşündürülebilir.

ETD'nin diğer alt boyutlarıyla, PICCOLO'nun alt boyutları arasında ilişki bulunmuştur. "Duygusal tükenme" düzeyi yüksek olan babaların, duyarlılık, cesaretlendirme ve öğretme boyutlarının da yüksek olduğu; "önceki ebeveyn benliği ile karşıtlık" düzeyi yüksek olan babaların, duyarlılık alt boyutunun yüksek olduğu; "duygusal mesafe" alt boyutu yüksek olan babaların, duyarlılık boyutunun da yüksek olduğu bulunmuştur. Tükenmiş babaların ise çocuklarının çıkardığı seslere veya sorduğu sorulara dikkat eden, çocukların oynadıkları oyunlara daha çok dahil olmaya çalışan öğrenmeleri için daha çok tekrarlarında bulunan ve cesaretlendiren babalar olduğu görülmektedir. Bu nedenle tükenmiş babaların genellikle duyarlılık düzeyi yüksek babalar olduğu sonucu çıkarılabilir. Tükenmişlik düzeyinin PICCOLO alt faktörlerinden en çok "duyarlılık" boyutundan etkilendiği söylenebilir. Çünkü,

öğretme ve cesaretlendirme boyutlarını babaların oyun oynama becerisi etkilerken; duyarlılık boyutu doğrudan babaların çocukların ilgi, duygu, ipuçlarını fark etme, çocuğu tanıma becerisinden etkilenmektedir. Babaların hissettikleri yorgunluk ve olumsuz duygularla alakalı suçluluk duygusu yaşamaları, bu duyguyu telafi etmek için daha çok oyun etkileşimi kurarak telafi etmeye çalıştıklarını düşündürebilir. Ancak bu çalışmaya katılan babaların video çekimi öncesi ve sonrasındaki davranışları değerlendirildiğinde genellikle oyun etkileşimi puanları yüksek olan babaların sıcak davranışlar gösterdiğinin görülmesi bu ihtimali azaltmaktadır.

5.2. İKİNCİ ARAŞTIRMA SORUSUNUN TARTIŞILMASI VE YORUMLANMASI

Bu bölümde, PICCOLO puanları; çocuğun cinsiyeti, çocuğun yaşı, kardeş sayısı, ebeveynlerin öğrenim durumu, ailenin algılanan gelir durumu, babaların mesleki sınıfı, babaların vardiyalı çalışma durumu, babaların yaşı açısından incelenmiştir.

5.2.1. Çocuğun Cinsiyetine Göre İncelenmesi

Araştırma bulgularına göre erkek çocuğu olan babaların duyarlılık düzeyleri, kız çocuğu olan babalardan yüksek bulunmuştur. Bu bulguya göre Anderson, (2012) yaptığı çalışmada, babaların oyun oynarken özellikle erkek çocuklarla daha fazla cinsiyete özgü beklentiler sergileyerek ve daha yönlendirici davranışlarda bulduklarını belirtmiştir. Öztürk ve Aksoy, (2019) yaptıkları çalışmada, babaların kız çocuklarına karşı daha öğretici ve yanıtlayıcı davranışlarda bulunduğunu belirtmiştir. Bazı araştırmalara göre ise ebeveynlerin oyun etkileşim davranışları çocuğun cinsiyetinden etkilenmemektedir. Ancak kız ve erkek çocukların oyun tarzları değişmektedir. Kızlar, daha düşük fiziksel hareket gerektiren, daha evcil, kadın tipi roller üstlenirken, erkek çocuklar daha çok erkek tipi rollere ve yüksek aktivite gerektiren mesleki türde oyunlar oynamaktadır (Marjanovic-Umek ve Fekonja-Peklaj, 2017). Ebeveyn davranışlarının çocukların cinsiyetine göre değişmediğini gösteren birçok çalışma bulunmaktadır (Sentha vd., 2017; Anderson vd., 2013; Cabrera vd., 2009; Oğuz ve Sönmez, 2018).

Araştırma sonuçlarının, ülkelere göre farklılık gösterdiği görülmektedir. Ülkelerin cinsiyete özgü beklentileri ve bakış açısının farklılık göstermesi nedeniyle ebeveynlerin cinsiyete özgü oyun davranışlarının, kültürel özelliklere göre değiştiği söylenebilir. Bu araştırma sonuçlarına göre, babaların erkek çocuklarına yönelik duyarlılık düzeyleri daha yüksek bulunmuştur. Bu durumun nedeni babaların erkek çocuklarıyla benzer cinsiyet rollere sahip olduğu şeklinde yorumlanabilir. Çünkü erkek çocukların sevecekleri oyun davranışlarının kendi sevdikleri gibi olduğunu bildikleri için daha empatik davrandıkları söylenebilir. Bu nedenle babalar erkek çocuklarının oyun davranışlarına daha duyarlı bulunmuştur.

5.2.2. Çocuğun Yaşına Göre İncelenmesi

Araştırma bulgusuna göre babaların PICCOLO'nun öğretme alt boyutundan almış olduğu puanlar, çocuğun yaşına göre anlamlı farklılık göstermektedir. İki yaşında çocuğu olan babaların öğretme alt boyutu ortalamaları, bir yaşında çocuğu olan babaların ortalamalarından yüksek bulunmuştur.

Bu araştırmanın sonucuna paralel olarak, Cabrera vd., (2009) tarafından yapılan çalışmada, çocuğun yaşının baba etkileşimini etkileyen bir faktör olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Arabacı ve Ömeroğlu (2013) yaptıkları çalışmada ise ebeveynlerin küçük yaş gurubundaki çocuklarla kurdukları etkileşimde, sözsüz iletişim puanlarının daha yüksek olduğu bulunmuştur.

Gelişimsel olarak aynı evrede olmalarına rağmen ebeveynlerin iki yaşındaki çocuklarla bir yaşındaki çocuklardan daha çok öğretme etkileşimi kurduğu görülmektedir. Bu farklılığın iki nedenin olduğu düşünülebilir. Birincisi iki yaş, birçok gelişim alanı için kritik öneme sahiptir. İki yaşındaki çocuklar, dil gelişim alanındaki hızlı gelişim nedeniyle çok fazla soru sorarlar, sorulara cevap ararlar, daha fazla ses ve kelime tekrarları yaparlar. Kavramların da kazanımıyla bilişsel gelişimde görülen artış sonucunda, çocuklar çeşitli oyunlar oynarlar, hayal dünyası gelişir ve taklit becerileri artar. Ebeveynler çocuklardaki bu gelişimsel değişikliklerin farkında olduğu için daha çok destek olmaya çalışıyor olabilirler. İkinci sebep olarak, çocuklarda görülen gelişimsel özellikler nedeniyle çocukların ebeveynleriyle kurdukları

etkileşimsel davranışlar da artmaktadır. Ebeveynlerin çocukların iletişimsel çabalarına ve davranışlarına karşılık vermesi; sorular sorması, onlarla sembolik oyunlar oynaması, ebeveynleri çocuklarıyla kurdukları öğretici davranışları artırması için daha çok teşvik ediyor olabilir.

5.2.3. Kardeş Sayısına Göre İncelenmesi

Araştırma bulgularına göre babaların PICCOLO'nun duygusal yakınlık, duyarlılık, cesaretlendirme ve öğretme alt boyutları ile kardeş sahibi olma durumları arasında ilişki bulunmamıştır. PICCOLO toplam puanlarında da anlamlı sonuç olmadığı görülmektedir.

Araştırma sonuçlarına göre çocuk sayısının, ebeveynlerin tutumlarını etkilediği görülmektedir (Kalaylı vd., 2023; Uygun ve Kozikoğlu, 2020). Öztürk ve Aksoy (2019) yaptıkları çalışmada, kardeş sayısına göre, baba etkileşimlerinin farklılık gösterdiğini bulmuştur. Başka bir araştırmada, iki çocuğu olan ebeveynlerin hoşgörülü tutumlarının, bir ve üç çocuğu olan ebeveynlere göre daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Aktürk, 2015). Kırman ve Doğan, (2017) yaptıkları meta-sentez çalışmasında, iki veya bir çocuğa sahip olma durumunda, ebeveynlerin daha olumlu çocuk yetiştirme tutumlarına sahip olduklarını göstermiştir. Arabacı ve Ömeroğlu (2013) ise çok sayıda çocuğu olan ebeveynlerin, çocukları ile iletişimlerinin, az sayıda çocuğa sahip olan ailelere göre daha zayıf olduğunu göstermiştir. Bu sonuçlar, bu araştırmanın bulguları ile paralellik göstermektedir.

Baba-çocuk oyun etkileşiminin niteliğinin araştırıldığı bu çalışmada, çocuk sayısı ile etkileşimin niteliği arasında ilişkinin olmadığı görülmüştür. Günlük hayatta çocukları ile oyunlar oynayan, onlarla nasıl etkileşimler kurması gerektiğini bilen bir babanın standart bir oyun etkileşimi biçimine sahip olması nedeniyle kardeş sayısının çok olmasının etkileşim kalitesi üzerine bir etkisinin bulunmadığı düşünülmektedir. Muhtemelen bir çocuğu ile oyun oynarken kullandığı davranış biçimlerini diğerleri ile de kullanıyor olabilir.

5.2.4. Ebeveynlerin Öğrenim Durumuna Göre İncelenmesi

Araştırma bulgularına göre; babaların PICCOLO'nun duygusal yakınlık, duyarlılık, cesaretlendirme, öğretme ve PICCOLO'nun toplamından almış olduğu puanlar, annelerin öğrenim durumuna göre farklılık göstermemektedir. Araştırmanın baba öğrenimi ile ilgili bulgularına göre babaların PICCOLO formunun duygusal yakınlık alt boyutundan almış olduğu puanlar, kendi öğrenim durumlarına göre farklılık göstermektedir. İlköğretim ve lise mezunu olan babaların duygusal yakınlık, cesaretlendirme ve öğretme alt boyutu puanları, üniversite ve lisansüstü mezunu olan babaların puanlarından düşük bulunmuştur. Ancak duyarlılık alt boyutunda anlamlı bir fark görülmemiştir.

Ebeveynlerin öğrenim durumlarının, ebeveyn-çocuk etkileşim puanlarını ve ebeveyn tutumlarını etkilediğini gösteren çalışmalar bulunmaktadır (Öztürk ve Aksoy, 2019; Uygun ve Kozikoğlu, 2020). Memis ve Gürsoy, (2022) yaptıkları çalışmada, üniversite mezunu annelerin cesaretlendirme ve öğretme alt boyutlarında daha yüksek puanlar aldıklarını göstermiştir. Kırman ve Doğan, (2017) eğitim düzeyi yüksek babaların babalık yeterliliği, ilgisi ve genel tutum puanlarının, diğer gruplara göre daha yüksek olduğunu belirtmektedir. Özyürek, (2015) yaptığı çalışmada, ebeveynlerin öğrenim durumlarının, çocuklara karşı sergiledikleri tutumları etkilediğini göstermiştir. Bu çalışmaya göre ilköğretim mezunu annelerin çocukları ile daha iyi özdeşim kurdukları sonucuna ulaşılmıştır. Kırağ ve Çakır (2019), annelerin öğrenim durumunun, eşlerinin babalık rolü algısını etkilemediği sonucuna ulaşmıştır. Cabrera vd., (2009) tarafından yapılan çalışmada, babaların öğrenim durumlarının, etkileşimin sıcaklığını etkilemediği belirtilmiştir. Ebeveyn-çocuk etkileşiminin eğitim düzeyiyle ilişkisi olmadığını gösteren çalışmalar da bulunmaktadır (Ayar vd., 2020; Cabrera vd., 2009; Oğuz ve Sönmez, 2018).

Çalışma sonucuna göre babaların öğrenim düzeyi duygusal yakınlık, cesaretlendirme ve öğretme etkileşimini etkilemektedir. Bu durumun iki farklı sebebi olabilir. Birinci sebep; lisans ve lisansüstü mezunu babalar, kavramları öğretme, etkinlikleri sıralı yaptırma, olayların nedenini açıklama, kelimeleri genişletme bir şeyleri tek başına yapması için cesaretlendirme gibi öğretimsel adımlara daha çok dikkat ediyor olabilir.

İkinci sebep olarak, lisans ve lisansüstü eğitim mezunu babalar genellikle hizmet sektöründe çalışırken; ilköğretim ve lise mezunu babalar daha çok sanayi sektöründe, vardiyalı işlerde çalışmaktadır. Sanayi sektöründe çalışma koşullarının ağır olması, ilköğretim ve lise mezunu babaların çocuklarıyla daha az etkileşim kurmasına neden olabilir. Bu nedenle duygusal yakınlık, cesaretlendirme ve öğretme boyutlarındaki etkileşim faktörlerinin olumsuz etkilendiği söylenebilir.

5.2.5. Ailenin Algılanan Gelir Durumuna Göre İncelenmesi

Araştırma bulgularına göre; babaların PICCOLO ölçeğinin duygusal yakınlık, duyarlılık, cesaretlendirme, öğretme ve PICCOLO ölçeğinin toplamından almış olduğu puanlar ailenin algılanan gelir durumuna göre anlamlı farklılık göstermemektedir.

Arabacı ve Ömeroğlu (2013) tarafından yapılan çalışmada, ailenin ekonomik durumun çocukla kurulan iletişimin niteliğini etkilediği; düşük gelire sahip ebeveynlerin daha düşük puan aldığı görülmüştür. Uygun ve Kozikoğlu (2020) tarafından yapılan çalışmaya göre; ebeveynlerin çocuklarına karşı tutumlarının, gelir durumuna göre değişiklik gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır.

Araştırma sonuçları incelendiğinde bulguların ülkelere göre değiştiği görülmektedir. Ülkelerin insanlara sunduğu yaşam standartlarının ve alım gücünün değişkenlik göstermesi, ailelerin hissettiği mali baskıyı farklılaşmaktadır. Bu nedenle bu etki farklı ülkelerde, farklı sonuçlara ulaşılmasına neden olabilir. Bu çalışmada ailelerin gelir durumu ile çocuklarıyla etkileşim düzeyleri arasında ilişki görülmemiştir. Araştırmanın çalışma grubu incelendiğinde, çalışmaya katılan babaların tamamı sanayi sektöründe ya da hizmet sektöründe çalışmaktadır. İşsiz ya da farklı sektörlerde çalışan babaların çalışmada bulunmaması nedeniyle araştırmanın bu bulgusunda anlamlı bir sonuca ulaşılmadığı düşünülmektedir.

5.2.6. Babaların Mesleki Sınıfına Göre İncelenmesi

Araştırma bulgularına göre PICCOLO ölçeğinin öğretme alt boyutundan almış olduğu puanlar, babaların mesleki sınıfına göre anlamlı farklılık göstermektedir. Hizmet sınıfında çalışan babaların, PICCOLO'nun öğretme boyutundan aldığı puan, sanayi sınıfında çalışan babaların ortalamalarından yüksek bulunmuştur.

Babaların mesleğine göre babalık rolü algısı ortalamaları karşılaştırıldığında, memur olan babaların puan ortalamasının en yüksek olduğu belirlenmiştir. Babaların yaptığı mesleğe göre puan ortalamaları arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu bulunmuştur (Telli ve Özkan, 2016). Otomotiv sanayinde çalışan babalarla yapılan bir çalışmada, babaların yorgunluk ve zaman yetersizliği nedeniyle çocuklarıyla yeteri kadar oyun oynama konusunda sıkıntı yaşadıkları belirlenmiştir (Gökdoğan vd., 2019).

Çalışmaya katılan babalar, hizmet sektörü ve sanayi sektörü olarak iki farklı sektörde görev yapmaktadır. Araştırma sonucuna göre, hizmet sektöründe çalışan babalar, sanayi sektöründe çalışan babalardan daha yüksek puan almıştır. Hizmet sektöründe çalışan babalar genellikle fabrikalarda, daha ağır işlerde çalıştığı için bedensel olarak daha çok yoruluyor olabilir. Vardiyalı çalışma şartlarının bulunması nedeniyle, çocuklarıyla fazla vakit geçiremedikleri için vakit buldukları zamanlarda oyun oynamak, öğretici ebeveyn davranışlarına öncelik vermek yerine farklı etkinlikler yapmayı tercih ediyor olabilirler. Bu nedenle oyun etkileşiminin, öğretim boyutunun gelişmediği düşünülebilir.

5.2.7. Babaların Vardiyalı Çalışma Durumuna Göre İncelenmesi

Araştırma bulgularına göre; vardiyalı çalışan babaların duyarlılık, cesaretlendirme, öğretme alt boyutları ve PICCOLO toplam puanları, vardiyalı çalışmayan babalardan düşüktür. Bu sonuca göre vardiyalı çalışan babaların etkileşim kalitesinin daha düşük olduğu söylenebilir.

Araştırmalara göre vardiyalı çalışmak, ebeveynleri fiziksel, ruhsal ve sosyal durumlarını olumsuz etkilemektedir. Sosyal ve ruhsal olarak etkilenen bireylerin; uyku problemleri, tükenmişlik sendromu yaşadıkları, depresyon, bilişsel bozukluklar ve madde kullanımı problemleri yaşadıkları görülmektedir. Bedensel olarak ise obezite, gastrointestinal bozukluklar, artmış kanser riski, kardiyovasküler bozukluklar ve metabolizmal sıkıntılar yaşayabilmektedirler (Özdemir vd., 2018).

Babaların çocuklarıyla olan etkileşimlerinin çoğu, vardiya zamanına göre işten eve döndükten sonra, akşamları gerçekleşmektedir. Ancak babaların akşam evde olduğu zamanlar, çocukların uyku zamanı olmakta ya da babalar gündüz evde olduklarında, gece vardiyası için uyuması gerekmektedir. Bu nedenle vardiyalı çalışan babaların çocuklarıyla kurduğu etkileşimler kısıtlı zamanda gerçekleştiği için etkileşim düzeylerini geliştirmek için gerekli olan fırsatları daha az yakalamaları nedeniyle oyun becerilerinin gelişmemiş olabileceği düşünülmektedir.

5.2.8. Babaların Yaşına Göre İncelenmesi

Araştırma bulgularına göre, babaların PICCOLO'nun öğretme alt boyutundan almış olduğu puanlar kendi yaşlarına göre anlamlı farklılık göstermektedir. 31 ile 35 yaş arasındaki babaların öğretme alt boyutu sıra ortalamaları, 36 ve üzeri yaştaki babaların ortalamalarından anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur.

Kırman ve Doğan, (2017) yaptıkları çalışmada, 36 ve üzeri yaş grubundaki anneler ve 31 yaş sonrasındaki babaların, ebeveynlikten daha fazla doyum elde ettiğini belirtmektedir. 26-30 yaş arasında ilk kez baba olan ebeveynlerin, kendilerinden daha küçük yaşta ilk kez baba olanlara göre ebeveynlik yeterlilik duygularının daha yüksek olduğu bulunmuştur. Arabacı ve Ömeroğlu (2013) yaptıkları çalışmada, genç yaşta ebeveyn olan anne ve babaların, ebeveyn iletişim puanlarının daha düşük olduğunu göstermektedir. Özyürek (2015) yaptığı çalışmada, çocuğa karşı tutumların ebeveyn yaşından etkilenmediğini belirlemiştir. Babaların yaşının, etkileşimin kalitesini etkilemediğini gösteren farklı çalışmalar da bulunmaktadır (Cabrera vd., 2009; Van-Ee vd., 2013).

Orta yaştaki babaların, tecrübelerinin ve babalık enerjilerinin yüksek olması nedeniyle, genç ve yaşı büyük babalara göre öğretim becerileri daha yüksek bulunmuş olabilir. Çünkü orta yaştaki babalar hem genç yaştaki babaların enerjisine hem de ileri yaştaki babaların tecrübesine sahip olabilir.

5.3. ARAŞTIRMANIN ÜÇÜNCÜ SORUSUNUN TARTIŞILMASI VE YORUMLANMASI

Bu bölümde, Ebeveyn Tükenmişliği Değerlendirmesi Ölçeği'nin puanlarının; çocuğun cinsiyeti, çocuğun yaşı, kardeş sayısı, ebeveynlerin öğrenim durumu, annelerin çalışma durumu, ailenin algılanan gelir durumu, babaların mesleki sınıfı, babaların vardiyalı çalışma durumu ve baba yaşıyla ilişki durumları tartışılmıştır.

5.3.1. Çocuğun Cinsiyetine Göre İncelenmesi

Babaların ebeveyn tükenmişliği ölçeğinin duygusal tükenme alt boyutundan almış olduğu puanlar, önceki ebeveyn benliği ile karışıklık alt boyutundan almış olduğu puanlar, bıkkınlık duygusu alt boyutundan almış olduğu puanlar, duygusal mesafe alt boyutundan almış olduğu puanlar ve ebeveyn tükenmişliği ölçeğinin toplamından almış olduğu puanlar çocuklarının cinsiyetlerine göre farklılık göstermemektedir.

Yücel, (2021) çocuğun cinsiyetine göre bıkkınlık duyguları, duygusal tükenme ve ebeveyn benliğinde tükenme alt boyutlarında anlamlı bir fark bulamamıştır. Ancak kız çocuğa sahip ebeveynlerin erkek çocuğa sahip ebeveynlerden daha çok duygusal uzaklaşma yaşadıklarını bulmuştur. Cinsiyetin ebeveyn tükenmişliğini etkilemediğini gösteren çalışmalar da bulunmaktadır (Vigorous vd., 2022).

Bu araştırmada, çocuk cinsiyetinin tükenmişliği etkilemediği gösterilmiştir. Çocukların yaşlarının küçük olması nedeniyle, cinsiyete özgü davranışlar belirginleşmediği için cinsiyetin baba tükenmişliği üzerinde henüz etkisi olmadığı düşünülebilir.

5.3.2. Çocuğun Yaşına Göre İncelenmesi

Babaların ebeveyn tükenmişliği ölçeğinin duygusal tükenme, önceki ebeveyn benliği ile karşıtlık, bıkkınlık duygusu, duygusal mesafe alt boyutundan almış olduğu puanlar ve ebeveyn tükenmişliği ölçeğinin toplamından almış olduğu puanlar çocuklarının yaşına göre anlamlı farklılık göstermemektedir.

Yapılan çalışmalar incelendiğinde, çoğunlukla çocukların küçük yaşta olması kişilerin ebeveynlik tükenmişliği yaşaması için risk faktörü olarak görülmüştür (Sorkkila ve Aunola, 2020). Küçük çocuğu olan ebeveynler arasında duygusal tükenme düzeyinin ve daha büyük çocukları olan ebeveynlere göre daha yüksek olduğunu görülmektedir (Vigouroux vd., 2017; Vigouroux ve Scola, 2018). Yücel (2021) tarafından yapılan çalışmada çocuğun yaşı arttıkça duygusal tükenme, bıkkınlık duygusu yaşama ve ebeveyn benliğinde tükenme alt boyutlarında azalma olduğu gösterilmiştir.

Vigouroux vd., (2022) beş yaşından küçük çocuğu olan 25-40 yaş arası genç ebeveynlerin duygusal tükenme riskinin daha fazla olduğunu belirtmiştir. Ebeveyn başarısının eksikliği ile ilgili olarak, küçük yaşlarda çocuğu olan 45 yaş üstü ebeveynlerin daha fazla tükenmişlik riski altında olduğu görülmüştür. Çocuğun yaşı büyüdükçe, duygusal uzaklaşma riski de artmaktadır. Bu çalışmaya göre beş yaş ve on dört yaş, ebeveynler ve çocuklar arasındaki ilişkide önemli geçişlere işaret etmektedir. Çocuk yaşının ebeveyn tükenmişliği üzerinde etkili olmadığını gösteren çalışmalar da bulunmaktadır (Jaramillo vd., 2016).

Araştırma sonucunda çocuğun yaşı ile ebeveyn tükenmişliği arasında ilişki bulunmamıştır. Fark bulunamamasının nedeninin, 1-3 yaşlarının gelişimsel olarak aynı yaş grubunda bulunması olduğu düşünülmektedir. Çünkü erken çocukluk dönemi, benzer gelişimsel sorunlar yaşanan ve gelişimsel becerilerin temellerinin atıldığı bir dönemdir. Bu sonuç, ebeveynlerin benzer sıkıntılar yaşaması nedeniyle çocuğun yaşı ile ebeveyn tükenmişliği arasında ilişki görülmemiş olduğu şeklinde yorumlanabilir.

5.3.3. Kardeş Sayısına Göre İncelenmesi

Babaların ebeveyn tükenmişliği ölçeğinin duygusal tükenme alt boyutundan almış olduğu puanlar, önceki ebeveyn benliği ile karşıtlık alt boyutundan almış olduğu puanlar, bıkkınlık duygusu alt boyutundan almış olduğu puanlar, duygusal mesafe alt boyutundan almış olduğu puanlar ve ebeveyn tükenmişliği ölçeğinin toplamından almış olduğu puanlar kardeş sayısına göre anlamlı farklılık göstermemektedir.

Alanyazın incelendiğinde, çok sayıda çocuğa sahip olmak ebeveynlik tükenmişliği yaşanması için risk faktörü olarak görülmüştür (Vigouroux vd., 2017; Mikolajczak ve Roskam, 2018; Stanculescu vd., 2020; Hamvai vd., 2022). Vigouroux ve Scola, (2018) evdeki çocuk sayısının fazlalığının ebeveyn ile çocuklar arasındaki duygusal mesafeyi artırdığını belirtmektedir. Ayrıca bu çalışmaya göre duygusal mesafe, çocukların yaşları arasındaki fark büyüdükçe daha da artmaktadır. Jaramillo vd., (2016) ve Furutani vd., (2020) yaptıkları çalışmada, çok sayıda çocuk sahibi olmakla ebeveyn tükenmişliği arasında ilişki bulamamıştır.

Çalışma sonucunda, ebeveyn tükenmişliği ile kardeş sayısı arasında ilişki bulunamamıştır. Araştırma grubu incelendiğinde, çalışmaya katılan çocukların yarısından fazlası, ilk ve tek çocuk olma özelliği göstermektedir. Bu nedenle bu çalışmadaki ebeveynlerin, ilk kez baba olmanın heyecanını taşıdığı için ve az sayıda çocuğu olması nedeniyle henüz tükenme evresine gelmemiş olabileceği şeklinde yorumlanabilir.

5.3.4. Ebeveynlerin Öğrenim Durumuna Göre İncelenmesi

Araştırma bulgularına göre, babaların ebeveyn tükenmişliği ölçeğinin duygusal tükenme, bıkkınlık duygusu ve duygusal mesafe alt boyutlarından almış olduğu puanlar, eşlerinin öğrenim durumuna göre anlamlı farklılık göstermemektedir. Ancak ebeveyn tükenmişliği ölçeğinin önceki ebeveyn benliği ile karşıtlık alt boyutundan ve ETD'nin toplamından almış olduğu puanlar, eşlerinin öğrenim durumlarına göre farklılık göstermektedir. Eşleri ilköğretim ve lise mezunu olan babaların önceki ebeveyn benliği ile karşıtlık alt boyutu ortalamaları, eşleri üniversite ve lisansüstü

mezunu olan babaların ortalamalarından düşüktür. Babaların kendi öğrenim durumlarına göre ise ebeveyn tükenmişliği ölçeğinin duygusal tükenme, önceki ebeveyn benliği ile karşıtlık, bıkkınlık duygusu, duygusal mesafe alt boyutundan almış olduğu puanlar ve ebeveyn tükenmişliği ölçeğinin toplamından almış olduğu puanların, anlamlı farklılık göstermediği görülmektedir.

Alanyazında birçok çalışma, ebeveynlerin üniversite mezunu olmasını, ebeveyn tükenmişliği için risk faktörü olarak belirtmektedir (Mikolajczak ve Roskam, 2018; Yücel, 2021). Yücel, (2021) lisans mezunu ebeveynlerin; lise mezunu ebeveynlerden ve ilköğretim mezunu ebeveynlerden daha çok bıkkınlık duygusu, duygusal uzaklaşma, ebeveyn benliğinde tükenme yaşadıklarını bulmuştur. Gerain ve Zech, (2018) öğrenim seviyesi yüksek ebeveynlerin daha yüksek duygusal uzaklaşma yaşadıklarını göstermiştir. Ebeveynlerin öğrenim durumlarının ebeveyn tükenmişliği seviyelerini etkilemediğini gösteren çalışmalar da bulunmaktadır (Jaramillo vd., 2016; Stanculescu, vd., 2020; Furutani vd., 2020).

Araştırma sonucuna göre, babaların tükenmişlik seviyesi, kendi öğrenim durumuna göre değişmezken; eşlerinin öğrenim durumları yükseldikçe daha çok tükenmişlik yaşadıkları görülmektedir. Bu durumun nedeninin, evlilikte eşlerin beklentilerinin, birbirlerinin ruhsal olarak iyi oluş halini etkilemesi olduğu düşünülebilir. Öğrenim durumu yüksek ebeveynlerin, eşlerinden beklentilerinin de yüksek olması nedeniyle eşlerin önceki ebeveyn benliği ile karşıtlık durumlarının arttığı düşünülebilir.

5.3.5. Ailenin Algılanan Gelir Durumuna Göre İncelenmesi

Araştırma bulgularına göre babaların ebeveyn tükenmişliği ölçeğinin duygusal tükenme alt boyutundan almış olduğu puanlar ailenin algılanan gelir durumuna göre farklılık göstermemektedir. Ancak, önceki ebeveyn benliği ile karşıtlık, alt boyutundan almış olduğu puanlar, bıkkınlık duygusu alt boyutundan ve duygusal mesafe alt boyutundan almış oldukları puanlar, ailenin algılanan gelir durumuna göre anlamlı farklılık göstermektedir. Düşük ve orta gelire sahip olduğunu düşünen babaların önceki ebeveyn benliği ile karşıtlık alt boyutu, bıkkınlık duygusu düzeyleri ve duygusal mesafe durumları, yüksek gelire sahip olduğunu düşünen babaların

ortalamalarından yüksektir. Düşük ve orta gelire sahip olduğunu düşünen babaların ebeveyn tükenmişliği ölçeğinin toplamından almış olduğu puanların ortalamaları, yüksek gelire sahip olduğunu düşünen babaların ortalamalarından yüksektir.

Çalışmanın bu sonucu, birçok çalışma ile paralellik göstermektedir. Mali durumunun kötü olduğunu bildiren ebeveynler, diğerlerine göre daha yüksek düzeyde ebeveyn tükenmişliği bildirirken; daha üstün mali durum bildiren ebeveynler, diğerlerine göre daha düşük düzeyde tükenmişlik bildirmektedir (Mikolajczak ve Roskam, 2018; Sorkkila ve Aunola, 2020; Dinç, 2021). Yücel (2021) yaptığı çalışmada, gelir düzeyi düşük ebeveynlerin ebeveyn rolünde tükenme, bıkkınlık duyguları ve duygusal uzaklaşma duygularını daha çok yaşadıklarını göstermiştir. Bu bulguların aksine, bazı çalışmalar ise düşük gelirli olmayı ebeveyn tükenmişliği için sebep olarak görmemektedir (Jaramillo vd., 2016; Mikolajczak vd., 2017; Kawa-moto vd., 2018; Vigouroux ve Scola, 2018).

Araştırma sonucuna göre gelir durumu orta ve düşük olan babaların daha çok tükenmişlik yaşadığı görülmektedir. Ancak farklı ülkelerde yapılan sonuçlar incelendiğinde, diğer ülkelerde gelir durumunun ebeveyn tükenmişliğini etkilemediği görülmektedir. Bu değişimlerin ülkelere göre farklılık göstermesinin nedeninin, ailelerin alım güçleri ve ekonomik durumlarında görülen değişikliklerden kaynaklandığı söylenebilir. Türkiye’de 2021 yılı gayrisafi milli hasıla ve satın alma gücü paritesinin, AB ülkelerinin ortalamasının altında olduğu görülmektedir. Bu nedenle bu çalışmada babaların tükenmişlik düzeylerinin, gelir durumu algısından etkilendiği bulunmuştur (İstib, 2021). Dolayısıyla Türkiye’de görülen ekonomik farklılıklar nedeniyle ebeveyn tükenmişliği sonuçlarının da farklı yönde etkilendiği söylenebilir.

5.3.6. Babaların Mesleki Sınıfına Göre İncelenmesi

Araştırmanın diğer bir bulgusuna göre, babaların ebeveyn tükenmişliği ölçeğinin duygusal tükenme, önceki ebeveyn benliği ile karşıtlık, bıkkınlık duygusu, duygusal mesafe alt boyutundan ve ebeveyn tükenmişliği ölçeğinin toplamından almış olduğu puanlar mesleki sınıflarına göre anlamlı farklılık göstermediği görülmektedir.

Alanyazın incelendiğinde, sağlık alanında çalışanların ve serbest meslek çalışanlarının stresli bir ortama maruz kalmaları sebebiyle tükenmişlik ve stres konusunda risk altında oldukları akademisyenlerin ise daha düşük tükenmişlik riski yaşadıkları belirtilmiştir (Dinç, 2021). Ebeveynlerin profesyonel bir mesleği olmaması, ebeveynlerin tükenmişlik durumlarını etkileyen bir risk faktörü olarak görülmektedir (Mikolajczak ve Roskam, 2018; Mousavi vd., 2020). Kılıç ve Ak, (2017) yaptıkları çalışmada, özel hastane çalışanlarının, kamu çalışanlarından daha fazla tükenmişlik seviyesine sahip olduğu ve sağlık çalışanlarının yaklaşık yarısının, tükenmişlik sendromunun boyutlarından en az birisini yaşadığı belirtilmektedir.

Bu araştırmanın sonucunda, babaların tükenmişlik durumlarının mesleki sınıfına göre etkilenmediği ancak etkileşim kalitesinin etkilendiği görülmüştür. Bu çalışmadaki babaların tükenmişlik düzeylerinin yüksek olmaması nedeniyle babalar çocuklarına karşı aşırı mesafe ve olumsuz hisler beslememektedir. Bu nedenle babaların olumsuz duygu ve düşünceleri tükenmişlik ölçme aracı puanlarına yansımaya da çocuklarla etkileşim kalitesinin etkilendiği görülmektedir.

5.3.7. Babaların Vardiyalı Çalışma Durumuna Göre İncelenmesi

Araştırma bulgularına göre vardiyalı çalışan babaların bıkkınlık duygusu alt boyutu ortalamaları, vardiyalı çalışmayan babaların ortalamalarından düşüktür. Babaların diğer alt boyutlardan aldığı ebeveyn tükenmişliği alt boyutları arasında ilişki bulunmamıştır.

Araştırmanın çalışma grubuna göre babaların yarısından fazlası vardiyalı çalışmaktadır. Türkiye’de nüfusun büyük bir kısmı vardiyalı çalıştığı için vardiyalı çalışma tipi uyku bozukluğu için risk altında olduğu görülmektedir. Düzensiz çalışma saatlerinin bireyler üzerinde birçok bedensel ve ruhsal sonuçları olmakta ve tükenmişlik düzeylerini artırmaktadır (Özdemir vd., 2018). Ebeveynlerin yaşadıkları uyku bozukluklarının, ebeveyn tükenmişliği riskini artırdığı yönünde farklı çalışmalarda da görülmektedir (Aunola vd., 2020). Birçok çalışma, çocuklarla birlikte zaman geçirme süresinin, ebeveyn tükenmişliğini pozitif yönde etkilediğini göstermektedir (Jaramillo vd., 2016; Stanculescu vd., 2020; Hamvai vd., 2022).

Hamvai vd., (2022) yaptıkları çalışmada, ebeveynlerin kendileri için harcadıkları zaman ve uyku için harcadıkları zaman ile tükenmişlik arasında negatif yönde ilişki bulmuştur. Bu sonuç ebeveynlerin kendileri için zaman ayırmasının önemini de yansıtmaktadır.

Ancak bu araştırmanın sonuçlarına göre vardiyalı çalışan babalar, çocuklarına karşı daha az bıkkınlık duygusu yaşamaktadır. Bu durumun nedeninin, çalışma saatleri düzenli olan babaların, çocuklarıyla daha fazla zaman geçirmeleri nedeniyle daha fazla bıkkın hissetmeleri olabilir. Vardiyalı çalışan babalar, çocuklarıyla daha az zaman geçirmeleri ve çalışma saatlerindeki düzensizlik nedeniyle çocuklarını daha az görebildikleri için daha az bıkkın hissediyor olabilirler.

5.3.8. Babaların Yaşına Göre İncelenmesi

Araştırma bulgularına göre babaların ETD'nin duygusal tükenme, önceki ebeveyn benliği ile karışıklık, bıkkınlık duygusu, duygusal mesafe alt boyutundan almış olduğu puanlar ve ebeveyn tükenmişliği ölçeğinin toplamından almış olduğu puanlar kendi yaşına göre anlamlı farklılık göstermemektedir.

Ancak literatürde ebeveyn tükenmişliğinde yaşın rolüne ilişkin birçok çalışma, genç yaşın ebeveyn tükenmişliği için risk faktörü olduğunu göstermektedir (Kawamoto vd., 2018; Vigouroux ve Scola, 2018; Sorkkila ve Aunola, 2020). Sonuçlar, ebeveynlerin yaşları gençleştikçe kendilerini daha bıkkın hissetmelerine rağmen bildirilen ebeveynlik başarı hislerinin daha yüksek olduğunu göstermiştir (Vigouroux ve Scola, 2018). Genç ebeveynler ve küçük yaşta çocuğu olan ebeveynler arasında duygusal tükenme düzeyinin, daha büyük yaştaki ebeveynler ve daha büyük yaşta çocukları olan ebeveynlere göre daha yüksek olduğu gösterilmiştir (Vigouroux ve Scola, 2018). Sorkkila ve Aunola, (2020) da genç ebeveynlerin tükenmişliğe karşı daha dirençsiz olmasının nedeninin gençlerin özgürlük ihtiyacından kaynaklandığını belirtmektedir. Yaşı büyük ebeveynler (45 yaş üzeri) daha genç ebeveynlere göre, daha fazla ebeveyn başarısında verimsizlik duygusu yaşamaktadır (Vigouroux ve Scola, 2018). Yönel (2021) tarafından yapılan çalışmada da benzer sonuçlara rastlanmıştır. Araştırmada, 30 yaş ve altı ebeveynlerin duygusal uzaklaşma ve ebeveyn benliğinde zıtlık

düzeylerinin, 41 yaş ve üzeri yaş arasında olan ebeveynlerin duygusal uzaklaşma ve ebeveyn benliğinde zıtlık düzeylerinden daha yüksek olduğu bulunmuştur. Gerain ve Zech'in (2018) araştırmasına göre daha ileri yaştaki ebeveynler daha az ebeveyn tükenmişliği bildirirken; daha fazla ebeveyn başarısızlığı bildirmiştir. Yaşın ebeveyn tükenmişliğini etkilemediğini gösteren çalışmalar da bulunmaktadır (Jaramillo vd., 2016; Furutani vd., 2020).

Ancak bu çalışmada, yaşın tükenmişlik üzerindeki etkisine dair bir bulguya rastlanmamıştır. Çalışmaya katılan babaların, çocukları için farklı bir ortama gelip tez çalışması yapmayı kabul etmeleri, bu babaların çocuklarıyla vakit geçirmek için özen gösteren babalar olduğunu gösteriyor olabilir. Bu nedenle babaların tükenmişlik düzeylerinin yüksek olmaması sebebiyle yaş faktörünün etkisi ile ilgili bir sonuca ulaşılammış olduğu söylenebilir.

BÖLÜM 6

SONUÇ VE ÖNERİLER

6.1. SONUÇLAR

Araştırma bulgularına ait baba tükenmişliği ve baba-çocuk tükenmişliği arasındaki ilişkiye ait sonuçlar aşağıda verilmiştir.

- Babaların ebeveyn tükenmişliği ölçeğinin, duygusal tükenme alt boyutu ile duyarlılık, cesaretlendirme, öğretme alt puanlarıyla PICCOLO toplam puanı arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur.
- Babaların ebeveyn tükenmişliği ölçeğinin, önceki ebeveyn benliği ile karışıklık alt boyutundan almış olduğu puanların; PICCOLO ölçeğinin duyarlılık alt boyutu puanlarıyla arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur.
- Babaların ebeveyn tükenmişliği ölçeğinin, duygusal mesafe alt boyutundan almış olduğu puanların, PICCOLO ölçeğinin duyarlılık alt boyutu puanlarıyla pozitif yönde ilişkili olduğu bulunmuştur.
- Babaların ebeveyn tükenmişliği ölçeğinin toplamından almış olduğu puanların; PICCOLO ölçeğinin duyarlılık, cesaretlendirme, öğretme alt boyut puanlarıyla PICCOLO toplam puanları arasında anlamlı ilişki bulunmuştur.
- Babaların PICCOLO ölçeğinin duyarlılık alt boyutundan almış oldukları puanlar ve toplam puanları, çocuğun cinsiyetine göre farklılık göstermektedir.
- Babaların PICCOLO ölçeğinin öğretme alt boyutundan almış olduğu puanlar çocuğun yaşına göre anlamlı farklılık göstermektedir. 2 yaşında çocuğu olan babalar, öğretme alt boyutunda, 1 yaşında çocuğu olan babalara göre daha yüksek puan almıştır.
- Babaların PICCOLO ölçeğinin duygusal yakınlık, duyarlılık, cesaretlendirme ve öğretme alt boyutlarından aldığı puanlar ile çocukların kardeş sahibi olma durumları arasında ilişki bulunmamıştır.

- Babaların PICCOLO ölçeğinin duygusal yakınlık, cesaretlendirme, öğretme alt boyutlarından ve PICCOLO toplamından almış olduğu puanlar, kendi öğrenim durumlarına göre anlamlı farklılık göstermektedir. İlköğretim ve lise mezunu olan babaların duygusal yakınlık, cesaretlendirme ve öğretme alt boyutu ortalamaları, üniversite ve lisansüstü mezunu olan babaların ortalamalarından düşük olduğu görülmüştür.
- Babaların PICCOLO ölçeğinin alt boyutları ile babaların gelir durumu arasında ilişki bulunmamıştır.
- Babaların PICCOLO ölçeğinin öğretme alt boyutundan almış olduğu puanlar babaların mesleki sınıfına göre anlamlı farklılık göstermektedir. Hizmet sınıfında çalışan babaların öğretme alt boyutu ortalamaları, sanayi sınıfında çalışan babaların sıra ortalamalardan yüksek olduğu bulunmuştur.
- Babaların duyarlılık, cesaretlendirme, öğretme alt boyutlarından ve PICCOLO almış olduğu puanlar vardiyalı çalışmalarına farklılık göstermektedir. Vardiyalı çalışan babaların duyarlılık, cesaretlendirme, öğretme alt boyutları ve toplam puanları, vardiyalı çalışmayan babaların ortalamalarına göre düşük olduğu görülmüştür.
- Babaların PICCOLO ölçeğinin öğretme alt boyutundan almış olduğu puanlar kendi yaşlarına göre anlamlı farklılık göstermektedir. Bulgulara göre 31 ila 35 yaş arasındaki babaların öğretme alt boyutu sıra ortalamaları, 36 ve üzeri yaştaki babaların ortalamalarından anlamlı düzeyde yüksek olduğu görülmüştür.
- Babaların ebeveyn tükenmişliği ölçeğinin alt boyutlarından aldıkları puanlar, çocukların cinsiyetlerine göre anlamlı farklılık göstermemektedir.
- Babaların ebeveyn tükenmişliği ölçeğinin alt puanlarından aldıkları puanlar, çocuklarının yaşına göre anlamlı farklılık göstermemektedir.
- Babaların ebeveyn tükenmişliği ölçeğinin alt boyutlarından aldıkları puanlar, kardeş sayısına göre anlamlı farklılık göstermemektedir.
- Babaların ebeveyn tükenmişliği ölçeğinin önceki ebeveyn benliği ile karşıtlık alt boyutundan almış olduğu puanlar ve toplam puanları, eşlerinin öğrenim durumlarına göre anlamlı farklılık göstermektedir. Eşleri ilköğretim ve lise mezunu olan babaların, önceki ebeveyn benliği ile karşıtlık alt boyutu ortalamalarının, eşleri üniversite ve lisansüstü mezunu olan babaların ortalamalarından düşük olduğu görülmüştür.

- Babaların ebeveyn tükenmişliği ölçeğinin alt boyutlarından aldığı puanlar, kendi öğrenim durumuna göre anlamlı farklılık göstermemektedir.
- Babaların önceki ebeveyn benliği ile karışıklık, bıkkınlık, duygusal mesafe alt boyutlarından ve toplamdan almış olduğu puanlar, ailenin algılanan gelir durumuna göre anlamlı farklılık göstermektedir. Düşük ve orta gelire sahip olduğunu düşünen babaların önceki ebeveyn benliği ile karışıklık, bıkkınlık, duygusal mesafe alt boyutları puan ortalamaları ve toplam puanları, yüksek gelire sahip olduğunu düşünen babaların ortalamalarından yüksektir.
- Babaların ebeveyn tükenmişliği ölçeğinin alt puanlarından aldıkları puanlarla mesleki sınıfları arasında ilişki bulunmamıştır.
- Babaların ebeveyn tükenmişliği ölçeğinin bıkkınlık alt puanları ile vardiyalı çalışma durumları arasında ilişki bulunmuştur. Vardiyalı çalışan babaların bıkkınlık duygusu alt boyutu ortalamaları, vardiyalı çalışmayan babaların ortalamalarından düşük olduğu görülmüştür.
- Babaların ebeveyn tükenmişliği ölçeğinin alt boyutlarından aldıkları puanların, kendi yaşına göre anlamlı farklılık göstermediği bulunmuştur.

6.2. ÖNERİ

Aşağıda yapılan literatür taraması ve araştırma bulguları ışığında ebeveynler, araştırmacılar ve işverenler için öneriler bulunmaktadır.

6.2.1. Ebeveynler İçin Öneriler

Oyun oynamanın öneminden hareketle, ailede babalar ve bebeklerin daha fazla bir arada oyun paylaşımında bulunmasını sağlayacak şekilde fırsatlar oluşması sağlanabilir.

Ebeveyn tükenmişliği duyarlı ebeveynleri birçok açıdan olumsuz etkileyen bir durumdur. Bu nedenle, tükenmişlik yaşayan ebeveynlerin olumsuz duygular yaşadıklarını fark ettikleri zaman uzman kişilere başvurması önemlidir.

Ebeveynlerin çocuklarla zaman geçirmesi, her zaman onların yanında olması güzel duygular yaşatır. Ancak tükenme durumu yaşanmadan önce ebeveynlerin de farklı aktiviteler yapabilecekleri kendilerine ait zamanların olması gerektiği unutulmamalıdır.

6.2.2. Araştırmacılar İçin Öneriler

Bu araştırmaya göre öğrenim düzeyi düşük ve vardiyalı çalışan babaların çocukları ile etkileşim durumları göz önüne alındığında müdahale çalışmaları planlanırken yapılacak çalışmalarda bu kriterler özellikle dikkate alınabilir.

PICCOLO'nun, pozitif ebeveynliği ve hassas disiplini desteklemek için erken müdahale programlarında kullanılması önerilmektedir.

Babalar, erken müdahale programlarına ve ebeveynlikle ilgili çalışmalara daha çok dahil edilmelidir.

Mizaç ve ebeveyn oyunculuğunun ebeveyn-çocuk etkileşiminin niteliğini etkilediği düşünüldüğünde bu konularda daha çok araştırma yapılabilir.

Bu araştırmada 1-3 yaşları arasındaki çocuklar araştırmaya dahil edilmiştir. Yapılacak olan çalışmalarda farklı yaş grupları üzerinde araştırma yapılabilir.

Çalışmaya katılan babaların, tükenmişlik durumlarının ve etkileşim kalitesinin, çocuklarının gelişimi üzerindeki uzun vadeli etkisini incelemek için ilkökul döneminde ve ergenlik döneminde de çalışmalar gerçekleştirilebilir.

Ailede yaşayan diğer bireyleri de desteklemek için aynı anda katılabilecekleri bütüncül eğitim programları düzenlenebilir (Kardeşler, büyükanneler, büyükbabalar vd.).

Babaların etkileşim kalitesini etkileyen özel durumları belirlemek için (çocukların cinsiyeti, kardeş sayısı ve kardeş sırası vb.) çok çocuklu ailelerdeki çocukların hepsiyle çalışmalar yapılabilir.

6.2.3. Kurum ve Kuruluşlar İçin Öneriler

Sağlık Ocaklarında, Sağlıklı Hayat Merkezlerinde, Hastanelerde ebeveyn tükenmişliği sendromu yaşayan ebeveynlere erken müdahalede bulunabilmek için ebeveyn tükenmişliği sendromu testleri rutin olarak uygulanabilir.

Aile Sosyal Politikalar Bakanlığına Bağlı Kurum ve Kuruluşlarda erken müdahale programları kapsamında “Gelişimsel Ebeveynlik” modeli çalışılabilir.

Okullarda, yaygın eğitim veren kurumlarda, belediyelerde küçük yaşlardan itibaren baba katılımını ve baba-çocuk etkileşiminin niteliğini artırmaya yönelik “Gelişimsel Ebeveynlik” programı çalışmaları yapılabilir.

Çocuk doğmadan önce ve doğduğu zamandan itibaren baba katılımının ve baba-çocuk etkileşiminin önemi ile ilgili rutin müdahale çalışmaları yapılabilir.

Baba katılımının çocuk gelişimindeki önemi göz önüne alındığında hem özel sektörde hem de kamu sektöründe baba-çocuk ilişkisini güçlendirmek üzere seminerler ve eğitim çalışmaları yapılabilir. Bu konuyu desteklemek için yasal temeli olan özel uygulamalar geliştirilebilir.

Tükenmiş ebeveynler için ebeveynlerin duygularını ve hayatındaki zorlukları ifade edebilecekleri güvenli ortamlarda terapötik tutumlar kullanılarak görüşmeler yapılabilir.

KAYNAKLAR

Amodia-Bidakowska, A., Lavery, C., & Ramchandani, P. G. (2020). Father-child play: A systematic review of its frequency, characteristics and potential impact on children's development. *Developmental Review, 57*, 100924.

Anderson S. (2012). "Dads' parent interactions with children-checklist of observations linked to outcomes (piccolo-d): developing an observational measure of father-child interaction". Tez. *Utah State University*.

Anderson, S., Roggman, L. A., Innocenti, M. S., & Cook, G. A. (2013). Dads' parenting interactions with children: Checklist of observations linked to outcomes (PICCOLO-D). *Infant Mental Health Journal, 34*(4), 339-351.

Anderson, S., Qiu, W., & Wheeler, S. J. (2017). The quality of father-child rough-and-tumble play and toddlers' aggressive behavior in China. *Infant Mental Health Journal, 38*(6), 726-742.

Arabacı, N., & Ömeroğlu, E. (2013). 48-72 Aylık Çocuğa Sahip Anne-Babaların Çocukları ile İletişimlerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, (30)*, 41-53.

Arıkan, G., Üstündağ-Budak, A. M., Akgün, E., Mikolajczak, M., & Roskam, I. (2020). Validation of the Turkish version of the Parental Burnout Assessment (PBA). *New Directions for Child and Adolescent Development, 2020*(174), 15-32.

Artz, S., Jackson, M. A., Rossiter, K. R., Nijdam-Jones, A., Géczy, I., & Porteous, S. (2014). A comprehensive review of the literature on the impact of exposure to intimate partner violence for children and youth. *International Journal of Child, Youth and Family Studies, 5* (4), 493-587. <https://doi.org/10.18357/ijcyfs54201413274>.

Aunola, K., Sorkkila, M., & Tolvanen, A. (2020). Validity of the Finnish version of the Parental Burnout Assessment (PBA). *Scandinavian Journal of Psychology, 61*(5), 714-722.

Ayar, G., Köksal, T., Kurt, F., Uzun, A. K., Çakır, B. Ç., Bayoğlu, B., & Yalçın, S. S. (2020). Mother-child interaction and the development status of children who have been accidentally poisoned. *The Turkish Journal of Pediatrics, 62*(1), 61-67.

Bayoğlu, B., Unal, Ö., Elibol, F., Karabulut, E., & Innocenti, M. S. (2013). Turkish validation of the PICCOLO (Parenting interactions with children: checklist of observations linked to outcomes). *Infant Mental Health Journal, 34*(4), 330-338.

Bernier, A., Carlson, S. M., & Whipple, N. (2010). From external regulation to self-regulation: Early parenting precursors of young children's executive functioning. *Child development, 81*(1), 326-339.

Bilgin, S., & Gozum, S. (2009). Reducing burnout in mothers with an intellectually disabled child: an education programme. *Journal of Advanced Nursing, 65*(12), 2552-5261.

Blanchard, M. A., Roskam, I., Mikolajczak, M., & Heeren, A. (2021). A network approach to parental burnout. *Child Abuse and Neglect, 111*, 104826. <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2020.104826>

Boehler, V., Harrison, M. J., & Magill-Evans, J. (2003). Father-child teaching interactions: The relationship to father involvement in caregiving. *Journal of Pediatric Nursing, 18*(1), 46-51.

Brassell, A. A., Rosenberg, E., Parent, J., & Rough, J. N. (2016). Parent's psychological flexibility: associations with parenting and child psychosocial well-being. *Journal of Contextual Behavioral Science, 5*(2), 111–120. <https://doi.org/10.1016/j.jcbs.2016.03.001>.

Brianda, M. E., Roskam, I., and Mikolajczak, M. (2020). Hair cortisol concentration as a biomarker of parental burnout. *Psychoneuroendocrinology, 117*, 104681.

Burke, K., & Moore, S. (2015). Development of the parental psychological flexibility questionnaire. *Child Psychiatry & Human Development, 46*(4), 548–557. <https://doi.org/10.1007/s10578-014-0495-x>.

Büyüköztürk, Ş. (2018). Sosyal Bilimler için Veri Analizi El Kitabı. (24.baskı) Ankara: Pegem Akademi.

Büyüköztürk, Ş., Çakmak-Kılıç, E., Erkan-Akgün, Ö., Karadeniz, Ş. Ve Demirel F. (2020). Eğitimde Bilimsel Araştırma Yöntemleri. (29. Baskı) Ankara: Pegem Akademi.

Cabrera, N. J., Shannon, J. D., & Tamis-LeMonda, C. (2007). Fathers' influence on their children's cognitive and emotional development: From toddlers to pre-K. *Applied Development Science, 11*(4), 208-213.

Cabrera, N. J., Shannon, J. D., & La Taillade, J. J. (2009). Predictors of coparenting in Mexican American families and links to parenting and child social emotional development. *Infant Mental Health Journal: Official Publication of the World Association for Infant Mental Health, 30*(5), 523-548.

Cabrera, N. J., & Roggman, L. (2017). Father play: Is it special?. *Infant mental health journal, 38*(6), 706-708.

Cabrera, N. J. (2020). Father involvement, father-child relationship, and attachment in the early years. *Attachment & human development, 22*(1), 134-138.

- Carlson, S. M. (2009). Social origins of executive function development. *New directions for child and adolescent development*, 2009(123), 87-98.
- Chazan-Cohen, R., Raikes, H., Brooks-Gunn, J., Ayoub, C., Pan, B. A., Kisker, E. E., Lori Roggman, and Fuligni, A. S. (2009). Low-income children's school readiness: Parent contributions over the first five years. *Early Education and Development*, 20(6), 958-977.
- Chen, X., Allen, J. L., Flouri, E., Cao, X., & Hesketh, T. (2023). Parent-Child Communication About Educational Aspirations: Experiences of Adolescents in Rural China. *Journal of Child and Family Studies*, 1-13.
- Cheng, H., Liu, X., Li, Y., & Li, Y. (2021). Is parenting a happy experience? Review on parental burnout. *Psychol. Dev. Educ*, 37, 146-152.
- Chiodini, I., Ramos-Rivera, A., Marcus, A. O., & Yau, H. (2019). Adrenal hypercortisolism: a closer look at screening, diagnosis, and important considerations of different testing modalities. *Journal of the Endocrine Society*, 3(5), 1097-1109.
- Chiarello, L. A., Huntington, A., & Huntington, A. (2006). A comparison of motor behaviors, interaction, and playfulness during mother-child and father-child play with children with motor delay. *Physical & occupational therapy in pediatrics*, 26(1-2), 129-151.
- Cohen, J. (1988). *Statistical power Analysis for the behavioral sciences*. New York: Academic Press.
- Demerouti, E., Bakker, AB, Nachreiner, F., & Schaufeli, WB (2001). *The job demands-resources model of burnout*. *Journal of Applied Psychology*, 86(3), 499-512.
- Deleuze, J., Rochat, L., Romo, L., Van der Linden, M., Achab, S., Thorens, G., ... & Billieux, J. (2015). Prevalence and characteristics of addictive behaviors in a community sample: A latent class analysis. *Addictive behaviors reports*, 1, 49-56.
- Diamond, A. (2013). Executive functions. *Annual review of psychology*, 64, 135-168.
- Dinç, T. (2021). Ebeveyn tükenmişliği, ebeveyn stresi ve ilişkisel yılmazlığın sosyo-demografik değişkenler açısından incelenmesi (Master's thesis, Ufuk Üniversitesi).
- Denissen, J. J., Van Aken, M. A., & Dubas, J. S. (2009). It takes two to tango: How parents' and adolescents' personalities link to the quality of their mutual relationship. *Developmental psychology*, 45(4), 928.
- Durtschi, J. A., Soloski, K. L., & Kimmes, J. (2017). The dyadic effects of supportive coparenting and parental stress on relationship quality across the transition to parenthood. *Journal of Marital and Family Therapy*, 43, 308-321.

- Dumas, J. E., Nissley, J., Nordstrom, A., Smith, E. P., Prinz, R. J., & Levine, D. W. (2005). Home chaos: Sociodemographic, parenting, interactional, and child correlates. *Journal of Clinical Child and Adolescent Psychology, 34*(1), 93-104.
- Edú-Valsania, S., Laguía, A., & Moriano, J. A. (2022). Burnout: A review of theory and measurement. *International Journal of Environmental Research and Public Health, 19*(3), 1780.
- Van Ee, E., Sleijpen, M., Kleber, R. J., & Jongmans, M. J. (2013). Father-involvement in a refugee sample: Relations between posttraumatic stress and caregiving. *Family Process, 52*(4), 723-735.
- Finch, J. F., Baranik, L. E., Liu, Y., & West, S. G. (2012). Physical health, positive and negative affect, and personality: A longitudinal analysis. *Journal of Research in Personality, 46*(5), 537-545.
- Furutani, K., Kawamoto, T., Alimardani, M., & Nakashima, K. I. (2020). Exhausted parents in Japan: Preliminary validation of the Japanese version of the Parental Burnout Assessment. *New Directions for Child and Adolescent Development, 2020*(174), 33-49.
- Gökdoğan, Ç., Korkmaz, N. H., & Derman, M. T. (2019). Otomotiv sanayinde üretim işçisi olarak çalışan babaların 5-6 yaş çocuklarının günlük yaşantısında oyunun yerine yönelik algıları. *Uluslararası Erken Çocukluk Eğitimi Çalışmaları Dergisi, 4*(1), 1-12.
- Grossmann, K., Grossmann, K. E., Fremmer-Bombik, E., Kindler, H., Scheuerer-Englisch, H., & Zimmermann, A. P. (2002). The uniqueness of the child–father attachment relationship: Fathers’ sensitive and challenging play as a pivotal variable in a 16-year longitudinal study. *Social development, 11*(3), 301-337.
- Gérain, P., & Zech, E. (2018). Does informal caregiving lead to parental burnout? Comparing parents having (or not) children with mental and physical issues. *Frontiers in Psychology, 9*, 884.
- Hakanen, J. J., Schaufeli, W. B., and Ahola, K. (2008). The job Demands-resources model: a three-year cross-lagged study of burnout, depression, commitment, and work engagement. *Work Stress 22*, 224–241. doi: 10.1080/02678370802379432.
- Hall, R. A. S., De Waard, I. E. M., Tooten, A., Hoffenkamp, H. N., Vingerhoets, A. J. J. M., & Van Bakel, H. J. A. (2014). From the father's point of view: How father's representations of the infant impact on father–infant interaction and infant development. *Early Human Development, 90*(12), 877-883.
- Hamvai, C., Hidegkuti, I., Vargha, A., & Konkoly Thege, B. (2022). Parental Burnout in Hungary-Development and psychometric evaluation of the Hungarian Parental Burnout Assessment (PBA-HUN). *European Journal of Mental Health, 17*(1), 47-61.
- Han, S., & Ko, K. (2021). Children’s Negative Emotionality, Mothers’ Depression, and Parental Warmth in Predicting Children’s School Readiness in Low-Income

Korean Families: The Role of Fathers' Positive Involvement. *Journal of Comparative Family Studies*, 52(3), 373-396.

Hansotte, L., Nguyen, N., Roskam, I., Stinglhamber, F., & Mikolajczak, M. (2021). Are all Burned Out Parents Neglectful and Violent? A Latent Profile Analysis. *Journal of Child and Family Studies*, 30(1), 158–168. <https://doi.org/10.1007/s10826-020-01850-x>.

Hayes, S. A., & Watson, S. L. (2013). The impact of parenting stress: A meta-analysis of studies comparing the experience of parenting stress in parents of children with and without autism spectrum disorder. *Journal of autism and developmental disorders*, 43, 629-642.

Hubert, S., & Aujoula, I. (2018). Parental burnout: When exhausted mothers open up. *Frontiers in Psychology*, 9, 1021. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2018.010>.

Innocenti, M. S., Roggman, L. A. and Cook, G. A. (2013). Observing parenting interactions with children with a disability. *Infant Mental Health Journal*, 34, 307-318.
Jaramillo, S., Moreno, S. and Rodriguez, V. (2016). Emotional burden in parents of children with trisomy 21: Descriptive study in a Colombian population. *Universitas Psychological*, 15(1), 29 – 38.

Jeon, H. J., Peterson, C. A., & DeCoster, J. (2013). Parent–child interaction, task-oriented regulation, and cognitive development in toddlers facing developmental risks. *Journal of Applied Developmental Psychology*, 34(6), 257-267.

Kalkışım, K. (2019). The relationship of children behavioral problems, parental burnout, emotion regulation strategies and mental health problems with each other (Master's thesis, Sosyal Bilimler Enstitüsü).

Kalaylı, A., Akduman, G. G., & Özyürek, A. Investigation of Factors Affecting the Child-Rearing Attitudes of Mothers and Fathers With Chaid Analysis. *IBAD Sosyal Bilimler Dergisi*, (14), 53-75.

Kawamoto, T., Furutani, K., & Alimardani, M. (2018). Preliminary validation of Japanese version of the Parental Burnout Inventory and its relationship with perfectionism. *Frontiers in Psychology*, 9, 970–979. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2018.00970>.

Kars, H. (2017). Özel gereksinimli çocuğu olan annelerin çocuklarıyla etkileşimlerinin ve ilişkilerinin incelenmesi (Master's thesis, Eğitim Bilimleri Enstitüsü).

Kılıç, S. (2016), Cronbach'ın alfa güvenirlik katsayısı. *Journal of Mood Disorders*, 6(1), 47-48.

Kılıç, T., & Ak H. (2017). Kamu ve özel hastanede çalışan personellerin tükenmişlik seviyelerinin karşılaştırılması. *Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 6(1), 72-79.

- Kırağ, N., & Çakır, İ. (2019). 0-6 yaş çocuğu olan babaların babalık rolü algısı ve ilişkili Faktörler. *Balıkesir Sağlık Bilimleri Dergisi*, 8(3), 117-122.
- Kırman, A., & Doğan, Ö. (2017). Anne-baba çocuk ilişkileri: bir meta-sentez çalışması. *Hacettepe University Faculty of Health Sciences Journal*, 4(1), 28-49.
- Kim, J. E., & Shin, N. (2014). Effects of playfulness, play support beliefs and parenting stress on intimate parenting in mothers of young children. *Korean journal of human ecology*, 23(4), 571-585.
- Kohlhoff, J., Morgan, S., Briggs, N., Egan, R., & Niec, L. (2021). Parent–Child Interaction Therapy with Toddlers: A community-based randomized controlled trial with children aged 14-24 months. *Journal of Clinical Child & Adolescent Psychology*, 50(3), 411-426.
- Lebert-Charron, A., Dorard, G., Boujut, E., & Wendland, J. (2018). Maternal burnout syndrome: Contextual and psychological associated factors. *Frontiers in psychology*, 9, 885. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2018.00885>.
- Lee, S., Chin, M., & Sung, M. (2021). Are Neighbors and Neighborhoods Still Important? Examining the Impact of Neighbors and Neighborhood Environments on Mothers' Parenting Stress. *Journal of Comparative Family Studies*, 52(3), 317-343.
- Lin, X. and Li, H. (2018). Parents' play beliefs and engagement in young children's play at home. *European Early Childhood Education Research Journal*, 26(2), 161-176.
- Lin, G. X., Szczygieł, D., Hansotte, L., Roskam, I., & Mikolajczak, M. (2021). Aiming to be perfect parents increases the risk of parental burnout, but emotional competence mitigates it. *Current Psychology*, 1-9.
- Lindström, C., Åman, J., & Norberg, A. L. (2010). Increased prevalence of burnout symptoms in parents of chronically ill children. *Acta paediatrica*, 99(3), 427-432.
- Lindström, C., Åman, J., & Norberg, A. L. (2011). Parental burnout in relation to sociodemographic, psychosocial and personality factors as well as disease duration and glycaemic control in children with Type 1 diabetes mellitus. *Acta Paediatrica*, 100(7), 1011-1017.
- Lindstedt, J., Korja, R., Vilja, S., & Ahlqvist-Björkroth, S. (2021). Fathers' prenatal attachment representations and the quality of father–child interaction in infancy and toddlerhood. *Journal of Family Psychology*, 35(4), 478.
- Marsh, H. W., Nagengast, B., & Morin, A. J. (2013). Measurement invariance of big-five factors over the life span: ESEM tests of gender, age, plasticity, maturity, and la dolce vita effects. *Developmental psychology*, 49(6), 1194.

Marjanovič-Umek, L., & Fekonja-Peklaj, U. (2017). The roles of child gender and parental knowledge of child development in parent-child interactive play. *Sex Roles*, 77, 496-509.

Meeussen, L. ve Laar, C. V. (2018) . Feeling pressure to be a perfect mother relates to parental burnout and career ambitions. *Frontiers in Psychology*, 9, 2113. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2018.021>

Memis, K. D., ve Gürsoy, F. Annelerin Oyun ve Oyun Materyallerine İlişkin Düşünceleri ile Çocuğuyla Etkileşimli Oyun Oynama Davranışlarının İncelenmesi. *İstanbul Gelişim Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, (17), 540-557.

Menashe-Grinberg, A. & Atzaba-Poria, N. (2017). Mother-child and father-child play interaction: The importance of parental playfulness as a moderator of the links between parental behavior and child negativity. *Infant mental health journal*, 38(6), 772-784.

Mikolajczak, M., Raes, M. E., Avalosse, H., & Roskam, I. (2017). Exhausted parents: Sociodemographic, child-related, parent-related, parenting and family-functioning correlates of parental burnout. In *Key Topics in Parenting and Behavior* (pp. 57-69).

Mikolajczak, M., & Roskam, I. (2018). A theoretical and clinical framework for parental burnout: The balance between risks and resources (BR2). *Frontiers in psychology*, 9, 886.

Mikolajczak, M., Brianda, M. E., Avalosse, H., & Roskam, I. (2018). Consequences of parental burnout: Its specific effect on child neglect and violence. *Child Abuse & Neglect*, 80, 134-145. <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2018.03.025>

Mikolajczak M.ve Roskam I. (2019). “Ebeveynlerde Tükenmişlik Kaçınmanın ve Kurtulmanın Yolları”. Çeviri Editörü, Can Belge. *İletişim Yayınları*, İstanbul. (1-198).

Mikolajczak M., Gross J. J., Roskam I. (2019) Parental burnout: what is it, and why does it matter? *Clin. Psychol. Sci.* 7, 1319-1329.

Mikolajczak, M. et al. (2020) Is parental burnout distinct from job burnout and depressive symptomatology? *Clin. Psychol. Sci.* 8, 673-689.

Mikolajczak, M., Gross, J. J., & Roskam, I. (2021). Beyond job burnout: Parental burnout!. *Trends in Cognitive Sciences*, 25(5), 333-336.

Mousavi, S. F., Mikolajczak, M., & Roskam, I. (2020). Parental burnout in Iran: Psychometric properties of the Persian (Farsi) version of the Parental Burnout Assessment (PBA). *New Directions for Child and Adolescent Development*, 2020(174), 85-100.

Nath, S., Russell, G., Kuyken, W., Psychogiou, L., & Ford, T. (2016). Does father-child conflict mediate the association between fathers' postnatal depressive symptoms and children's adjustment problems at 7 years old?. *Psychological medicine*, 46(8), 1719-1733.

Norberg, A. L. (2007). Burnout in Mothers and Fathers of Children Surviving Brain Tumour. *Journal of Clinical Psychology in Medical Settings*, 14(2), 130– 137. <https://doi.org/10.1007/s10880-007-9063-x>.

Norberg, A. L., Mellgren, K., Winiarski, J., & Forinder, U. (2014). Relationship between problems related to child late effects and parent burnout after pediatric hematopoietic stem cell transplantation. *Pediatric transplantation*, 18(3), 302-309. <https://doi.org/10.1111/petr.12228>.

Norberg, A. L., & Steneby, S. (2009). Experiences of parents of children surviving brain tumour: a happy ending and a rough beginning. *European Journal of Cancer Care*, 18(4), 371-380.

Oğuz, H., & Sönmez, N. (2018). Otizmlı çocuğa sahip ailelerde anne-çocuk ve baba-çocuk etkileşiminin incelenmesi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 19(1), 55-77.

Olhaberry, M. P., León, M. J., Coo, S., Barrientos, M., & Pérez, J. C. (2022). An explanatory model of parental sensitivity in the mother–father–infant triad. *Infant Mental Health Journal*, 43(5), 714-729.

Özdemir, P. G., Ökmen, A. C., & Yılmaz, O. (2018). Vardiyalı çalışma bozukluğu ve vardiyalı çalışmanın ruhsal ve bedensel etkileri. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 10(1), 71-83.

Öztürk, E. D., & Aksoy, A. B. (2019). Baba ve Bebek Etkileşim Düzeylerinin Demografik Değişkenler Açısından İncelenmesi. *IBAD Sosyal Bilimler Dergisi*, (5), 479-496.

Özyürek, A. (2015). Okul öncesi çocukların sosyal beceri düzeyleri ile anne tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Milli Eğitim Dergisi*, 45(206), 106-120.

Park, S., & No, B. (2021). An Analysis of Latent Profiles of Father-Child Interaction: Classification Predictors and Differences in Children's Socio-Emotional Development. *Journal of Comparative Family Studies*, 52(3), 424-446.

Park, L. E., Lin, G. X., Chang, Y. H., O'Brien, C., & Ward, D. E. (2022). Burning the candle at both ends: The role of financial contingency of self-worth and work-family conflict on job and parental well-being. *Personality and Individual Differences*, 199, 111824.

Panter-Brick, C., Burgess, A., Eggerman, M., McAllister, F., Pruett, K., & Leckman, J. F. (2014). Practitioner review: engaging fathers—recommendations for a game change in parenting interventions based on a systematic review of the global evidence. *Journal of child psychology and psychiatry*, 55(11), 1187-1212.

Pedersen, D. E. (2012). The good mother, the good father, and the good parent: Gendered definitions of parenting. *Journal of feminist family therapy*, 24(3), 230-246.

- Ping, Y., Wang, W., Li, Y., & Li, Y. (2022). Fathers' parenting stress, parenting styles and children's problem behavior: The mediating role of parental burnout. *Current Psychology*, 1-13.
- Prandstetter, K., Murphy, H., & Foran, H. M. (2022). The role of intimate partner violence, couple dissatisfaction and parenting behaviors in understanding parental burnout. *Journal of child and family studies*, 32(1), 343-355.
- Prinzle, P., Stams, G. J. J., Deković, M., Reijntjes, A. H., & Belsky, J. (2009). The relations between parents' Big Five personality factors and parenting: A meta-analytic review. *Journal of personality and social psychology*, 97(2), 351.
- Ramchandani, P. G., Domoney, J., Sethna, V., Psychogiou, L., Vlachos, H., & Murray, L. (2013). Do early father–infant interactions predict the onset of externalising behaviours in young children? Findings from a longitudinal cohort study. *Journal of child psychology and psychiatry*, 54(1), 56-64.
- Rocha, N. A. C. F., Dos Santos Silva, F. P., Dos Santos, M. M., and Dusing, S. C. (2020). Impact of mother–infant interaction on development during the first year of life: A systematic review. *Journal of Child Health Care*, 24(3), 365-385.
- Roggman, L. A., Cook, G. A., Innocenti, M. S., Jump Norman, V., & Christiansen, K. (2013). Parenting interactions with children: Checklist of observations linked to outcomes (PICCOLO) in diverse ethnic groups. *Infant Mental Health Journal*, 34(4), 290-306.
- Roskam, I., Raes, M. E., & Mikolajczak, M. (2017). Exhausted parents: Development and preliminary validation of the parental burnout inventory. *Frontiers in psychology*, 163. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2017.001>.
- Roskam, I., Brianda, M. E., & Mikolajczak, M. (2018). A step forward in the conceptualization and measurement of parental burnout: The Parental Burnout Assessment (PBA). *Frontiers in psychology*, 9, 758.
- Roskam, I., & Mikolajczak, M. (2020). Gender differences in the nature, antecedents and consequences of parental burnout. *Sex Roles*, 83(7-8), 485-498.
- Saavedra Rionda, I., Cortés-García, L., & de la Villa Moral Jiménez, M. (2021). The Role of Burnout in the Association between Work-Related Factors and Perceived Errors in Clinical Practice among Spanish Residents. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 18(9), 4931.
- Saliez, Z., Vandeuken, A., Roskam, I., & Mikolajczak, M. (2022). Are parents of intellectually gifted child (ren) at higher, lower or equal risk for parental burnout?. *Frontiers in Psychiatry*, 13, 2614.
- Sánchez-Rodríguez, R., Perier, S., Callahan, S., & Séjourné, N. (2019). Revue de la littérature relative au burnout parental. *Canadian Psychology/Psychologie Canadienne*, 60(2), 77.

- Sarrionandia-Pena, A. (2019). Effect size of parental burnout on somatic symptoms and sleep disorders. In *Psychotherapy and Psychosomatics* (Vol. 88, pp. 111-112).
- Schofield, T. J., Conger, R. D., Donnellan, M. B., Jochem, R., Widaman, K. F., & Conger, K. J. (2012). Parent personality and positive parenting as predictors of positive adolescent personality development over time. *Merrill-Palmer quarterly (Wayne State University. Press)*, 58(2), 255.
- Sethna, V., Perry, E., Domoney, J., Iles, J., Psychogiou, L., Rowbotham, N. E., ... & Ramchandani, P. G. (2017). Father-child interactions at 3 months and 24 months: Contributions to children's cognitive development at 24 months. *Infant mental health journal*, 38(3), 378-390.
- Shannon, J. D., Tamis-LeMonda, C. S., and Margolin, A. (2005). Father involvement in infancy: Influences of past and current relationships. *Infancy*, 8(1), 21-41.
- Schneider, M., Falkenberg, I., & Berger, P. (2022). Parent-Child Play and the Emergence of Externalizing and Internalizing Behavior Problems in Childhood: A Systematic Review. *Frontiers in Psychology*, 2175.
- Skinner, A. T., Gurdal, S., Chang, L., Oburu, P., & Tapanya, S. (2022). Dyadic coping, parental warmth, and adolescent externalizing behavior in four countries. *Journal of Family Issues*, 43(1), 237-258.
- Sorkkila, M., & Aunola, K. (2020). Risk Factors for Parental Burnout among Finnish Parents : The Role of Socially Prescribed Perfectionism. *Journal of Child and Family Studies*, 29(3), 648-659.
- Stănculescu, E., Roskam, I., Mikołajczak, M., Muntean, A., & Gurza, A. (2020). Parental burnout in Romania: Validity of the Romanian version of the parental burnout assessment (PBA-RO). *New Directions for Child and Adolescent Development*, 2020(174), 119-136.
- Tamis-LeMonda, C. S., Shannon, J. D., Cabrera, N. J., & Lamb, M. E. (2004). Fathers and mothers at play with their 2-and 3-year-olds: Contributions to language and cognitive development. *Child development*, 75(6), 1806-1820.
- Tayan, E., Gedik, S. D., Morkoyunlu, Z., Sözbilir, M., & Konyalıoğlu, A. C. (2019). Ebeveyn-çocuk ilişkisi konulu makaleler: Tematik içerik analizi çalışması. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 20, 1183-1208.
- Telli, A. A., & Özkan, H. (2016). 3-6 yaş grubu çocuğu olan babaların babalık rolü algısı ve etkileyen faktörlerin belirlenmesi. *İzmir Dr. Behçet Uz Çocuk Hastanesi Dergisi*, 6(2), 127-134.
- Towe-Goodman, N. R., Willoughby, M., Blair, C., Gustafsson, H. C., Mills-Koonce, W. R., & Cox, M. J. (2014). Fathers' sensitive parenting and the development of early executive functioning. *Journal of Family Psychology*, 28(6), 867.

Uludağlı, N. P. (2017). Baba katılımında etkili faktörler ve baba katılımının baba, anne ve çocuk açısından yararları. *Türk Psikoloji Yazıları*, 20(39), 70-88.

Uygun, N., & Kozikoğlu, İ. (2020). Çocukları okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden ebeveynlerin tutumlarının incelenmesi. *MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9(3), 1494-1507.

Wang, W., Liu, X., Wang, S., Li, Y., & Li, Y. (2022). Personality Traits and Parental Burnout Among Fathers: A Moderated Mediation Model. *Journal of Child and Family Studies*, 1-11.

Van Ee, E., Sleijpen, M., Kleber, R. J., & Jongmans, M. J. (2013). Father-involvement in a refugee sample: Relations between posttraumatic stress and caregiving. *Family Process*, 52(4), 723-735.

Van Bakel, H. J. A., Van Engen, M. L. & Pete. P. (2018). Validity of the parental burnout inventory among Dutch employee. *Frontiers in Psychology*. 9, 697. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2018.006>

Vigouroux, S. L., Scola, C., Raes, M.-E., Mikolajczak, M., & Roskam, I. (2017). The big five personality traits and parental burnout: Protective and risk factors. *Personality and Individual Differences*, 119, 216–219. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2017.07.023>.

Vigouroux, S. L., & Scola, C. (2018). Differences in parental burnout: Influence of demographic factors and personality of parents and children. *Frontiers in psychology*, 9, 887.

Vigouroux, S. L., Charbonnier, E., & Scola, C. (2022). Profiles and age-related differences in the expression of the three parental burnout dimensions. *European Journal of Developmental Psychology*, 19(6), 885-904.

Vilaseca, R., Rivero, M., Bersabé, R. M., Cantero, M. J., Navarro-Pardo, E., Valls-Vidal, C., & Ferrer, F. (2019). Demographic and parental factors associated with developmental outcomes in children with intellectual disabilities. *Frontiers in psychology*, 10, 872.

Yönel, A., (2021). 3-6 yaş arası çocuğa sahip ebeveynlerin, öz-yeterlikleri, tükenmişlikleri ve çocuklarıyla olan iletişimleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. (Doktora Tezi). Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

İnternet: İstanbul Ticaret Borsası, “2021 Satın alma gücü Paritesi” https://www.istib.org.tr/resim/siteici/files/512_Satinalma%20Gücü%20Paritesi,%202021.pdf (21.06.2022).

EK AÇIKLAMALAR A.

TEST SONUÇLARI VE İZİNLER

EK 1. Kolmogorov Testi Sonuçları

1. Araştırma Sorusunun Yanıtlanması Amacıyla Gerçekleştirilen Kolmogorov Testi Sonuçları

Ölçek	Ebeveyn Tükenmişliği					PICCOLO				
Alt Boyut	Duygusal Tükenme (EX)	Önceki Ebeveyn Benliği ile Karşıtlık (CO)	Bıkmalık Duygusu (FU)	Duygusal Mesafe (ED)	Toplam	Duygusal Yakınlık	Duyarlılık	Cesaretlendirme	Öğretme	Toplam
	Genel**	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000

* $p > 0,05$ normal dağılım göstermektedir.

**Ölçekler arasındaki ilişki belirlenirken tüm ölçek puanları için $p > 0,05$ 'ten büyük olursa parametrik, küçük olursa nonparametrik testler yapılır.

***Ölçek puanlarının bir değişkene göre manidar farklılık gösterip göstermediği belirlenirken ölçek puanları bu değişkenin tüm kategorilerinde (gruplarında) $p > 0,05$ 'ten büyük olursa parametrik, küçük olursa nonparametrik testler yapılır.

2 ve 3.Araştırma Sorularının Yanıtlanması Amacıyla Gerçekleştirilen Kolmogorov Testi Sonuçları

Değişken	Ölçek	Ebeveyn Tükenmişliği					PICCOLO				
		Duygusal Tükenme (EX)	Önceki Ebeveyn Benliği ile Karşıtlık (CO)	Bıkkınlık Duygusu (FU)	Duygusal Mesafe (ED)	Toplam	Duygusal Yakınlık	Duyarlılık	Cesaretleendirme	Öğretme	Toplam
Cinsiyet***	Kız	,000	,000	,000	,000	,000	,004	,000	,000	,200*	,000
	Erkek	,005	,000	,000	,000	,001	,001	,000	,000	,000	,001
Kardeş Durumu***	Kardeşi Olmayanlar	,011	,000	,000	,000	,002	,001	,000	,000	,004	,000
	Kardeşi Olanlar	,000	,000	,000	,000	,000	,003	,000	,000	,143*	,032
Kardeş Durumu***	Yok	,011	,000	,000	,000	,002	,001	,000	,000	,004	,000
	1 ve 2 Kardeş	,000	,000	,000	,000	,000	,012	,000	,000	,198	,200*
	3 Kardeş	,200*	,044	,126*	,020	,200*	,200*	,000	,000	,200*	,137*
Anne Öğrenim Durumu***	İlköğretim ve Lise	,004	,000	,000	,001	,006	,021	,000	,000	,148*	,070*
	Üniversite ve Lisansüstü	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,003	,000
Baba Öğrenim Durumu***	İlköğretim ve Lise	,001	,000	,000	,000	,000	,200*	,000	,001	,087*	,008
	Üniversite ve Lisansüstü	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,038	,010
Ailenin Gelir Durumu***	Düşük ve Orta	,001	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,098*	,001
	Yüksek	,005	,000	,000	,000	,000	,030	,000	,000	,006	,001
Babanın Meslek Sınıfı***	Hizmet	,004	,000	,000	,000	,001	,000	,000	,000	,040	,029
	Sanayi	,000	,000	,000	,000	,000	,146*	,000	,000	,040	,001
Vardiyalı Çalışma Durumu***	Vardiyalı çalışıyorum	,000	,000	,000	,000	,000	,012	,000	,000	,000	,007
	Vardiyalı çalışmıyorum	,027	,000	,000	,001	,001	,001	,000	,000	,010	,200*
Anne Yaşı***	24-29	,010	,000	,000	,000	,001	,005	,000	,000	,178*	,021
	30-34	,001	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,005	,017
	35 ve üzeri	,200*	,066	,013	,077	,200*	,200*	,000	,014	,131*	,061
Baba Yaşı***	24-30	,004	,000	,026	,000	,001	,200*	,013	,008	,200*	,200*
	31-35	,030	,000	,000	,000	,008	,001	,000	,000	,001	,001
	36 ve üzeri	,001	,000	,000	,000	,003	,012	,000	,000	,078	,000
Evlilik Süresi***	2-5	,000	,000	,000	,000	,000	,010	,000	,000	,019	,013
	6-9	,088*	,000	,000	,002	,001	,014	,000	,000	,196*	,004
	10 ve üzeri	,200*	,026	,003	,200*	,200*	,142*	,000	,000	,189*	,178*

* $p > 0,05$ normal dağılım göstermektedir.

**Ölçekler arasındaki ilişki belirlenirken tüm ölçek puanları için $p > 0,05$ 'ten büyük olursa parametrik, küçük olursa nonparametrik testler yapılır.

***Ölçek puanlarının bir değişkene göre manidar farklılık gösterip göstermediği belirlenirken ölçek puanları bu değişkenin tüm kategorilerinde (gruplarında) $p > 0,05$ 'ten büyük olursa parametrik, küçük olursa nonparametrik testler yapılır.

EK 2. Kişisel Bilgi Formu

- ❖ Çocuğun Cinsiyeti: Kız () Erkek ()
- ❖ Çocuğun Yaşı: 1 () 2 () 3 ()
- ❖ Anne Öğrenim Durumu:
 - İlköğretim ()
 - Ortaöğretim ()
 - Lise ()
 - Üniversite (Önlisans/ Lisans) ()
 - Lisansüstü (Yüksek Lisans/ Doktora) ()
- ❖ Annenin Çalışma Durumu: Çalışıyor () Çalışmıyor ()
- ❖ Babanın Yaşı:
- ❖ Babanın Mesleği:
- ❖ Babanın Çalışma Durumu: Çalışıyor () Çalışmıyor ()
- ❖ Baba Öğrenim Durumu:
 - İlköğretim ()
 - Ortaöğretim ()
 - Lise ()
 - Üniversite (Önlisans/ Lisans) ()
 - Lisansüstü (Yüksek Lisans/ Doktora) ()
- ❖ Ailenin Algılanan Gelir Durumu: Düşük () Orta () İyi () Çok İyi ()
- ❖ Çocuğun Kardeş Durumu: Var () Yok () Kaç Kardeş:.....
- ❖ Çocuğun Doğum Sırası: İlk Çocuk () Ortanca () Son Çocuk ()
- ❖ Vardiyalı çalışıyor musunuz?
- ❖ İş yoğunluğu: Az Yoğun-Orta Yoğun-Çok Yoğun
- ❖ İş ağırlığı: Az Ağır- Orta Ağır- Çok Ağır

EK 3. Piccolo Kullanım Eğitimi

	Sertifika No / Certificate No 20230601 14/06/2023	
TÜRKİYE CUMHURİYETİ KARABÜK ÜNİVERSİTESİ SÜREKLİ EĞİTİM UYGULAMA ve ARAŞTIRMA MERKEZİ		REPUBLIC OF TÜRKİYE KARABUK UNIVERSITY CONTINUING EDUCATION APPLICATION AND RESEARCH CENTER
BAŞARI SERTİFİKASI GELİŞİMSEL EBEVEYNLİK UYGULAYICISI		CERTIFICATE of ACHIEVEMENT DEVELOPMENTAL PARENTING PRACTITIONER
Esra YAZGAN Kimlik No		Esra YAZGAN ID No
<i>Karabük Üniversitesi Sürekli Eğitim Uygulama ve Araştırma Merkezi (KABÜSEM) tarafından 03 - 04 Haziran 2023 tarihleri arasında düzenlenen 16 saatlik eğitimi başarı ile tamamlamış ve bu belgeyi almaya hak kazanmıştır.</i>		<i>has successfully completed the 16 hours training organized by Karabük University Continuing Education Application and Research Center (KABÜSEM) between 03 - 04 June 2023 and qualified for receiving this certificate.</i>
Doç. Dr. Gökhan SUR KABÜSEM Müdür V.	Prof. Dr. Şehnaz CEYLAN Bebek Kütüphanesi Kurucusu	Prof. Dr. Refik POLAT Karabük Üniversitesi Rektörü

EK 4. Ebeveyn Tükenmişliği Değerlendirmesi

ABT:	Yılda	Ayd:	Ayda	Haft:	Haft	Her	
	Hiçbir	Birka	1	Birka	Haft:	Birk	Her
	Zamanı	ç Kez	veya	ç Kez	da	Kez	Gü
			Daha		1		n
			Az				
Çocuklar, anne-babaları için önemli bir memnuniyet ve sevinç kaynağıdır. Aynı zamanda, çocuk sahibi olmak bazı anne-babalar için yıpratıcı olabilir (Bu çelişkili gibi görünse de hem çocuğunuzu sevmeniz hem de anne-babalık rolünüzden ötürü kendinizi bitkin hissetmeniz mümkündür).							
Aşağıdaki anket, anne-baba olarak yaşayabileceğiniz bu bitkinlik hissiyle ilgilidir. İfadelerin yanında yer alan derecelendirilmiş yanıtlardan size en yakın olanı seçiniz. Yanlış cevap yoktur. Eğer daha önce hiç böyle bir duygu hissetmediyseniz, “Hiçbir zaman” şıkkını seçin. Eğer bu duyguyu daha önce hissettiyseniz, bunu ne sıklıkta hissettiğinizi “Yılda birkaç kez” seçeneğinden “Her gün” seçeneğine kadar, sizi en iyi tanımlayacak şekilde işaretleyiniz.							
1. Anne-babalık rolümden (anne-baba olmaktan) o kadar çok yoruldum ki uyku bana asla yetmiyor.	0	1	2	3	4	5	6
2. Anne-baba olarak yolumu kaybetmiş gibi hissediyorum.	0	1	2	3	4	5	6
3. Anne-babalık rolüm (anne-baba olmak) beni tamamen bitiriyor.	0	1	2	3	4	5	6
4. Çocuğuma/çocuklarıma bakmaya hiç enerjim yok.	0	1	2	3	4	5	6
5. Çocuğuma/çocuklarıma eskiden olduğum gibi, iyi bir anne-baba olmadığımı düşünüyorum.	0	1	2	3	4	5	6
6. Anne-babalık rolüme (anne-baba olmaya) tahammül edemiyorum.	0	1	2	3	4	5	6

...

EK 5. Karabük Üniversitesi Etik Kurul Onayı

T.C.
KARABÜK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL ve BEŞERİ BİLİMLER ARAŞTIRMALARI ETİK KURULU
KARARLARI

TOPLANTI TARİHİ : 15.11.2022
TOPLANTI NO : 2022/08

Karabük Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Etik Kurulu toplanmış ve aşağıdaki kararı almıştır.

Karar 4:

28/09/2022 tarihli Prof. Dr. Şehnaz CEYLAN'ın Etik Kurul form ve ekleri görüşüldü.

Karabük Üniversitesi Öğretim Üyesi Prof. Dr. Şehnaz CEYLAN danışmanlığında yürütülen “**Baba - Çocuk Etkileşimi ve Baba Tükenmişliği Arasındaki İlişkinin İncelenmesi**” konulu çalışma kapsamında uygulanmak üzere ekte sunulan çalışmasının etik kurallara uygunluğu oy birliği ile kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Elif ÇEPNİ
Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Etik Kurul Başkanı

EK 6. Zübeyde Hanım İl Halk Kütüphanesi İzin Formu

T.C.
KARABÜK VALİLİĞİ
İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü
Zübeyde Hanım İl Halk Kütüphanesi Müdürlüğü

Sayı : 22976555-700/ 3070264
Konu : Tez Çalışması

25.10.2022

Esra YAZGAN

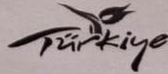
İLGİ: 02/06/2022 tarihli dilekçeniz

İlgi tarihli dilekçenizde 2022-2023 döneminde tez çalışmasını kütüphanemizdeki bebek bölümünde yapma isteğiniz müdürlüğümüzce uygun görülmüştür.

Gereğini bilgilerinize rica ederim.

Hülya OZGUN
Kütüphane Müdürü

25/10/2022 Müd. Yard. O.GÜNDÜZ

Adres: Merkez Yenişehir Mah. Ömer Lütfi Özyatç Cad. (PTT Yanı) KARABÜK Tel : (0370) 412 26 70
Faks: (0370) 412 70 41 kutuphane78@kultur.gov.tr

EK 7. Veli Onam Formu

VELİ ONAY FORMU

Sizi Karabük Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Çocuk Gelişimi Bölümü öğretim üyesi Şehnaz Ceylan danışmanlığında yüksek lisans öğrencisi Esra Yazgan tarafından yürütülecek olan “Baba Çocuk Etkileşimi” adlı çalışmaya davet ediyoruz. Uygulama yaklaşık yarım saat sürecektir.

Araştırma sonucunda çalışmadan elde edilen bulgular ve bilgiler ışığında konu ile yapılacak eğitsel ve akademik çalışmalara rehberlik ederek önemli katkılar sağlayacağı düşünülmektedir. Çalışmada çocuğunuzun psikolojisi olumsuz yönde etkileyecek hiçbir uygulama bulunmamakta ve velisi olarak bir oyun videosu alınacak ve Ebeveyn Tükenmişlik Ölçeği uygulanacaktır.

ONAM FORMU

Araştırmanın Adı: Baba Çocuk Etkileşimi		
	Evet	Hayır
Bilgilendirme Formunu okudunuz mu?	☐	☐
Araştırma tezi size sözlü olarak da anlatıldı mı?	☐	☐
Size araştırmayla ilgili soru sorma, tartışma fırsatı tanındı mı?	☐	☐
Sorduğunuz tüm sorulara tatmin edici yanıtlar alabildiniz mi?	☐	☐
Araştırma hakkında yeterli bilgi aldınız mı?	☐	☐
Herhangi bir zamanda herhangi bir nedenle ya da neden göstermeksizin araştırmadan çekilme hakkına sahip olduğunuzu anladınız mı?	☐	☐
Araştırma sonuçlarının uygun bir yolla yayınlanacağına katılıyor musunuz?	☐	☐
Yukarıdaki soruların yanıtları size kim tarafından açıklandı?		

Bu Koşullarda;

- Söz konusu araştırmaya hiçbir baskı ve zorlama olmaksızın katılmayı kabul ediyorum.

Velinin
Adı / Soyadı:

İmzası
Tarih:

Açıklamayı yapan kişinin
Adı / Soyadı

İmza
Tarih

EK 8. ETD Ölçek İzni

Merhaba Gizem Hocam,

Karabük Üniversitesi Çocuk Gelişimi Bölümü yüksek lisans öğrencisiyim. "Ebeveyn Tükenmişliği Değerlendirmesi" ölçeğinizi izin verirsiniz yüksek lisans tezimde kullanmak istiyorum. Uygun bulursanız normal gelişim gösteren, 0-3 yaşları arasında çocuğu olan babalarda kullanmam uygun olur mu?

Ölçeğinize rastladığım için çok mutlu oldum. Emeğinize sağlık. Görüşleriniz için şimdiden teşekkür ederim.

İyi çalışmalar dilerim,
Esra Yazgan.

Gizem Arıkan <gizem.arikan@ozyegin.edu.tr>

Alıcı: ben ▾

26 Nis 2022 Sal 17:08

Kullanabilirsiniz, basarilar,

EK 9. PICCOLO Ölçek İzni

esra esra <esrayzn21@gmail.com>

22 May 2022 Paz 20:36 ☆ ↶ ⋮

Alıcı: bbayoglu ▼

Merhaba Birgöl Hocom,

Karabük Üniversitesi, Çocuk Gelişimi Bölümü yüksek lisans öğrencisiyim. Hocamız Şehnaz Ceylan'ın danışmanlığında hazırladığım yüksek lisans tezimde izin verirsiniz sizin "PICCOLO" ölçeğinizi kullanmak istiyorum. Tezimde 1-3 yaşları arası çocuğu olan babalarla çalışacağım. Görüşleriniz için şimdiden teşekkür ederim.

İyi çalışmalar dilerim,
Esra Yazgan.

BIRGUL BAYOGLU <bbayoglu@bayindirhastanesi.com.tr>

24 May 2022 Sal 11:53 ☆ ↶ ⋮

Alıcı: ben ▼

Merhaba Esra hanım,

Türkçe ismi PİKOLO ile yayınladığımız ölçeği kullanmanızdan memnun olurum elbette.

Çok teşekkür ederim. İyi çalışmalar dilerim. Birgül

ÖZGEÇMİŞ

Esra YAZGAN, lise eğitimini, Mezitli Kız Teknik ve Meslek Lisesinde okul birincisi olarak; üniversite eğitimini, 2013-2017 yılları arasında Kırıkkale Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesinde bölüm birincisi, fakülte birincisi olarak tamamlamıştır. 2019 yılında, Mersin Neşeli Çocuklar Özel Eğitim Kurumunda Çocuk Gelişimci olarak çalışmıştır. Şu anda Karabük Gümüş İlkokulunda anasınıfı öğretmeni olarak görev yapmaktadır.